595
I (33

SEBRANÉ SPISY

IGNÁTA HERRMANNA

LIBRARY
SEP 8 1912
UNIVERSITY OF TORONTO

DÍL XIV.

PÁTÉ PŘES DEVÁTÉ.

PG
5038
H45
1905
díl 14

V PRAZE.
NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC
1911.

IGNÁT HERRMANN:

PÁTÉ PŘES DEVÁTÉ

TŘICET NEDĚLNÍCH POVÍDEK YPSILONOVÝCH

(1892—1894)

DRUHÉ, POZMĚNĚNÉ VYDÁNÍ.

V PRAZE.
NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC
1911.

PRÁVO PŘEKLADU DO VŠECH JAZYKŮ A VŠECHNA
PRÁVA VŮBEC VYHRAZUJE SI AUTOR.

Tiskem »Unie« v Praze.

KARLU SIMONOVI, knihkupci v Příbrami,
starému příteli, věrnému druhu z mládí

I. H.

1868—?

NĚKOLIK DALŠÍCH FIGUREK Z GALERIE BODRÝCH PRAŽANŮV

I. Herrmann, XIV: Páté přes deváté.

Dobrá partie
čili
tchán, který to nevezme do hrobu.

Jděte Prahou, hlavními jejími ulicemi, jděte po pravé a vracejte se po levé straně, a ne-li v každém domě, tedy aspoň ob dům najdete takového rozšafného, moudrého, opatrného tatíka, jakého mám právě na mysli. Patří mu buď ten dům, snad jich má několik, nebo má nějaký veliký, rozsáhlý závod, nebo konečně žije z úroků svého kapitálu. Uložil jej obezřele, nestojí o reality. Ty nemůže nosit v kapse, jsou vidět, je to všechno zapsáno v katastru, je s tím hrozná správa, řemeslníci na krku celý rok — spraví-li střechu pokryvač, rozšlape ji nanovo kominík anebo klempíř, který opravuje žlaby, ty zas utrhá zedník, má-li jen někde nějakou dirku zamazat, vítr boří komíny, nájemníci chtějí prý co chvíle kamna a nové malování do pokojů — a nad to vše je takovému majetníku nešťastných realit na krku bez ustání berní ouřad. Daně — daně, přirážky —

přirážky, poplatky na poplatky — z výnosu domu skoro celých padesát procent pohltí erár, to jsou pěkné radosti! Ale co kdo má ve spořitelně, nikdo nevidí, z kapitálu se neplatí. Vynáší teď také po čertech málo, ale není prý s ním tolik zlosti.

Nevím, sám jsem nepokusil starostí ani s domem, ani s kapitálem. Musím věřiti zkušenějším. Je prý to hrozný svízel v obou případech.

Ani nevím, kterak mám pana tchána vlastně představit. Snad k němu dojdeme oklikou, jako oni, kteří mu do smrti říkají „tatínku" a kteří se s ním také seznamovali oklikou, skrze dcerušku.

Chodí ty dcerušky Prahou, vídáte je. Mají tvářičky jako porculánové panenky, na hlavičkách fantastické klobouky, šustí hedvábím nebo je obkládá v bohatých řásních plyš, rudý, hnědý, tmavozelený, s kovovým leskem. Za nepohody, za deště nadzdvihují cudně vrchní šat a pod ním objevuje se spodnička buď brokátová, buď z „moárantiku" nebo konečně z látky polohedvábné, s kolmými pruhy černými a ohnivě rudými. Tyto černěrudé jsou nejsvůdnější, zatáčí se vám nad nimi hlava, tušíte pod nimi neskonalé půvaby — a často spatříte nožku jako piškot, vzhůru ladně soustrovanou — a je-li nepohoda větší, dopřáno vám spatřit i kousek punčošky, černé, červené se žlutými, hnědými, oranžovými, fialovými pruhy. Ach, jsou to výmysly na nás slabé muže...!

Z těchto zjevů vane časem nesmírná elegance, nevyčerpatelný vkus modistky a — rozumí se samo sebou — blahobyt oněch, které tak svým zevnějškem zraky vaše oslňují. Neboť nemám na mysli onen přepych fórový, předstíraný, jen pro ulici určený, kolem něhož a pod nímž pak není již nic, docela nic. A tedy těmto zjevům říká se dobré partie, abych se vyjádřil zcela určitě.

Dobré partie! Ku podivu, kterak má toto označení dvojí stránku. Ten líc je znám z ulice, z plesů, z divadla — rub té partie objevuje se později.

Hle, zjeví se taková dobrá partie po prvé ve světě, jejž znamená ta společnost na korse, v divadle, na plese. Nespadla s nebe, rostla tu před vámi, mezi vámi, ale kdo si všímal vytáhlé žabky, neurovnané dosud v plnou souměrnost a tvárnost? Až kteréhosi jara objevila se skvoucí, růžová, zářící jako skvostná květina, jejíhož rozpuku z poupěte nikdy nepostihnete. Vykvete vám přes noc. Za poslední zimu vše na té dívce vyzrálo, jako když motýl z kukly vyletí.

Mladí muži mají v těch věcech bystrý čenich. Tu a tam šeptne se otázka, polohlasně zazní jméno — a hle, již jsou doma. Známý dům, známá firma, známé jméno. Dobrá partie! Nejpraktičtější a nejlépe zpravení jmenují dokonce určitou číslici, která na tom andělu visí. Třicet, padesát, osmdesát tisíc. Dosud zlatých.

Až budeme ty koruny míti doopravdy, bude to číslice dvojnásobná.

A započínají dostihy. Ideálních mladíků, kteří touží po domácím krbu, vedle něhož je v ohnivzdorné pokladně padesát tisíc, je stále dosti. Jsou to obchodníci, inženýři, stavitelé, doktoři, lékaři — a konečně, budiž svět spravedliv, je jim skutečně třeba peněz. Neboť oné svrchu vylíčené květině nedaří se ve skleníku studeném, té třeba hřejného tepla, pečlivého ošetřování, stále nových a nových obalů — a muž konečně taky chce v životě něco svésti.

Chvost nápadníků za ní po ulici, kruh zbožňovatelů a tanečníků na plesích, nekonečná řada dychtivých zraků v divadle. Kdo z nich ze všech nejstatnější postavy, kdo se umí nejlépe dvořit, komu kyne nejlepší kariéra?

Kde blahobyt a všechna rafinovanost módních úborů, ozdůbek, šperků, apartních kloboučků, účesů a slunečníků, kde jsou přístupny všechny taje kosmetiky, kde jest možný pobyt přes léto na ville nebo v lázních, tam se nestárne tak rychle a předčasně neodkvétá. A anděl v hedvábí a v aksamítě, jako by si byl vědom této výhody, nespěchá do vdavek. Těší ho ten dvůr kořitelů a nápadníků, chce ho užiti, vyčerpati veškeré to dvoření do dna. Pak je vždycky času dosti, aby podal kterémukoli z nespočetných zbožňovatelů růžovou ručku. Neboť tyto dobré partie nevdávají se z horoucí, planoucí lásky,

ze zamilování. Pravidlem nikoli. Mají plesy a koncerty, divadla a cesty, villy a lázně — na uvázání času dost. Jako by někdy tušily, kterak to dopadne.

Ale konečně — konečně přece k tomu dochází. Vytrval a zvítězil obchodník, průmyslník, inženýr, kandidát advokacie. Předvedla jej v některé společenské zábavě tatínkovi, jenž dosti vlídně poděkoval za pozdrav mladého muže, bystře se na něj podíval a při příležitosti na něj — vyptal. Zpráva o nápadníku zněla příznivě. Dokonalý mladý muž, přičinlivý, dobře vystudoval, zdá se, že má slušné vyjití, na všechen způsob má budoucnost. A což teprv, přijde-li „do rodiny".

Nu, starý pán neříká hned ano, ale neříká také ne. Však ono se všecko „vystříbří" — poběděl jinému starému pánu, důvěrníku svému. Holka nemá naspěch. Trvá to tedy ještě rok a konečně dozraje vše k sňatku. Konečně!

Však se ženich nemohl dočkati. Nejvyšší čas, že to vše skončí. Neboť již nevěděl, kudy kam. Měl ovšem vyjití, ale tak docela pro sebe, za obyčejných okolností. Ale honba za dobrou partií není laciná. K této dívce nemohl se letos přiblížiti v témž oděvu, v jakém ji obletoval loni. Jeho střevíce nesměly být spravované. Prádlo musilo býti stále bezvadné, garnitury knoflíčků v nápsence a manšetách bylo nutno měniti dle barvy celého „karakteru" oděvu, rovněž tak hole a deštníky. Klobouků za rok spotřeboval čtvero, patero.

Jen jednou nosil svůj „Fashionable" o měsíc déle, než bylo módou dovoleno, a slečna řekla mu s ironickým úsměvem:

„Ale vy vypadáte nějak staromódně!"

K vůli ní předplatil si v divadle čtvrtku nebo polovici sedadla, k vůli ní musil se státi členem bruslařského klubu, k vůli ní šel za masopust do šesti plesů, ač by mu byl stačil jediný. Aby viděla, že je jí hoden, jezdil ve fiakru, nepromeškal ani jediný bazar na Žofíně. Býval na dostihách a na závodech veslařských, bruslařských i bycikliistských. V létě dojížděl návštěvou na villu jejích rodičů, ano nemohl se vyhnouti, když ho vybídla, aby je navštívil i v lázních. Na vše to nevynášel mu mladý jeho závod, tolik neplatil mu ústav, kde byl úřadníkem, nevydělal to jako inženýr. Tento přepych byl provozován v jediné naději na dobrou partii. Dluhy nápadníkovy rostly — již lítaly světem i jeho směnky. Jak musil pečovati, aby v čas vyrážel klín klínem, aby zachoval aspoň zdání správnosti, aby ukryl před zraky nastávajícího tchána, na jakém to stojí vratkém lešeníčku. Vytrhnouti někde jediný svor — a všechno se pod ním zřítilo. A bylo by po „partii".

Konečně však tedy odvedl vytouženou partii z kostela.

Byl dosti delikátní, že se na nic neptal před svatbou, že nevyzvídal, jak bude s věnem. Možno

ostatně, že tak činil z opatrnosti, aby mu neukázali dvéře. S dobrými partiemi nelze zahrávati.

Jak se mu ulehčilo, jak radostně oddechl, když jej tchán po oddavkách vyzval do svého pokoje. Nyní, nyní to přijde!

A pan tchán skutečně připravoval se k něčemu takovému.

Pokynul zeti na křeslo, přistoupil ke své ohnivzdorné pokladně, otevřel ji, vyňal odtud houfec papírů — mladému zeti kmitaly se před očima různé barvy. Zelená, modrá, hnědá, červená — státní úpisy, akcie, losy, svazky bankovek.

„Jen abyste viděl, jak to stojí, pane zeti," započal tchán. „Moje dcera dostane padesát tisíc — dostane je — možná, že šedesát, nestane-li se nám něco lidského. Ale to jsem chtěl říci, pane zeti — dostane je po mé smrti. Víte, dokud jsem živ, nechci se všeho zbavit. Do hrobu to s sebou nevezmu, zde to je a po mně to tu zůstane. Mám ještě ostatní děti, postarám se o všechny, ale chci to mít v ruce. Vy mladí dostanete jednou po nás všechno..."

Mladému zeti jest, jako by ho poléval horkým a studeným. Hlava mu jde kolem, když vidí, kterak strakaté papíry putují zase do nedobytné skříně, a jako ve snách odpovídá jen jedním slovem:

„Prosím ... prosím ... tatínku ... Prosím ..."

Pan tchán zamkl zas opatrně své poklady, zatřásl klikou wertheimky, a pak, obraceje se opět k zeti, klade před něj tisícovku.

„Tuhle, zetíčku, je na vaši svatební cestu — to víte, to je moje starost. Užijte jí ve zdraví a přivezte si ženušku zdravou domu. Teď máte do Italie nejlepší dobu. A až se vrátíte, ujednáme, jak vám budu přispívat na živobytí — však tak mnoho potřebovat nebudete. Jste mladý člověk, máte zdravé ruce a čipernou hlavu — vám se povede dobře. No, jste tak spokojen?"

Zeť jen přikyvuje, není mocen slova. Myslí na své dluhy a na další živobytí. Dnešní den byl posledním termínem, kterého mu věřitelé dopřáli. Čekali beztoho tak dlouho proto jen, že i jim kynula ta dobrá partie... Pan tchán mu dává tisícovku na svatební cestu — však o té jistě ví i nevěsta — z té nezachová ani desítku, praskne celá. A pak mu bude pan tchán připláceti na byt — v nejlepším případě zaplatí jej celý. Ale z čeho on zaplatí své dluhy, kteréž dosahují už tisíců? Ze svého výdělku? Což stačí-li z něho šatit ženu?

Ale na všechny úvahy teď není času. Pan tchán domluvil — opařený ženich přijímá z jeho rukou tisícovku, vkládá ji do náprsní kapsy a motá se za rozšafným, obezřelým tchánem do salonu, mezi hosty, k mladé, vytoužené choti své, kterou mu tolik soků závidí.

Nevěsta mrskla okem po ženichu, po otci — otec podíval se na ni mnohoslibným, skoro štědrým pohledem — a nevěsta ví, co pánové vyjednávali. Už ji má mužíček, tu tisícovku. Ví o ní dávno, pořád jí matinka říkala:

„Až se vdáš a až přijdete z kostela, dostane tvůj muž od tatínka tisícovku, a pojedete na svatební cestu, kam se vám zachce...“

A dceruška nyní hledí s otce na manžela tak radostně, oči její září v blaženém úsměvu a celý ten pohled jako by povídal: „To máš tatínka, viď? Dal ti tisícovku na cestu! Ten je štědrý!“

Ano, dal jemu tisícovku, z níž ona tři čtvrtiny spotřebuje pro sebe. To je štědrý tchán!

A až se vrátí z cesty, řekne mu dále tchán, že mu ročně vyplatí několik stovek na přilepšenou. A zklamaný zeť již nyní počítá, kolik si bude musit přivypůjčit...

* * *

Od okamžiku, kdy mu dobrá ta partie padla do klína, od oné rozmluvy s drahým papínkem zní mu v hlavě jediná věta: Však já to s sebou do hrobu nevezmu!

A jako se dříve třásl na partii, jako počítal,

*

kdy ji uchvátí, uvažuje nyní šťastný zeť: „Kdy nadejde chvíle, která mi otevře zakletý ten poklad?“

Ale pan tchán má živobytí jako houžev a sedí na své nedobytné pokladně, a co jeho tváře jsou stále plné a červené, aniž na nich pozorovati přibývající léta, vraští se čelo i líce mladého zetě, vlasy řidnou a prokvétají, tvář popelaví. Neboť po celý další život zápasí s nedostatkem kapitálu a fackuje tu svoji živnost ode dneška na zejtří, jí z ruky do úst, jak se říká. Přibývá dětí a starostí, šťávy životní vysýchají, hřet se hrbí, vznikají mrzutosti a roztržky, časem zakousne se do domácnosti „mladých“ i tíseň a nedostatek, muž vysílá ženu k tchánu o pomoc, ale starý pán odpovídá stále stejně moudře:

„Dočkáte se, děti — však já to s sebou do hrobu nevezmu...“

Pravda, málokdo to vzal do hrobu. Ale když konečně zeť stojí nad hrobem tchánovým, po dvacíti, pětadvacíti letech od onoho skvělého svatebního dne, je to také učiněný stařec, zchvácený zápasem o život, uštvaný v obraně před bankrotem, který mu za tu dobu nejednou hrozil, aniž se odvážil svěřiti se rodině. Vždyť věděl, jakou by dostal odpověď. Konečně dědí, ale zatím životní jeho energie jest vyčerpána, zlomena.

Ale někdy taky n e d ě d í. Nevzal to sice starý do hrobu, ale ani na světě nic nezanechal.

Lačen mamonu vždy hojnějšího prospekuloval jmění hloupě za živa. A ztrmácenému zeti zbyla ze všeho jen dobrá partie, kterou mu záviděl celý svět.

Praktický výletník
čili
muž, který kupuje panství.

Muž sorty poněkud vzácnější. Poznal jsem ho zatím jen v jediném exempláři — pokud se těch výprav za panstvím týká. Není však vyloučeno, že se druh časem rozhojní, ač nestalo-li se tak již.

Není malý, není veliký. Nemůžete ho vřaditi mezi břicháče, ale na žádný způsob neřeknete o něm, že jest hubený. Nosí v tom hnědavém srstnatém oděvu svých devadesát kilogramů a činí to ku podivu mrštně, je pohyblivý jako rtuť. Ač hlava jeho, obalená hustými ryšavými vlasy a rovněž takovými vousy, vrůstajícími skoro až do očí a vyrážejícími nosem i ušima značnými chuchvalci — ač tato hlava sedí na krátkém krku, točí se stále kolem do kola, oči střílejí zvědavě a pátravě všemi směry, nos jako by čenichal. Je malý ten nos, trochu na stranu, jako by jej tvůrce — když byl s celou postavou hotov — byl do té červené tváře nakvap vmáčkl, aby se

dal zas do práce jiné, ale nos pěkný, abych tak řekl, podnikavý, nelekavý a neostýchavý, krásnými, důkladnými pihami posetý.

Šedivý bavlněný klobouk, takový „třífrancovský“,* vždy za zlatý a devadesát, který po každém zmoknutí mění svoji fasonu, až se zas vrátí v původní podobu, sedí na vlasaté hlavě páně Spíkalově vždy do týla, víc a více couvaje s čela, také pihovitého a pokrytého stále velikými krůpějemi potu, které se rozlézají ve vodorovných vráskách jako ve žlabech a pak se spánků se vsakují do vousů. Na tváři není viděti pih, poněvadž jsou zakryty houštinami bujného plnovousu, ale za to na rukou páně Spíkalových, ovětralých a přece průsvitných, kvetou co nejkrásněji žlutě, hnědě a brunátně, a dosahují zde největší velikosti. Naproti tomu nehty, široké a zarůstající do bakulovitých, paličkovitých konců prstů, kvetou bíle, na všech prstech.

Čím vlastně je pan Spíkal, nevím dobře. Říkají mu někteří pan inženýr, jiní pan stavitel, ještě jiní dokonce pan architekt. Na titule, jak známo, nejsme u nás skoupi. A raději výš než níž, myslíváme si. Nic to nestojí a nemůže to uškodit.

Ale na všechen způsob něco z toho trojího

---

* Na počátku let devadesátých kvetl v Praze závod kloboučnický (s několika snad odbočkami) „Aux trois François — U tří Franců“, v němž prodávány byly veškeré klobouky za jednotnou cenu 1 zl. 90 kr.

jest pan Spíkal. Neboť je o něm známo, že postavil celou ulici v Karlíně, půldruhé na Smíchově a několik bloků domů na Vinohradech. Každého skoro dne dočítáte se, že koupil tam a tam pozemek, na němž vystaví třípatrový dům. V Praze staví čtyřpatrové. Třípatrové se stavěly jen do zavedení nového stavebního řádu; od těch dob však, co tento řád připouští jen stavby domů třípatrových, stavějí se vesměs — čtyrpatráky. Tomu prvnímu patru se říká ovšem „zvýšený přízemek" čili mezzanin, poněvadž do něho vede jen 26 schodů.

Kudy pan Spíkal chodí, polyká očima domy, odhaduje šířku ulic, jakou by měly po regulaci, počítá, co odpadne na chodníky. V jeho pohledu je něco bouravého. Zavrtává se očima do každého obstarožnějšího domu, již jej v duchu trhá a v duchu „vyhání" do povětří nový objekt, patro nad patrem, okno vedle okna — a tam nahoře pod komínem by udělal atelier pro malíře.

„A pak by to něco neslo!" promlouvá k sobě, a levice jeho potrhává rozčileně na metru, složeném a zastrčeném v náprsní kapse, jako by již již chtěl měřit.

Nejraději by strhl celou Prahu a stavěl by, stavěl až do nebe, a pak by ji strhl zas a stavěl by znova. Jemu hromady cihel, opuky, rumu, haldy písku a nádržky malty jsou nejlíbeznější, nejpůvabnější pastvou očí, jemu nebetyčná lešení jsou nejrozkošnější procházkou.

Ale konečně jsem se nechtěl ani tak příliš obírati touto stránkou páně Spíkalovou. Praktické jeho zaměstnání neudolalo v něm všechen smysl pro přírodu, pro čerstvý vzduch, pro zelený les a divoký park, pro kvetoucí zahrady a pro hladiny rybníků.

Jsou neděle a svátky, kdy si pan Spíkal rád vyjede na venkov, aby pookřál po věčném polykání prachu na staveništích a po stálých zlostech se svými dělníky, kteří prý ho do hrobu přivedou, jak pan Spíkal říká.

„Ano, kdyby těch nebylo," volává, „to by se něco vydělalo! Ale kdyby i koukala z něčeho stovka — jim aby ji člověk vrazil! Sám se dřu zadarmo — zadarmo — zadarmo!"

A pan Spíkal si toto dření zadarmo oslazuje. Vynašel si na to methodu dost příjemnou.

Stejně horlivě jako čte pan Spíkal v ouřadních novinách vypsání exekučních dražeb na reality, jako sleduje ofertní zadávání staveb, stejně horlivě sleduje inseráty soukromé, vyhledávaje hlavně ony, jimiž se nabízejí ke koupi velkostatky. Má patrně pan Spíkal zálusk na nějaký velkostatek, ač říká, že konečně bude žebrat, jak teď ze všeho nic nekouká.

A čím větší panství se nabízí, tím je mu milejší.

Pečlivě si pan Spíkal inserát vyřízne — nezáleží mu na tom, že číslo časopisu není jeho, že je čte v hostinci nebo v kavárně; však dává po-

zor, aby ho nikdo neviděl — a pečlivě jej uloží do tobolky. A když má po denní práci, píše okrasný list majetníku, který velkostatek nabízí:

Vaše Blahorodí!

Dočítám se, že hodláte prodati velkostatek svůj Smržov (Malinov, Jahodov, Krňov, Březov atd.), a poněvadž se již déle ohlížím po nějakém takovém objektu, větším a dobře zachovaném, dovolíte mně, abych se na majetek Vašeho Blahorodí příští neděle podíval.

Přijedu drahou tu a tu hodinu a rovně zajedu do Vašeho sídla. (Doufám, že nějaký povoz na dráze seženu.) Prosím Vaše Blahorodí, abyste ráčil připraviti plány a katastrální nárys — zajisté ráčíte mít vše pohotově, jakož i budu pak prosit, co by musilo býti složeno hotově. Velký kapitál na hypotece nerad bych ponechal a doufám, že není velká řada věřitelů.

Prose, abyste mě laskavě ráčil očekávati, bych nejel nadarmo, trvám s dokonalou úctou

Alexandr Spíkal,
stavitel, majitel realit a podnikatel staveb,
číslo . . . . .

A druhý den ráno letí dopis poštou buď pánu nebo správci velkostatku, který jest na prodej.

Pan Spíkal je výborný počtář. Ví, jak se má uvést. Ví, co působí. Kdo chce věc hned osobně prohlédnouti, má patrně chuť kupovat.

Kdo chce hned prohlížeti plány, rozumí věci. Kdo nechce mít příliš obtíženou hypoteku, má patrně peníze. A pan Spíkal se nikdy nemýlí. A někdy již obratem pošty dochází odpověď:

Velectěný pane!

Očekávám Vaši návštěvu. Povoz bude připraven na nádraží.

Podepsán buď majitel, buď ředitel nebo správce.

Pan Spíkal se usmívá. Povoz bude na nádraží. To věděl. Co pak je na takovém panství o povoz a o pár koní! Ať nežerou nadarmo.

Pan Spíkal býval kdysi něčím u železnice. Inženýrem nebo čím, lhostejno. Ale má z těch dob známosti a je dosud v nějakém spojení. Ví, jak a co zaonačit. Jede-li někam, má pořád volné jízdy. Dokonce snad má permanentku.

Aby také užila čerstvého vzduchu i jeho choť, postará se pan Spíkal o druhý lístek na železnici pro ni a v neděli ráno vybere se, aby kupoval velkostatek.

Na příslušné stanici očekává manžely povoz, někdy jen s kočím, ale někdy přijíždí naproti buď majetník sám nebo některý jeho úřadník.

Pan Spíkal je vlídně uvítán, vstoupí s chotí do vozu a jedou půl hodiny, hodinu, dvě hodiny. Pan Spíkal znalecky prohlíží krajinu, vyptává se na poměry, na půdy, na úrody, co se nejvíce pěstuje, je-li dost vody, dosti dělných lidí — sto otázek má na jazyku a chvílemi hledí

na ženu, co ona soudí o různých těch vysvětleních. Panička pokyvuje hlavou a pilně naslouchá.

Přijeli na panství. Pan Spíkal děkuje zatím za pobídnutí na zámek, chce raději prohlížet, aby čas marně neutekl.

Jedou tedy dále, po polích, po lukách, do lesů, kolem rybníků — vzduch je jako koření. Pan Spíkal ssaje ho plnými plicemi. Koně jedou jako čerti. Jaká rozkoš!

Pan Spíkal vyptává se zase, zkoumá, přehlíží, oceňuje, pronáší, co by tu ještě mohlo býti, jaké podniky a závody by se mohly zříditi.

Tak uběhnou dvě tři hodiny. Povoz navrací se konečně k zámku, k obydlí majitelovu, ředitelovu. Nu, rozumí se, že páni z Prahy notně vyhladověli, je pro ně připraven výborný oběd, s vínem, se vším možným příslušenstvím.

Manželé Spíkalovi upejpají se. Jak že by k tomu přišli! Pojedou přímo na dráhu, tam poobědvají, a pak do Prahy.

Ale kdo by je pustil! Tak lačné, unavené! A vždyť ještě neviděli park, zelinářskou zahradu a stavení!

Nu, konečně tedy svolují a zasedají k tabuli.

Pan Spíkal se rozplývá chválou a poklonami hospodyni a její kuchyni — málem by se podřekl, že ještě nikde tak nejédl, kde „kupoval" velkostatek, ale vzpamatuje se v čas.

Při obědě dobré víno, po obědě znamenitá káva černá.

„Ale teď abychom dokončili prohlídku!" — a pan Spíkal vstává.

Správce vede hosty do dvora, ukazuje hospodářská stavení, dobytek, fundus instruktus. Pak do zahrady, odtud do parku. Pan Spíkal je vším unesen. V parku zdrží se nejdéle. Tam také za nimi přinesou bílou kávu s dobrou buchtou, do besídky, a ovoce, jak právě roční doba poskytuje. Jahody, třešně, jablka, maliny, hrozny, švestky — co je.

Chýlí se k večeru, páni se vracejí, aby prohlédli ještě bydlo panské. Hezký zámeček, pěkné pokoje, rozkošná vyhlídka.

A nyní tedy podmínky!

Pan Spíkal vytáhl zápisník, objemný, veliký, a pán statku nebo jeho plnomocník diktuje.

Pečlivě zapisuje pan Spíkal každou číslici — plány prohlédl již dříve — činí poznámky, vpisuje a vpisuje s pozorností a bystrostí zkušeného odborníka a — —

A konečně tedy řekne:

„Teď jedu domů, vašnosti, a všecko bedlivě uvážím a rozpočítám. Doufám, že se domluvíme. Zejtra, pozejtří oznámím, jak jsem se rozhodl. Až dosud mně vše vyhovuje. Takhle jsem si to dávno přál."

A pak se loučí. Povoz je zase již připraven, obyvatelé venkovského sídla se uctivě poroučejí, paní Spíkalová dostala ohromnou kytici na cestu, manželé vstoupí do vozu, kočí práskne do koní

— a pan Spíkal, stále se rozhlížeje po staveních a pozemcích, kteréž „kupuje“, odjíždí k nádraží.

Na nádraží odměňuje kočího velikomyslně dvěma dvoudesetníky, dá si okolkovati volné jízdní lístky a za chvíli unáší manžely vlak domů, ku Praze.

— — — — — — — — — — — — — —

„To byl dnes hezký den, viď, ženo?“ pronáší pan Spíkal doma k manželce, když se po večeři prochází v podvlékačkách jídelnou, dokuřuje vzácný doutník, jejž si přivezl nádavkem z velkostatku. „To byl znamenitý výletek — a počasí nám tak sloužilo.. .“

„Hezky to bylo, hezky,“ odpovídá jeho choť. „Člověk se zas trochu občerství...“

A spokojeně oba manželé ulehají na lůžka po výletu, který by jinak stál aspoň desítku, ale jejž si pan Spíkal pořídil za čtyry desetníky.

Píše v pondělí nebo v úterý, píše — ale že se mu ten velkostatek nehodí. Najde vždy nějakou záminku, proč se mu nehodí. A dojde-li ho tam odtud ještě nějaké psaní, již na ně pan Spíkal ani neodpovídá. Tenhle velkostatek je „vyřízen“.

A za několik neděl jede pan Spíkal jinam kupovat „objekt“ se stejným výsledkem.

Z dopuštění božího panem domácím.

(Dle živoucího modelu.)

Žádný mistr nespadl s nebe, povídá staré přísloví. Je to pravda světitá. Předně vůbec nikdo nepadá s nebe, za druhé je známo, že každý švec a krejčí, soustružník a pozamentýr, hodinář a postřihač, klempíř i řemenář — zkrátka, kde jaký mistr je, každý se musil učit aspoň čtyry roky a někdo ještě déle, rok za rok, a pak mu trvalo ještě hodnou chvíli, než byl mistrem.

Ale ani žádný hotový domácí pán nespadl s nebe. Také tím se musí u m ě t být. A někdy je to dost těžké umění, právě proto, že na to nejsou žádné školy, žádné učení, žádné gremium. Tu je také nějaká mezera v zákonodárství a snad k tomu někdy dojde, že i na domácích pánech se bude vyžadovati průkaz způsobilosti.

Jsou arci taky velmi dobří domácí pánové „od nátury", abych tak řekl. Nikdo jich k tomu nevedl, ale vězí to v samé přirozenosti. Je to

vloha od Pánaboha. Slušní, solidní, lidumilní mužové, na něž se může nájemník bezpečně spolehnouti, že ho nevypovědí, když se na ně halama nějaký tlačí a padesátkou byt přeplácí. Raději posavadnímu nájemníku sami tu padesátku přirazí, aby ho ušetřili stěhování. A vybíliti kuchyň smí si kdy chce, a třeba taky nová kamna postaviti. A je-li nájemník muž spolehlivý, dostane i klíč ode vrat, aby se nemusil styděti před domovníkem, když se někdy přes půlnoc v hospodě zapomene. Jsou takoví domácí.

Ale jsou zase domácí páni, kteří se jimi stali nějakým nepochopitelným nedopatřením osudu, a z těch byl taky pan Maxmilián Tykón, kterýž byl v nitru svém nepochybně přesvědčen, že věčná prozřetelnost stvořila nájemníky k vůli němu a jeho proto jen, aby dobré nájemníky vychovával.

Pan Tykón také nespadl s nebe jako domácí pán. Stal se jím skoro až na sklonku života, a to snad bylo příčinou, že se nevydařil. Nátura jeho byla zaschlá, již neměl schopnosti, aby se v nové povolání své vpravil. Starý dub neohneš, říká se. A pan Tykón byl takovým dubem.

Byl to muž a vlastně mužík malé postavy, měl dlouhý trup a krátké, v kolenou sražené nohy, čistě kupecké. Tak se druhdy učňům křivívaly nohy taháním vozíků, věčným stáním v krámě a večerní zmožeností a ospalostí. Kluk byl za celý den utahán jako kočka, večer šla na něj

dřímota, ale odpočinek kynul až po jedenácté. Ospalost však byla nepřemožitelna. I dřímal učeň, dřímal, tělo tížilo nohy, nohy se v kolenou prolamovaly dovnitř — za čtyry, za pět let učení bývalo z nich krásné X. „Kniebohrer" říkali takovým nohám kolegové Němci.

Takové nohy měl tedy pan Tykón. A ruce měl dlouhé jako gorilla, dosahovaly mu skoro až po kolena. A na trupu nasazen byl hubený krk a na tom krku seděla šišatá hlava, porostlá kučeravými vlasy a ježatými vousy na tvářích.

Když jsem pana Tykóna poznal, byly ty kučery dávno šedivé a vousy také. Jen vousy kocouří, které mu vyčnívaly houštím z obou nozder, jen ty byly černy. A ty dodávaly jeho vzezření něco přímo čertovského.

Pan Tykón býval původním povoláním kupec a říkali o něm, že udělal někdy před třiceti lety kotrmelec, což znamenalo v kupecké řeči bankrůtek. Vyrovnal se asi pětadvacíti procenty a na jeho krámě dále visel štít s nápisem M. Tykón. Jen že to pak neznamenalo Maxmilián Tykón, nýbrž Marie Tykón.

Pak tedy vedl pan Tykón ještě nějakých dvacet let obchod „své ženy", načež jej dobře prodal a koupil si dům v ústrannější ulici pražské. To byl jeho starý sen. Ještě po tomhle panování toužil.

Za půl roku vystěhovali se mu všichni nájemníci, kterak je všemožně týral. Ale nevadilo

nu to a pan Tykón si liboval ve své hospůdce, že si tam teď nasadí, koho bude chtít.

Pověsil na dům lepenkovou tabulku, že tam jsou byty k najmutí, a čekal.

Pan Tykón měl skoro radost, když poslední nájemník z domu vypáchl.

„Teď je mám z domu, všechny," liboval si hledě za posledním nábytkovým vozem, „a teď si sem vezmu, koho uznám. Já se nedám sekýrovat! Já si nedám dům zaneřádit! Já si ho nekoupil proto, abych z něho měl holubník! Já — já — — —"

Já! To byla panu Tykónovi nejvznešenější osoba na světě, nejmilejší přítel, nejneomylnější instance.

Toto Já chodilo pak po prázdném domě, se svazkem klíčů, otvíralo prázdné byty a procházelo se v nich s neskonalou zálibou. Ah, jak mu bylo dobře! Tohle všecko mu náleží — jemu! Jak by bylo dobře, kdyby tam nemusil nikoho nechat bydlit. Pořád by tím chodil, díval by se z oken, rozháněl by se rukama v pokojích. Ano, ale kdo by za něj platil daně! Kdo by mu zúrokoval kapitál, jejž do domu vrazil. Nejde to, nejde.

Jen že radost jeho bývala dost brzy pokalena. Nebo sotva do některého bytu vešel, již se žral.

Vstoupil tu do kuchyně a zahleděl se do koutku u stropu.

„Pakáž nájemnická, povídám, pakáž!" vydí-

ralo se mu ze sevřených zubů. „Co tu namlátili hřebíků! Jak to očadili nad plotnou! Co tu nechali pavučin! Kdo je má odklidit? Já? Jsem nějaká děvečka? Takhle to odevzdají!"

Odplivl si a šel dál, do pokoje.

„No bodejť, holota! Tuhle stály postele — je to právě vidět na zdi, na malování. A co tamhle ten hřebík, skoro u samého stropu! Co tam měli co věšet! Na mou duši, každý dělá, jako by mu dům patřil. Rozmlátí to — rozmlátí! Koukejme, jak podlahu vyšlapali. V dřevácích po ní chodili, v dřevácích! K čemu jsou na světě koberce? Takhle domácí pán aby jim je koupil — domácí... Krást na ně, ne? — No, prohlédnu já si každého — prohlédnu si ho, než mně do domu vleze!"

Vcházeli nájemníci do domu a vycházeli z něho, lepenková tabulka visela tam pořád.

Mezi šťastnými smrtelníky, kteří do domu páně Tykónova zapadli, hledajíce byt, byl i pan Fafek, úřadník asekurační. Vyšel za půl hodiny z domu, všecek rudý, a zapínaje si kabát zamumlal:

„Majitel toho domu by patřil do blázince..."

A něco podobného řekl večer, když se octl ve své společnosti v hostinci.

„Tys hledal u Tykóna byt?" otázal se přítel Stonožka.

*

„Hledal, ale nenašel. To jsou podmínky k zbláznění!“

„No?“

„No! Předně vždy o kvartále prvního dne měsíce do dvanácti hodin poledne musí být zaplaceno nájemné. To by konečně bylo v pořádku, ale je to hloupá sekatura. Což když budu na cestách po venkově? Za obchodem?“

„Zaplatíš o den později,“ poznamenal kdosi.

„Ne,“ odpovídal Fafek, „to už dostane nájemník výpověď hned odpoledne.“

„Zaplatíš tedy o den dříve.“

„To domácí nepřijme. Musí se platit prvního do dvanácti hodin.“

„Toť je bláznovství!“

„Říkám já také. Dále. Ustříkne-li služka vody na schodech, je výpověď. Nikdo nesmí mít ani psa, ani piano. S čímž arci pro svou osobu souhlasím. Ale nikdo nesmí mít děti mladší než deset let! Nikdo nesmí mít podnájemníka — dobře, o toho nestojím. Ale nikdo u sebe nesmí nikoho nechat přes noc! Ani příbuzného. Nikdo nesmí u sebe mít hosty přes desátou večerní! A nejlepší ze všeho: nájemníci musí býti do desíti hodin doma. To je přece bláznovství, co? Přál bych si mluvit s tím podivínem domácím — řekl bych mu své mínění — —“

„Což jsi s ním nemluvil?“ tázal se Stonožka.

„Ne, jen s domovníkem.“

„Ale vždyť tam není žádný domovník," volal Stonožka.

„Kdo by to byl," zlobil se Fafek. „Dům je prázdný — je tam jediný člověk — a ten se k tomu divousu domácímu hodí. Domácí prý je pořád z Prahy!"

„To jest on! To jest on sám!" volal Stonožka.

Bylo tomu tak. Pan Tykón hrál ve svém domě úlohu domovníka. Neměl rodiny, vybral si nejmenší byt přízemní, do zahrádky, a nedaleko dveří přibil tabulku s nápisem: Domovník. Nebyla na dveřích, ale jiných dveří tam nebylo. Pan Tykón počítal takto: kdybych se dal hned poznati jako domácí pán, každý by něco jiného chtěl, s lidmi je těžká řeč. Ale hlavní věc: kdyby věděli, že mluví s domácím, přetvařovali by se všelijak a dobře bych je neprohlíd. Lépe poznám každého jako domovník. To si nikdo nedává tak pozor na ústa.

Bylo v tom kus staré mazanosti páně Tykónovy, ale bylo v tom také kus bláznovství. Jsou takoví podivínové.

— — — — — — — — — — — — —

„To že by byl domácí?" volal udivený Fafek.

„To jest on," potvrzoval Stonožka, „znám ho. Starý divous!"

„Dobrá!" jásal Fafek. „Zejtra tam půjdu ještě

jednou — ale pak po něm vzkážu něco pravému domácímu!"

Skutečně druhý den o poledni vešel Fafek do domu Tykónova opětně.

„Pane domovníku, okažte mi ještě ten byt. Snad bych jej přece vzal . . ."

Pan Tykón se podíval na Fafka zlostně a řekl:

„U nás se dvakrát neukazuje. Ale vám to udělám, že byste byl první nájemník."

A vedl Fafka nahoru.

Pan Fafek prohlížel byt, vytýkal různé vady, a kdykoli chtěl Tykón vyhrknouti, chlácholil jej pokaždé:

„No, vy za to nemůžete, tatíku. Vy jste domovník. Váš dům není. No, a jaké tedy jsou podmínky?"

Pan Tykón funě vypočítával: Žádné piano, žádné psy. Žádné děti pod deset let. Žádné podnájemníky. Nikoho přes noc. Žádné visity přes desátou hodinu. Žádné hádky a hlučné rozmluvy. Celý dům musí mít jednoho doktora, aby sem nechodil každé chvíle jiný. Nikdo nesmí mít žádné zbraně, aby se nestalo neštěstí. Po osmé večer nesmí se už do sklepa. Na schodech nesmí se ulejvat vody — to je výpověď. Hřebíky se smějí zarážet, jen kam domácí dovolí. Dá-li si někdo malovat, musí ukázat panu domácímu šablony, je-li s tím srozuměn. Na podlahách musí být koberce, aby se neprošlapaly. Podlahy se

nesmějí mejt ani lakovat, jen voskovat — celý dům musí mít jednoho leštiče. Okna se musí mejt každý týden, aby to zde nevypadalo jako v kasárnách. A domácí pán, kdy mu libo, má právo podívat se do bytu, zdali se vše zachovává..."

Litanie byla ještě delší, a co pan Tykón své podmínky vypočítával, sestupovali oba dolů. Skončil teprve v průjezdě.

„To je všecko?" ptal se Fafek.

„To je všecko — a další, jak se ustanoví," odpovídal pan Tykón. „Každý to dostane napsané..."

„A pan domácí tu není, povídáte?"

„Ne, ten tu není..."

„To je škoda — byl bych mu rád něco řekl..."

„Co pak?" tázal se dychtivě pan Tykón.

Pan Fafek sáhl do kapsy a mluvil:

„Poslouchejte — vy jste domovník, vám do toho nic není — vy mu to můžete říci. Povím vám to mezi čtyřma očima — vy mu to také tak řekněte. Mezi čtyřma očima to není žádná urážka. Řekněte panu domácímu Tykónovi, že takového morousa svět neviděl. Že myslím, že je blázen — a není-li ještě v blázinci, že tam jistě přijde. Řekněte mu, že je mně líto, že mu to nemohu povědět přímo do očí, ale že ho navštívím, až se vrátí. Že bych ho rád poznal a že bych jej ukazoval jako divého člověka, víte, já mám panorámu a zvěřinec — a takové zvíře

mně tam chybí. A že bych ukazoval také všecky jeho nájemníky, kteří u něho vydrží. Tu máte na pivo, domovníku, a řekněte mu to."

Při těch slovech chopil se Fafek ruky páně Tykónovy, vtiskl mu do ní čtvrtzlatník a rychle odcházel.

Co Fafek mluvil, díval se na něj pan Tykón s vyvalenýma očima, s počátku pitomě, pak zuřivě a zuřivěji, otvíral ústa a zase polykal sliny, funěl nosem, a zcela bezděky sevřel také dlaň, když ucítil čtvrtník.

Ale když Fafek vyšel ze vrat, rozběhl se náhle pan Tykón, mrštil za ním čtvrtzlatník a křičel zuřivě:

„Já nejsem domovník — vy jeden protivo — já jsem pan Tykón sám — vy ohavo nájemníku — a budu vás žalovat — —"

Fafek neohlížeje se kráčel ulicí, jako by se ho to netýkalo.

Pan Tykón dostal žloutenku, musil do Karlových Var, a když se vrátil, bylo jeho první, že vytoužený dům se vším všudy — prodal.

A teď, když sedává ve své krčmě, říkává sousedům — a žluč se mu při tom vaří:

„Jo, já také chtěl být domácím, ale mě bylo pro ně škoda — pro pakáž! Anděl aby byl domácím!"

Z monologů páně Troníčkových.

I.

(Václavské náměstí. K osmé hodině večerní. Nebe jako šmolka, vzduch jako křišťál a vlahý, což nesmírnou vzácností památného ubrečeného jara 1894. Pan Matyáš Troníček ubírá se alejí [rozumíme bývalou alejí!] na dolejší části, míře vzhůru k Museu. Pokuřuje si labužně, třímaje opatrně pěnovou špičku; a nevšímaje si mimojdoucích, hovoří k sobě mezi jednotlivými bafy.)

Dnes jim dokážeš, Matyáši, že jsi karakter, a nepůjdeš ke „koruně". Že se nedáš urážet a blázny ze sebe dělat, a třeba to byli samí kolegové domaři. — Koukejme, koukejme, tak to jsou ty elektrické kandelábry! No bodejť, vždyť to bylo v novinách. Změní se toho, když takhle člověk rok někam nepřijde. Vloni tu ještě nebyly; když jsem zde šel posledně, byly tu jen ty jámy, do kterých stavěli takové podzemní hradby, mně se zdá, že proti vplyvu plynu, protože sem v dvacátém století mají přijít nějaké nové stromy a dokonce snad květiny. Teď jsou tu zase jámy, do nichž se zapouštějí ty kandelábry. Vida, vida,

tuhle museli rozbořit i kanály, aby měli tu elektriku kam postavit. Teprva vloni ty kanály klenuli, pamatuju se na to. Tenkrát ovšem nevěděli patrně, kudy to elektrické světlo poženou, sice by byli ty kanály vedli trochu oklikou, aby je teď nemuseli bourat. Inu, duch času je hrozná věc, jak pokračuje. Jako tohle Václavské náměstí. Pořád se zvelebuje, pořád je rozházené a rozkopané. Ti obchodníci to zde budou mít jednou zřízené, panečku. Já vím, že za rok už bude ta elektřina svítit, nepřehnijou-li jim zatím ty provazy k ní. No zapustí se pak nové, to se ví. Hle, hle, oni je dávají do dřevěných futrálů. Jde to do živého — do živého! —

Ke „koruně" dnes nejdeš, Matyáši. Ty nepotřebuješ žádného dobírání. Dnes je hezky, pravda, sedělo by se tam v zahrádce, ale doma máš také hezky. Máš tři pokoje, máš terásku, sedneš si ven, pošleš si pro pivo, navečeříš se, pokouříš si. Žena bude mít radost, že mě má doma. Nechtěla mi věřit, že přijdu a zůstanu — bude koukat. Už mě taky to moužování netěší. Před půlnocí se člověk od „koruny" nedostane. Takhle si lehnu v jedenáct, s čistou hlavou a beze žluče. Stará vesta, že před půlnocí je spánek nejzdravější. A to pivo „u koruny"? Už také není, jak bývalo. Ať si mu je pije, Cafourkovi, kdo chce. Já ne. Mám doma hned vedle smíchovské, budu pít smíchovské. Dnes to začnu.

Ajajaj! Tamhle je zas nové lešení na elektriku. Dvoje lešení na jediném Václavském náměstí, pro Pánaboha, to už není jen elektrika, ti to ženou zrovna parou. Kdy pak to bývalo! Pánbůh ví, přijdu-li sem zas tak za rok, budeme zde mít nakrásně i tu parní tramvaj. Píšou o ní zas v novinách. To se pak těm koním uleví, až je připřáhnou k elektrické tramvaji — pojede to zrovna samo.

Ano, pan Cafourek u „koruny"! Ať si hledá blázny, kteří by mu tam večeřeli. Dává porce jako hostie, to je tak pro vegetariány nebo pro Knajpiány, ti nesmějí mnoho jíst. Požádá on si za porci husy šedesát krejcarů! Vždyť mám ženu, pro Krista Pána, tedy vím, jak husy platí — mám domácnost! A ať je co chce, ve všem víc kostí než masa. Ale to je to, každý chce být za rok milionářem. Ať si tak utrácí kdo chce a může, já ne! Pro pána Jána — za šedesát krejcarů bychom se najedli doma oba, já i žena.

(Pan Troníček došel k Museu, dává se na pravo sady Čelakovského.)

To je tu zas papírů od cerbulátů! Ano, stálo ondy něco v novinách, jako že by se na to měly pořídit koše, kam by se taková ambaláž házela. Jak je to v novinách, jistě to nebude. To se to just neudělá, aby se neřeklo, že se nechá dělat od novin nátisk. Ono se konečně takovému novináři navrhuje za stolkem náramně krásně. (Posměšně.) „V Paříži to mají, v Berlíně

to mají, tam a tam to taky mají!" To se lehce káže. Oni jinde mají ledacos, co my ne. To oni novináři dovedou, dělat návrhy. Ale z čí kapsy to jde? Z naší. My domácí to zaplatíme! Hned nám vrazí magistrát nějakou novou přirážku! Koše! A vždyť aby u každého stál policajt! Vždyť by je rozkradli a topili by nima! Ovšem by se mohly na noc někam uklízet, ale pak aby zas na ně stavěli magacíny! Přirážka na koše, přirážka na magacíny. Dát každému takovému novináři dům, aby z něho platil daně! To by hned přestal dělat návrhy a viděl by, že je to takhle dobře. Koše!

Vida, už jsem v Žitné ulici. Jako by mě to táhlo do té Ječné, ke „koruně". Je pravda, musí mít člověk sílu, chce-li provést svou. Ale já si umínil, že tam nepůjdu, tedy tam nepůjdu. No, kolem — čert mě neveme. Ať mě konečně někdo z nich vidí oknem, tím větší bude můj triumf. Budou myslit, že zahnu do průjezdu, a já ne!

Václavíkovi nezapomenu, jak včera řval, když jsem se ve filkách přehodil a chtěl vzít kartu nazpět. Vždyť nehrajeme o duše! To byla huba, až jsem se styděl. Někdo je v kartách hrozně rozčilen, jak šesták prohrává. Ať nehraje. Taky jsem si včera umínil, že s nimi víckrát nesednu.

Koukejme, Tůně, Ječná. Už jsem zde, Matyáši, drž se! Dělej, jako bys nevěděl, kde „ko-

runa“ je. Žrát je to bude, to vím. Ani okem tam nemrsknu.

(Pan Troníček s vypjatýma prsoma kráčí mimo „korunu“.)

Hrom do toho, to je vůně! Inu bodejť, vždyť jsou dnes dršťky s uzeným masem. Právě dnes! Ale nic, Matyáši, domů půjdeš. Ať žena vidí, že umíš dostáti slovu. A Cafourek ať vidí, že je jinde pivo také. A Václavík ať si hledá čtvrtého do filků.

(Pan Troníček volněji a volněji kráčí.)

Ostatně se musím přiznat, že mám také vadu, že jsem trochu zprudka nakvašen. Můj bože, vždyť je ten život tak mizerný, že si ho nemáme navzájem ztrpčovat. Pospolita, pospolita — to je moje heslo!

Konečně Václavík to nemyslel zle. Pak ho to mrzelo, já vím. Karta je karta, když leží, leží. To jen ženské berou karty zpět. A já mu taky nezůstal nic dlužen, Václavíkovi. On je jinak dobrý chlap.

Cafourek? Taky za pivo nemůže — sám ho nevaří. A horší tam není než jinde. Uznání člověk musí mít, náhled. Jinde se také s porcemi nepředají. A bez kostí žádné hovado neroste. Já vím, jak to vždycky říkají uzenáři, když chtějí služky maso libové a bez kostí: „Prasata bez kostí budou až od nového roku, panenko! Anebo: „To si koupila tvaroh, dušinko, ten je bez kostí.“ Hospodský sám nemůže všecky kosti

sníst, to je svaté. Ostatně dneska jsou drštky s uzeným masem, ty jsou bez kostí ....

To mě to fleklo přes nos....

A dnes je tak pěkně, že by v besídce bylo gusto posezení ...

(Snad ani nepozoroval pan Troníček, že se pojednou zvolna obrátil a kráčel Ječnou ulicí zpět, vzhůru.)

Což, nahnáno oni mají! Je už k deváté, budou oni koukat po dveřích, že nejdu. Hrome, k deváté, aby pak ani ty drštky nebyly!

(Pan Troníček přidal do kroku.)

Matyáši, nebuď tak tvrdohlavý, umíněný. Trefí tě v noci šlak a odejdeš ze světa neudobřen s nejlepšími kamarády. Já vím, umínil jsem si, že hospody nechám, ale může to být bez hněvu. Půjdu kolem, kouknu se do okna, pozdravím je přívětivě — a pak jdu domů. Ať vidí, že se nehněvám. Stálo by za to, pro přehozenou kartu se hněvat! Mám si dát pozor. To měl Václavík také pravdu.

(Blíží se ke „koruně", vítr mu vnáší do nozder vůni drštěk.)

Staframentské... dnes to voní! Jak přijdu domů, řeknu ženě, zejtra je musí dělat. Nahradím si to.

Koukejme, Václavík — čouhá z okna.

(Pan Troníček smeká, kývá hlavou do okna, tvář se mu rozšiřuje v medový úsměv.)

Nazdar, nazdárek!

Vida, Václavík, Šunda, Virt — jako tři králové tam sedí... A jedí drštky...!

(Pan Troníček náhle zahnul do průjezdu, třemi kroky se octl u dveří, stiskl kliku, vstoupil. A než se dvéře dovřely, hlaholí to z jídelny ve sboru: Sláva! Troníček je zde! Bude partie!)

II.

(Ferdinandova třída. Ke dvanácté poledni. Jasný únorový den, sluníčko svítí na sníh, pět stupňů nad nulou, s okapů teče. Přimrzlý a ušlapaný sníh na chodnících odvlhuje, všady se ozývá klapot, domovníci dloubají sněhové škraloupy a metou o překót; rozumí se, že při tom klejí.)

To je morastu! A bude teprva, pro Pána boha! Letos ho užijeme. To je sněhu! Jen tak s tím sluníčkem pomaloučku, pomaloučku — zvolna, jenom žádný déšť do toho, pro rány boží! To by byla zátopa! Bylo by mně to venkoncem jedno, ale stojím se svým domem také v inundaci. Vlasy se mně ježí, když vzpomenu na rok dvaasedmdesátý — a teprv na devadesátý! Vzal vodu čert, kdyby mně byl tatínek nechal dům někde na Příkopech nebo tuhle v té Ferdinandské. Ale v tom našem rejonu dole, hned je tu komise a hned nájemníky stěhovat a hned mně je z přízemku strčí všechny do prvního patra — jako v roce devadesátém, když mně vrazili hokynáře z dolejška i s jeho mobilárem do salonu! Šlak mě moh' trefit! Celý koprním při pomyšlení, že by mě to mělo potkat ještě jednou. A nakrásně když voda opadla, hned se stěhoval o ulici výš,

že prý mně v takové žumpě nebude bydlet. No snad se do toho nebude stěhovat domácí pán! Půl leta jsem měl celý spodek prázdný, a toho koksu, co jsem při vysoušení spálil, a levit jsem musel na činži, jen abych dostal partaje. (Jízlivě.) Oken prý to nemá dost, světlo prý tam není, vzduch prý tam nemůže, ale voda prý je tam hned. Jako bych si ji tam zaváděl! Však si to tak pokaždé myslím, že tatínek — dej mu Pánbůh nebe! — ale když už měl ty peníze a kupoval realitu, aby mně něco zanechal, že měl jít někam vejš. Jsem tam jako utopený a ještě ke všemu mně hrozí ta asanace. Až dojde na nás, uříznou mně půl fronty na tratuár. Ještě zaplať bůh, že to s ní tak neženou. Nemají na to peněz. Tak doufám, že tu asanaci šťastně přečkáme, oba, já i moje realita.

(Pan Troníček honem uskočí.) Zatracený chlap! Málem by mně byl tím kopáčem nohu přerazil. Ostatně měli mít ty chodníky dávno osekané. Tam u nás pořád běhali strážníci a pořád nás udávali, a vida, tuhle na Ferdinandské bylo to do dneška a šlo to také. Počkali si, až se jim to samo odmočí. Ale je to také chuť, zametat tyhle desítimetrové chodníky, když se pořád s hůry sype. Tady aby měli domácí páni po třech hausmistrech! Pořád jen samá paráda, pořád rozšiřovat chodníky, aby byla dost široká a volná pasáž, (posměšně) bodejť, aby se ti darmošlapové měli kde roztahovat. Ať sedí každý

doma u nějaké práce a nepotřebujeme pasáž! A kdo to odnese? Domácí pán a hausmistr.

Ale to všecko dělají ti proklatí novináři! Ti chlapi nemají jiného na práci nežli štvát obecenstvo a pořád vyslipovat, jak je to jinde a jak by mělo být u nás. Jim je to jedno. Realitu z nich, myslím, nemá žádný, nájem se z nich, mně se zdá, vytahuje taky jako po kalafuně, ale jen pořád do těch domařů a do majetníků a do městské rady — to nejvíc. Jen široké chodníky, jen široké ulice, jenom hodně vzduchu v domech — ať si jdou na vzduch za bránu! — a kdo to odnese? My! To je dloubání, když někde někdo udělá o nějaké procento luftraumu míň!

Zatraceně — kam pak jsem to vlez! Mám toho plné boty. To je morastu! A chtěl bych viset, že všechen tenhle sajrajt strčí ty noviny zas na městskou radu! Že ano! Jako ty hromady sněhu na Václavském náměstí. Celou zimu je cpali těm pánům od města pod nos. Co pak to městská rada má odnosit v kapsách? To stojí peníze, takové uklízení. To by bylo vozů! A nač jsou kanály? Až to roztaje, steče to do nich a poplave do řeky samo, a je bez outrat.

(Pan Troníček se pomaloučku octl v Ovocné ulici.)

Vida, vida, ani jsem si nevším, jak tadyhle ten dům zabednili. Koukejme, to není špatná fasáda. A tam vzadu, to je místa. Tam prý bude nová tržnice. Taky taková moderní věc — a bez-

toho že zase z novin. Tržnice! Od jakživa seděly báby na trhu a bylo dobře. Ale najednou aby na ně nepršelo! Ovšem! Ulice prý má být prázdná, velké město prý má mít tržnici. A váhy pro obecenstvo, a dohled na potraviny — a čert ví, co všecko ještě. Teď je to samý dohled. Tuhle ondyno jsme měli v domě trochu neštovic a nějakou dyfterii a hnedle byl plný dům okresních doktorů, a samá desinfekce a karanténa a děti nesměly do škol — haranti z celého domu řvali mně celý den na dvorečku a na ulici — zbláznil by se člověk. Dohled! A kdo nás to pořád kunýruje? Noviny!

(Pan Troníček je na Václavském náměstí.)

Ano, to konečně všechno by se sneslo. Ale co se ničko děje — aby člověk utek. Už se nám to začíná trochu mnoho roztahovat. Jako co jsem tuhle četl, s tím čestným měšťanstvím. Vyšla ňáká nová knížka, nějaké písničky — jak pak honem — Písně otroků, mně se zdá, a hnedle asi desetkrát po sobě. No, ať si to kupuje, kdo chce, já byl bez toho a budu bez toho! Je to nejspíš zase narážka na nás, na domácí. Písně otroků — to budou nájemníci, ne? No dobře, ale přišli oni si v městské radě — to se ví, ti mladí — aby se ten spisovatel udělal čestným měšťanem! Já řku, tohle aby tak viděl tatínek! Od těch mladých nečekal jsem nikdy nic dobrého — ti tam vůbec budou dělat ztřeštěnosti. Však se jim náš pan náměstek pan doktor Kühn

*

postavil. Ouplně s ním souhlasím! Rád bych viděl ty zásluhy. Ani chudým otcem ten písničkář nikdy nebyl, jak jsem si dal říct. Ale oči jsem otvíral, když i pan doktor Eiselt, náš bývalý pan náměstek, navrhnul hnedle druhého měšťana, a taky spisovatele. No pak mně to vysvětlil soused Havrda koželuh, že to byla finta, aby nedělalo hořejc žádný poprask, že volíme takové čestné měšťany, jako toho Svatopluka Čecha, a tak pan doktor Eiselt přišel hnedle s druhým kandidátem, Jaroslavem Vrchlickým. A faktum zvolili oba! Jen pánové s tímhle pozor! Takhle by se nám jich tam propašovalo! Za chvilku bychom je tam měli všecky, ty spisovatele a redaktory. Je to teď beztoho samý redaktor. Ano, jen z nich dělejte čestné měšťany! Jen z nich dělejte příslušníky Prahy! Budete to pak vidět o volbách, jak potáhnou na Prahu. Ale nejen to. Posud jsme je měli v hrsti, vlastně slavná vláda a vůbec ouřady. Je to beztoho samý přistěhovalec z venkova, z pražských synků se málokdo zahodí, aby byl redaktorem a spisovatelem, a jsou tedy v Praze na licenc, pokuď mají zachovalost. Stane se něco, vyvedou nějakou kaňku, má na ně ouřad exekutivu, pošlou se jednoduše do svých domovských obcí a Praha se jim zakáže. A bude od nich pokoj. Ale nadělejte z nich příslušníků a měšťanů a už je odtud nevystrnadíme! A to ostatní! Děti! To by nám připadlo hezkých břemen. Zas pak abychom rozšiřovali svatého Bartoloměje!

Ostatně to dobře dopadlo. Oba ti pánové museli uznat — je to od nich dost! — že nemají takové zásluhy a poděkovali se za čestné měšťanství. Teď má obec ke všemu blamáž. To svět neviděl, vracet čestné měšťanství. Ale mají pánové na radnici výstrahu, aby tu Prahu pořád tak nerozdávali, jak říká Šmíd.*

To si chválím zas pana profesora — jak pak se honem jmenuje — že těm pánům v Umělecké besedě napověděl, že by se měli varovat s takovými oslavami, jako bylo to album pro toho Svatopluka Čecha, a pak to ještě tisknou ve Zlaté Praze! Poslal ho tam pan dvorní rada Randa, že to jako nedělá na Malé Straně ** dobře. Bodejť by dělalo. A musíme mít takové opatrné muže, aby zaťali trochu žílu takovým elementům, když nemají míry. Ovšem, vlastně to nebyla Umělecká beseda, ta nedělá nic, vlastně to byli ti zbrklí vejtvarníci. Malíři! No ano! Malíři! Bydlí to pod střechou v šestém poschodí — taky morová rána na domácí pány! Však se jim to zarazilo, povídal informátor vedle od adjunktů, hned se psalo Zlaté Praze a tomu Čechovi, aby s tím albem nedělali žádné bazamáty. To by nám tak scházelo, aby pro několik obrázků byla mrzutost. Ať se malujou jiné věci.

Inu mládež staframenská! Ať si vezmou pří-

---

* Leopold Šmíd, lidový pěvec a deklamátor z pražských šantánů.

** míněno tu místodržitelství.

klad z pana ředitele Myslbeka a z pana Brožíka. Taky dělávali věci — taky, ale přišel věk a ouřad a přišel rozum. A mají konexe. Jsou rádi viděni na visitách, to se ukázalo. Tak má naše representace vypadat! A na ty si nevzpomněli, aby jim dali čestné měšťanství, a pro ty by to bylo. Ti by nám nedělali o volbách žádné ekzaltace, ti by věděli, co to znamená.

(Pan Troníček došel nahoru a maně se podíval do Mariánské ulice.)

Co pak se to tamhle stalo? Je tam strážník. A bodejť — tam se tisknou ty noviny. To je dobře — na to má být dohled. Jen aby dal Pánbůh, aby to přec mělo nějaký účinek.

(Ozývá se hvízdání.) Ježíš Marjá — tramvaj, ta by mě byla málem — — (uhýbá se, padne do hromady černého sněhu) — hrom do toho, už jsem v tom... Zatracené hospodářství — teď vypadám! Je to pravda s těmi hromadami — má se to odvážet — tadyhle koleje, tamhle kandelábr, vozy jako blázen sem tam, kam pak se má člověk uhnout! Nové kalhoty — inu krucifix Špandau! — to by se člověk stal málem radikálem při takovéhle bezohlednosti na poplatníky... Hej, posluho, no nevidíte, jak se topím, pojďte mě vytáhnout — však vám ten dům nespadne...

Teď vypadám, že by mě nikdo nepoznal — a žena doma, no!... ale rovnou jdu do těch novin, aby je seřezali na radnici, korpus delikty

mám na sobě — musí se do nich, musí — kdo pak si to má dát líbit! A po dobrém s nima nikdo nehne — to je svatá věc...!

(Pan Troníček zlořečí jak nezavřený a jde „do novin", postěžovat si na hromady. A posluhu posílá pro drožku, aby ho odvezla domů.)

Člověk nervózní.

I.

Byli jsme právě v nejlepším rozmaru — nebo chcete-li: náladě — když přítel Mikulka dopil a postavil sklenici na tácek. Ale hned potom, jako by se byl náhle rozpomenul, podíval se na tácek, otočil jej, počítal, chopil se sklenice, postavil ji dnem vzhůru, tvář jeho zvážněla a z úst vylinulo se skoro zádumčivě:

„Pane Petře!"

Pan Petr byl náš „platober".

Ani jsme si hned nevšimli zvolání Mikulkova. Ostatně nehořelo. Pan Petr se nikdy nepřerazil. Pan Petr měl času dost a myslil si, že mají hosti také dost času. Kdo civí vůbec v hospodě, tomu na půlhodině nesejde. Snad jsme si pana Petra tak zkazili. Nebo zkazil Petr nás. Tam „u zlatého esa" nezaznívalo nikdy třískání na sklenice, nikdy se neozývalo zuřivé volání „platit! platit!" — nikdo se neomaleně nedomáhal večeře.

Pan Petr zvláštním výrazem tváře a celou osobností svojí domohl se u všech frekventantů „zlatého esa“ mimořádné úcty. Nebyl již mladík, kučeravé šediny pokrývaly jeho mohutnou lebku, míval kdysi vlastní hospodu, ale po některých nezdarech vrátil se do číšnického fraku a zůstal mu věren. Věděli jsme, že býval sám patronem, a šetřili jsme ho, jako všichni ostatní. Byl to skutečně číšník úctyhodný. Za jiných okolností mohl se snadno státi ministrem. Může-li někdy ministr vypadati jako sklepník, proč by nemohlo býti naopak.

Avšak Mikulka již se neúčastnil hovoru a rozhlížel se místností, kde by očima dopadl pana Petra, aby jej pohledem, posunkem i mírnou žádostí k sobě přivolal.

A když se pan Petr konečně svými kolébavými, lehounkými, tichými kroky přibatolil — (chodíval, jako by měl na podešvích oloupaná na tvrdo vařená vajíčka) — viděli jsme, že je čas vložiti se do věci.

„No Mikulko, snad už nepůjdeš?“

„Ba že, a půjdu, přátelé. Víte, už není, co bývalo. Musím být hrozně opatrný na své nervy. Mám šest plzní, dost.“

„Ale Mikulko, ještě jednu! Netrhej společnost! To je nekolegiální!“

„Ano, a zítra skomírat, co? A práce? Kdo ji za mne udělá?“

Bývali jsme němi k této námitce. Věděli jsme,

že tato „práce" existuje naprosto jen v mozku Mikulkově, že je jakousi jeho utkvělou domněnkou. Nedělal totiž nic. Byl soukromníkem. Dědil před lety. A před tím byl něčím v bance, šéfem jednoho „skleněného šalování", zapažení. Takoví šéfové obyčejně také se prací nezmrzačí. Přes to v Mikulkovi vznikla obava, aby se v bance neudřel, a to právě ve chvíli, kdy mu zcela rozumně zemřel strýc, kterýž jej učinil universálním dědicem. Tehda, když soud projednával pozůstalost, počal se Mikulka pilněji obírati svými nervy. A poněvadž každé takové projednávání trvá aspoň rok, měl dosti času, aby se do těch nervů dokonale „zapracoval". Jakmile mu pak dědictví bylo ouředně odevzdáno, propukla jeho nervóza plnou silou — Mikulka praštil službou v bance.

„Mám se jim udřít? Za čtyryadvacet set? Ne! Odpočinu si na chvíli. Zotavím si trochu nervy. Pak začneme znova. Chvála Bohu, nemám toho zapotřebí, aby ze mne udělali invalidu!"

Ta chvíle odpočinku trvala prozatím deset let. Ale „v duchu" Mikulka stále pracoval, o práci mluvil. Dobírati jsme si ho nesměli. Byli bychom ho ztratili. A on byl tak dobroučký, tak tlustý, měl takovou zásobu starých vtipů, které předělával na nové, chvílemi na časové, když se hodilo. Poslouchávali jsme vděčně. Jenom dvě anekdoty měl od nás naprosto zakázané. O tom Angličanu

s havranem a o tom haličském židu, kterého vedou na šibenici. Však ho to něco nabolelo, byly to dvě jeho anekdoty nejzamilovanější. Myslím, že na ně Mikulka založí ve svém kšaftě fundaci, dvojí stipendium; jedno pro doživotního vypravovatele, druhé pro nejvděčnějšího posluchače. Akademii založit nemůže, tu už máme.

„Jo, kamarádi," povídal tedy Mikulka, drže ruku na sklenici, aby mu ji neviditelné prsty neobrátily a aby se sama sebou nenaplnila, „ty nervy. Co bývalo, není. Hrozně se musím držet. Hrozně! Náramnou míru! Šest sklenic, dost. Ano, pívalo se! Také se spaním musím být opatrný. Před půlnocí do postele. Sic mám ráno hlavu jako přesejpací hodiny a v těle se mně všecko třese jako sulc. Nic už nevydržím. Dostanu vám do konečků prstů brnění, za ušima mě loupá, vlasy se mně v kůži otáčejí i s kořínky, a nos jako bych ani neměl. Čich žádný. Jazyk mně zvrbovatí, na oči dostanu skleněný povlak, v uších jako by mně rostla mázdra a v hlavě cítím jedno takové duté místo a tam to dělá: brm-brm, brm-brm. To jsou nervy. Nikdy jsem o nich nevěděl."

Poslouchali jsme Mikulku mlčky. Posloucháme ho vždycky tak. Nervy, to jest jeho zamilovaný obor. Nikdo nesmí nic namítat. Vážně sedíme, hledíme na něj, slova od úst mu polykáme. Má to rád. Však víme, jak to vždycky skončí.

„Ty nervy!" pokračoval Mikulka. „Svatý pokoj jsem měl, vždycky. No jo, já se šetřil. Já

nikdy nedělal dva bály za sebou. Nejvejš ob den. Také jsem při tanci mnoho nepil. Osm piv za celou noc, dost. Ale víte, to máte ty zatracené doktory. Ti nastraší člověka. Oni myslí, že musí všechno povědět, co vědí a co je v knihách. To máte samý systém, samou metodu, samou soustavu, každý ňákou jinou, a jak jednou víte o soustavě — pryč jste! Pryč! Na to může člověk i umřít. Podívejte se, teď vlastně lidé umírají jenom na soustavy! Jeden na mikroby, druhý na bacily, třetí na mikrokosmus — to je taky pěkná psina, tenhle mikrokosmus. Já to jednou měl, tři neděle jsem s tím ležel. Jen elektrika mě zachránila."

Z nás nikdy nikdo ani okem nemrkne.

„Víte, a pak taky jsou tyhle ganglie. To je čertovina. To dostávají tak lidé mezi třiceti a čtyřiceti lety! To je nemoc devatenáctého století. To se v člověku nadělají uzlíky. Samý uzlík. Radí se proti tomu studené lázně. Ale čert aby do vody lez'. Já mám strach z mrtvice."

„Předně to," poznamenal tu docela vážně náš „čestný předseda", sochař Herkules, „mrtvice, a pak m a č a k r. Ten taky řádí ve vodě. Člověk tam vleze zcela zdráv, plave, plave — najednou ho dole popadne mačakr — a je po ňom."

Herkules měl své zvláštnosti. Říkal „p o ň o m".

„Co je to mačakr?" otázal se dychtivě Mikulka.

Herkules protáhl obličej, který se pokryl výrazem nesmírně vážným, skoro úzkostlivým, našpulil rty kolmo, a jako když hvízdne, protáhlo se jeho nosem:

„Jó, kdyby ono se vědělo, co to je mačakr!"

A při tom byl bledý. Herkules uměl zblednouti, kdy chtěl. Někteří lidé dovedou to.

„Mačakr, mačakr," opakoval si Mikulka jako pro sebe. „Vidíte, zas něco takového!"

Teď promluvil přítel Čapingr, náš druh klasický. Věděl, nač Mikulku dostane.

„Mačakr, to je ve vodě to, co v povětří a ve vzduchu vůbec fysimatenty."

„No vidíte," prohodil Mikulka, zamýšleje se. „Mačakr a fysimatenty."

Pak se podíval stranou a jak se právě ve svém kolébání mihl kolem stolu pan Petr, pronesl skoro prosebně:

„Tak tedy, pane Petře — ještě tu jednu..."

Když jsme se ve dvě s půlnoci měli k odchodu, platil jich Mikulka dvanáct. A zaplativ prohodil:

„Dneska jsem se trochu pozdržel. Ale na černou jdu. To mě trochu upokojí."

Rozumí se, že jsme ho neopustili. Nu, stane se někdy, že se zdržíte přes desátou. Čas nedá se zastavit, ani z nás nikdo to neuměl.

Právě ve tři hodiny přišla do kavárny už

třetí patrola, aby se zavíralo. Šli jsme tedy a Mikulka platil kávy tři.

A sešel jsem se s ním druhý den u oběda v Besedě, kde jsem chtěl říci příteli Karpíškovi, aby se s prací příliš neukvapoval, že je na jeho rukopis ještě asi měsíc času.

„No jak, Mikuličko, dobře jste se vyspal?"

„Co pak spaní — ušlo to. Ale ráno ty nervy, když jsem v deset vstával! Musil jsem si zajít na lahvičku mělnického."

„Půlku? Celou?"

„Prosím vás, půlku! To je nic. To nestojí za nahýbání. Celou, to se ví, a potom půlku! To mě trochu spravilo. A teď horká polévka! To je pravý regenerátor. Ale hovězí je tvrdé."

Bylo tvrdé, ale Mikulka je snědl. A pak snědl vepřovou a telecí, a poněvadž byly toho dne lívance, snědl i lívance.

„Jenom pivo mně dnes nebere," povídal těžkomyslně, když krájel zákusek, hezký hýpan ementálského.

Měl na tácku tři čárky. Právě mu pan Balda střídal sklenice a když na tácek postavil plnou a na kraj uměle maloval čárku čtvrtou, řekl Mikulka se zabraňujícím posunkem, jako by chtěl odvrátit nějaké hrozící neštěstí:

„Ale to je poslední, pane Baldo, víc ne. Dost."

„Těším se teď domů," povídal později, když dopínal kožich. „Mám zatopeno, lehnu na ucho

a dám si tak půldruhé hodinky pokoj. To je značný prostředek proti rozčilenosti. A abych to dohonil. Máme večer žúrfix u Šmída,* zdržíme se."

Doprovodili jsme ho kousek cesty, Mikulku drahého, zavalitého, červeného jak jablíčko, celou tu spoustu masa a sádla, skoro přetékající z kožichu, a když jsme se loučili, povídal nám:

„Víte, kamarádi, já bych byl docela jiný člověk, pro společnost, pro svět, a víc práce by se také udělalo. Ale ty nervy nemít, ty nervy nemít! Já jsem hned pryč — hrozně se musím mít na pozoru. Dobře to napsal ten Talián Montezuma,** že je tohle nervózní století. Je!"

A pevným, pružným krokem ubíral se náš nervózní přítel Mikulka k domovu.

---

* tehdy Šmídův šantán „u zlatého soudku" v Ostrovní ulici.

** míněn tu vlaský antropolog a lékař Pavel Mantegazza.

II.

„Nervy“ měl ubohý Mikulka všude. V uších, v očích, v rukou, v nohou — zkrátka, v celém těle. Z posledního roku jeho bankovní služby, kdy na ty nervy přišel, vyprávěly se o jeho utrpení věci velmi zajímavé. Za krátko totiž měl všecky nervy Mikulkovy v evidenci i veškerý kancelářský personál, od sluhy až do šéfa oddělení. Jeho šéf byl člověk dobrosrdečný a vydržel vždy nejdéle poslouchati stesky Mikulkovy.

„Vidíte, pane sekretáři,“ přišel k němu Mikulka, „to jsou hrozné věci. Jako tadyhle na hlavě za uchem, za pravým uchem. Když si tam desetkrát máčknu prstem, tedy se mně zdá, že mám za tím uchem do hlavy díru. Veritábl díru.“

A sekretář obyčejně odpovídával:

„Ale proč pak oni se tam mačkaj', pane Mikulko?“

„No to je právě ta nervóza!“ odpovídával Mikulka piačtivě. „Já musím. Nutká mě to, abych se mačkal. Kdybych se nemačkal, nevydržel bych

to. Protože mně v uchu zní pořád takový vysoký tón, jako pískot na flautu. Tak se musím pomačkat za uchem a tón přestane. Ale pak zas je ten pocit, jako bych měl za uchem díru."

„A jak pak, pane Mikulko, nemohli by se mačkat někdy za levým uchem?" řekl dobromyslně sekretář.

„Tam nemám žádný tón," odpověděl netrpělivě Mikulka.

Sekretář hleděl chvíli zpytavě na Mikulku a otázal se konečně:

„Pane Mikulko, není ona tohle u nich domýšlená věc? Netýrají oni se zbytečně?"

„Ježíš Marjá," pronášel naříkavým hlasem Mikulka, „kdo by radš byl zdráv než já! Snad si nemyslí pan sekretář, že něco předstírám? Že jsem simulant? To taky bude někdy moje smrt!"

„No a přejde jich zas ten pocit, jako by měli hlavu děravou?"

„Přejde, ale to zase musím takhle jezdit kloubem palce kolem do kola po temeně, a pak mně je, jako by se ta díra za uchem pomalu zacelovala."

Soucitně a skoro starostlivě zadíval se pan sekretář na Mikulku a řekl dobrácky:

„Oni jsou opravdu nervózní, pane Mikulko. Jsou."

„No bodejť že jsem," volal Mikulka vítězně, radostně, že mu to někdo věří. „A jak jsem!"

„Měli by si vzít v letě dovolenou, měli by na několik neděl ven z Prahy, do nějaké lesnaté krajiny nebo na hory. Takhle do Tyrolska, řekněme. To by jich zotavilo."

Mikulka pohrdavě se usmál.

„Ano, do Tyrolska, s tou almužnou, co zde dostávám. To bych se dostal právě až do Benešova."

„No, co kdyby tak požádali správní radu o nějakou podporu na to? Dvě stovky — stovku?"

„Už jste viděl nějakou správní radu, která by nemocnému subalternímu * byla dala podporu na zotavení, pane sekretáři?" řek' lítostně Mikulka. „Výpověď — ano. Ale podporu...! Aby se jim zmenšily tantiémy!"

Tu měl Mikulka ovšem smutnou pravdu.

Jindy zase přišel Mikulka a podával sekretáři čtvrtku bílého papíru.

„Podívejte se, pane sekretáři, vidíte tu něco?"

Sekretář se chopil papíru, prohlížel jej bedlivě a řekl:

„Tuhle je nějaká dírka — jako od špendlíku."

„No je od špendlíku — propíchl jsem ji," potvrzoval Mikulka. „A teď se skrz ni račte podívat."

Sekretář se podíval a obrátil se pak tázavě k Mikulkovi:

---

* podřízenému

„A co tedy?"

„Nepřecházejí vám oči?"

„Nepřecházejí."

„No ano, vám ne, proto že nemáte nervy. Ale mně přecházejí. Já vidím hroznou budoucnost — přijdu o zrak. Dívám-li se takovou dírkou pět minut, nadělá se mně před očima kol a pak nemohu napsat ani řádečku. To je hrozné — hrozné. A žádná pomoc."

Ale teď pan sekretář se trochu dohříval, přece však mírně mluvil:

„Věděl bych jim pomoc, pane Mikulko."

„— —?"

„Nedívaj' oni se takovými dírkami, když pak maj' kola před očima, vědí? Kdo pak jim k čertu poroučí, aby si dělali takové optické aparáty? Na tohle má oči brabenec nebo babouk, ale člověk má na vejhlídku okna."

Mrzut, že mu není porozuměno, odcházel Mikulka ke svému stolu.

Kromě nervů měl Mikulka taky „svůj žaludek". A byl to věru žaludek politováníhodný, co pomluv zakusil od svého nevděčného pána!

Na žaludek stěžovával si přítel Mikulka hlavně v první třetině měsíce. Čím dále pak, tím méně na něj naříkal, a na sklonku měsíce o žaludku již skoro ani nemluvil. Po prvním, když měl v kapse služné, zapadal do Černého pivováru a přinášel si dnes půl tuctu taliánů od Lufra, zítra

dva uzené slanečky, pozejtří čtvrt metru marinovaného úhoře, popozejtří cihlu harrachovského sýra. Radost byla podívati se na něj, s jakou hltavostí pojídal. Nejnajedenější lidé dostávali z něho novou chuť a hlad.

Ale když dojedl, smáčkl zamaštěný obal a se zlostným výrazem mrštil jím pod stůl, načež vyňal z vesty krabičku, otevřel, nabral nožem řádnou hromádku bílého prášku, jejž pak jako s hořkostí polykal.

„Co to užíváte?" ptal se ho, kdo ho tak viděl poprvé.

„No sodu! Bikarbonu! To je jediná věc, která mne zachraňuje. Mám hrozné obtíže s žaludkem — to se nedá vypsat! Oka bych nezamhouřil. A to mně trvá pět let. Každé sousto polykám s obavou..."

„Ale příteli," namítl mu někdy některý známý. „Není to poněkud mnoho, šest taliánů? Nestačily by tři, když máš tak slabý žaludek?"

Mikulka zuřivě se podíval na napomínatele.

„Ani najíst se nemám? Co? Jenom ti zatracení boháči se mají korejnit v jídle? Mám pojít hladem?"

Avšak čím dál do měsíce, tím střídměji pojídal Mikulka. Později přinášel už jen tři, dva a konečně jediného taliána, sýra za šestáček, úhoře kousek jen jako na ukázku; řidčeji a řidčeji obje-

vovala se krabička se sodou a když se chýlil měsíc ke konci, „neužíval" Mikulka vůbec.

A kdysi řekl mu přítel Urbanides:

„Zdá se, že zbytek měsíce je výbornou diétou pro tvůj žaludek. To máš vždy po žaludečním kataru."

Od té chvíle s ním Mikulka nemluvil. Byl jeho úhlavním nepřítelem, kdo nevěřil v jeho nemoci.

Konečně i dobrý sekretář pozbyl jednoho dne jeho důvěry. Přišel k němu Mikulka po takových hodech na počátku měsíce a s utrápeným obličejem pronášel:

„To je hrůza, co zkouším, když se za čas pozdržím přes desátou. To mám v těle jako mraveniště. A račte se podívat: když takhle pravou nohou udělám desetkrát, zdřevění mně palec a dostanu do něho křeč."

A Mikulka ohýbal v kůtku pravou nohu vzhůru k holeni a zase ji natahoval.

Sekretář se díval na botu Mikulkovu a trpělivě čekal.

„Vy nedostáváte takovou křeč, pane sekretáři?" tázal se Mikulka.

„Já ne," odpovídal sekretář zdlouhavě. „Já totiž tohle udělám v ž d y c k y j e n d e v ě t k r á t."

Mikulka šel s povzdechem k svému stolu a pak již ani sekretáři se svými útrapami se nesvěřoval. Rozdíralo mu srdce, že ani politování nedo-

chází. Ale teď už neohýbá nohu, ani se nedívá špendlíkovou dirkou v papíře, ani se nemačká za uchem, ani si nejezdí kloubem palce po temeně.

Teď má „svoje nervy" jen v theorii a přednášívá nám o nich.

Tři čtenáři.

Nár. Listy v dubnu 1895.

I.

Dobrý známý.

Je tomu skoro čtrnáct let, v tiskárně páně Ottově sázela se moje první knížka. Nikdo neuvěří, jak zdlouhavě mi tehdáž plynul čas. Zoufalá doba, než byl vysázen, zkorigován, zrevidován a vytištěn první arch, a věčnost k nepřečkání, než byl konečně hotov i poslední, devátý. Ale konečně to bylo a nastal pátek, kdy se knížka objevila „na trhu". Bývá to pravidelně pátek. Je to tak zvaný knihkupecký den.

Přiznávám se upřímně: ačkoli jsem se toho pátku nemohl dočkati — když nastal, nebylo mi volno. Chránil jsem se vyjíti z domu a teprv k večeru vylezl jsem co nejopatrněji. Nebyl jsem si jist, zdali na mne nebudou prstem ukazovati a říkati: Koukejte, to je on! A ještě večer, když jsem se tak bázlivě třel podle domů, stíraje s nich omítku, jen chvílemi povznášeje oči — kdykoli jsem cítil, že na mně utkvěl něčí pohled, hrkalo ve mně: Ježíš Marjá — už to také ví!

To je kletba zlého činu a říká se tomu zlé svědomí. Tenkráte jsem pocítil, co je to, míti takové svědomí.

Je však také dále známo, že každého zločince pudí to neodolatelně na místo, kde svůj zločin spáchal. Platí prý to hlavně o vrazích. Buď se chce přesvědčit, zdali skolil svoji oběť nadobro, zdali se již nehýbe; nebo zkoumá, je-li to již vyzrazeno. Buď chce zahladiti svoje stopy, aby bezpečněji unikl ruce trestající spravedlnosti, nebo chce slyšet, co se o činu mluví, na koho uvaleno podezření, kterým směrem se dali stihatelé, aby mohl prchati směrem opačným — a tak dále.

Mne to pudilo k výkladní skříni mého nakladatele. Ač jsem se styděl světa, chtěl jsem se přece přesvědčiti, zdali se nerotí před skladem lid, zdali nereptá a zdali nevolají nejrozlícenější vášnivci: Na něj, na něj! Utlucme ho!

Totiž mě.

Ale bylo ticho. Skláněl se večer, kde kdo byl unaven denní klopotou, spěchal domů a nestaral se o to, zdali zas kdo spáchal něco nepěkného. Však spáchal-li, chytnou ho zítra policajti a zavrou — a bude dobře.

Tak tedy já, nemoha odolati tomu pudu zločinců, došel jsem ke krámu svého nakladatele a po nějakém otálení a okounění na chodníku vstoupil jsem dovnitř. Vstoupil jsem — neboť

čin můj nebyl plně dokonán. Ještě jsem něco přinášel.

Je tomu čtrnáct let, mnoho lidí od těch čas pomřelo, čin můj jest promlčen — dnes mohu se k němu přiznati.

Nesl jsem výpravně svého nakladatele seznam — svých známých. Nechtěje, aby kniha moje zahynula v podzemních klenbách sešlostí věku, sepsal jsem adresy lidí, o nichž jsem se domníval, že jim nejsem tak docela lhostejným, a o nichž jsem věděl, že by je nezabilo, kdyby na knížku ode mne vynaložili osm šestáků. Vlastně však mne k této nekalé denunciaci navedl sám účetní mého nakladatele, dobrý přítel můj. A teď odevzdával jsem svůj adresář starému obchodvedoucímu.

„Pane, to jsou samé dobré adresy — pošlete jim moji knihu na ukázku — snad aspoň polovina z nich uvázne . . .“

Obchodvedoucí přijal seznam, ponořil se do něho, četl, četl — a konečně, skládaje papír, tázal se:

„Jsou to skutečně dobré firmy? Neuteče nám s tím nikdo?“

„Myslím, že ne,“ odpovídal jsem ostýchavě. „Vybral jsem nejlepší dle svého soudu . . .“

Následující tři dny roznášeli sluhové mého nakladatele výtisky mé knihy dle udaných adres po celé Praze.

— — — — — — — — — — — — —

Uplynul asi rok. Ani jsem se neodvážil otázati se, kterak moje kniha „jde". Bál jsem se, abych nedostal odpověď, která by mě byla sklíčila.

A tu jednoho dne, bloudě Michalskou ulicí, potkal jsem známou postavu, sluhu z knihoskladu mého nakladatele, pana Formáře, zdá se mi.

Chodil dům od domu, četl nápisy na štítech, zkoumal čísla nad vraty a tvářil se velmi mrzutě.

„Koho pak hledáte, pane Formáři?" ptám se.

„Ale tuhle nějakého pana Švamberu," odpovídal posel. „Nesu mu účet za nějakou knihu — upomínáme — byl jsem u něho jen jednou, a teď ne a ne vzpomenout . . ."

Vyňal účet z desk pod paždím, mrskl jsem do něho okem — a zlé svědomí se ve mně ozvalo.

„Prosíme, abyste ráčil zapraviti za výtisk — (tu byl napsán název mé knihy) — obnos 80 krejcarů. S veškerou úctou . . ."

Pan Švambera! Byl to jeden z oněch tří set „známých", jimž jsem dal zaslati svoji knihu. Byl to krejčí. Šil mi před časem, pokládal jsem jej za dobrého známého. Hle, kterak mne zklamal! Ještě nezaplatil.

Věděl jsem ovšem dobře, kde bydlí, a vyzval jsem pana Formáře, aby mne následoval. Dovedl jsem ho do domu, vystoupil jsem s ním až do druhého patra, okázal jsem mu dvéře — třetí na pravo — a pobídl jej: „Jděte, počkám zde na vás."

Pozorujete? Zločince pudí to na místo, kde spáchal — — atd., jako svrchu.

Formář s účtem vešel, já zůstal přede dveřmi, ani nedýchaje. V domě bylo ticho, mrtvo — mohl jsem slyšeti, co se uvnitř mluví.

Formář pozdravil uctivě a hned potom ozval se drsný hlas — povědomý hlas páně Švamberův:

„Co dobrého, člověče?"

„Prosím, tuhle je účet za nějakou knihu, vašnosti."

„Za jakou knihu?" zněl dále a drsněji hlas páně Švamberův. „Já o ničem nevím."

„Prosím, to je už přes rok," vysvětloval Formář. „Sám jsem ji sem tehdáž nesl."

V pokoji rána. Pan Švambera udeřil žehličkou na prkno — žehlil právě.

„Jakou knihu?" hřměl mistr. „Jakživ jsem žádnou knihu neobjednal a nechtěl."

„No, prosím," odpovídal Formář omlouvavě, „tuhle je účet! Vždyť bychom neupomínali, kdyby tu kniha nebyla . . ."

Stál jsem za dveřmi ve trapných pocitech a neměl jsem tolik síly, abych utekl. Byl jsem jako přimrazen. A tušil jsem, že nadejdou horší věci.

„Mord set element, člověče," hřměl pan Švambera jako bouře, „povídám vám, že nic nevím! Já nic nečtu a o nic se neprosím! To je omyl!"

Nejspíše sáhl po účtu, neboť hned potom slabikoval, co jsem již dříve byl četl na ulici:

„Prosíme, abyste ráčil — —“ atd.

A když přeslabikoval, ozval se nesměle hlas nešťastného posla Formáře:

„Prosím, vašnosti, snad o tom budou vědět slečny — —“

„Matyld! Otylo!“ ozvalo se burácivé zvolání mistrovo.

Měl dvě sličné dcery, pan mistr Švambera. Učily se francouzsky, na piano, nosily rukavičky se šestnácti knoflíčky, bývaly ve všech plesích — byla to zkrátka lepší rodina, rodina mistra Švambery. Jsou takové vznešené krejčovské rodiny v Praze. Je to jakási šlechta.

Na zvolání mistrovo skříply kdesi druhé dvéře — dívky přiběhly ze své komnaty.

„Co poroučíš, papá?“

„Holky, přišla sem takováhle ňáká kniha?“

Pomlčka. Slečinky nahlížely nejspíše do účtu.

„No přišla, papá . . . Vždyť víš, ta malá, od pana . . .“

Hrkalo ve mně. Slečna Matylda vyřkla mé jméno.

„Inu hrom do toho!“ zazlořečil mistr Švambera. „Bodejť že! A kde pak je, mordie, ta kniha zatracená! Člověk myslí, že ji dostává prezentem, a teď aby ji platil . . .“

Pode mnou se chvěla kolena. To je strašné, co taková kniha zkusí. Ale proč myslel, že ji

dostává prezentem? Vždyť já mu nezůstal ani trojníku dlužen! A vždyť mu ji poslalo knihkupectví s účtem, ne já!

„Honem, najděte ji a dejte ji tomu fotrovi tuhle. Co pak jsem blázen, abych knihy kupoval? Pořád nějaká žebrota . . .“

Stydla ve mně krev. Jen aby při tom ubohý Formář nepřišel k úrazu!

V pokoji nastalo pobíhání, dusání ženských nožek, vrzání dveří, a vše to přehlušily tři mocné rány žehličkou o prkno.

„Koukejte, sakramente!“ hlučel mistr Švambera, „pro vaši pitomou knížku mi vystydlo železo. Počkejte, hned ji dostanete. A opovažte se ještě jednou něco takového mi nosit. Byl jsem bez toho do dneška a vydržím to tak do smrti . . .“

Pomlčka, a pak se řev mistrův stupňoval:

„Mordie, holky, hledejte! Ať mi tu neciví! Kde by mohla být! Odstrčte kanape — tam jsou nějaké staré papíry . . .“

Strkání, šoupání, rachot — dva tři mohutné skoky, mistr patrně shlédl hledanou knihu a vrhl se na ni.

„Himml laudon, tuhle je ten krám! Tak, dědku — vemte si to a táhněte . . .“

Pomlčka. Formář obracel knihu v rukou.

„Ale, vašnosti, jak pak tohle mám vzít? Vždyť je rozřezaná, špinavá, tuhle schází zadní obálka — takové knihy se nevracejí . . .“

„Krajc element!“ zuřil mistr Švambera. „Kdo pak to rozřezal?“

„Papá, já . . .“ ozval se hlas ulekané slečny Matyldy.

„Zatracené žáby, jak se to můžete opovážit! Nenavypůjčujete si dost knih od hausmistrů? Myslíš, že blázním, abych zaplatil osm šestáků? Avanti, dědku, fórverc! A ještě mi sem páchněte!“

Otevřely se dvéře — jen že jsem uskočil ke schodům. A ze dveří vyletěl nešťastný posel knihkupecký, všecek bledý, v rukou umolousanou, roztřepenou, potrhanou moji knihu bez obálky, pobryndanou kávou a různými omáčkami — a jemu přes hlavu vyletěl ze dveří přetržený a smačkaný účet, a pak zapadly dvéře s hrozným třeskem. A ještě ze vnitřku doléhal na chodbu a na schody zuřící, zlořečící hlas pana Švambery, mého dobrého známého . . .

Styděl jsem se nehorázně před přítelem Formářem a velice ostýchavě jsem ho poprosil, aby se o této příhodě nezmiňoval. Dal jsem mu osm šestáků a cigaro a ponechal jsem si osudný ten výtisk na památku.

V nejbližším plese byly slečny Švamberovy předtanečnicemi. Zářily krásou a lahodou a zaslechl jsem, kterak se bavily s některými tanečníky po francouzsku. Neboť bylo známo, že slečny Švamberovy se učí francouzsky, anglicky a vlasky, aby byly vychovány, jak se na takovou rodinu

sluší. A jejich papá, pan Švambera, třpytil se briliantovými knoflíčky v náprsence a brilianty v prstenech. Byla to výborná, znamenitá firma pražská!

II.

Nobleman.

Vzácný čtenář jiného rázu. A vůbec výborný muž. Svým působením, vrcholnou svojí činností náleží letům sedmdesátým, osmdesátým minulého století. Tehdáž rostli takoví horlivci jako houby po dešti. Do včerejška neznám, skoro ani netušen, a pojednou ho byla plná společnost. Někde ho zvolili do správní rady, nebo postavil v Praze nový dům, nebo byl celé čtyry neděle kandidátem poslanectví — právě do dne voleb, při nichž slavně propadl — a náhle, aniž se toho sám nadál, byl vřaděn v seznam „našich předáků".

A rozumí se, že tedy taky všechno „podporoval". Aspoň to sám o sobě říkal. „Podporoval" divadlo, protože tam měl čtvrtku sedadla. Pravda, nepředplatil si tu čtvrtku z potřeby dramatického požitku, jako spíše proto, aby se snadněji oženil. A oženil se skutečně z divadla. Také „podporoval" výtvarné umění. Čertův člověk, jaký on měl umrlčí

nos a čich. Neboť kupoval právě výtvary umělců, kteří se pak za krátký čas rozžehnali se světem. A poněvadž také u nás obraz mrtvého umělce mívá větší cenu nežli živého, který „toho ještě kdo ví co nadělá", prodával náš „podporovatel" obrazy za babku získané po smrti jejich původců se slušným profitem. A konečně „podporoval" literaturu. Podporoval! Neboť literatura a podporovati — tyto dva pojmy staly se u nás dobou a v ústech jistých lidí téměř nerozlučnými. Však se něco nazlořečil, co že se toho u nás namaže a on aby všecko „podporoval". Ale pán výborný, vážený, ctěný. Všude byl ve výborech, tady předsedou, tam místopředsedou, ať tomu rozuměl nebo ne. Máme štěstí na takové universální duchy, kteří rozumějí všemu. Školám právě tak jako záležitostem kanalisačním. Divadlu zrovna tak jako politice. Obecním záležitostem stejně jako potřebám umělců a literátů.

Byl to notábl, jedním slovem.

Tento výtečný muž poctil jednoho dne vznešenou svojí návštěvou jisté knihkupectví. A koupil něco za čtyry šestáky. A pak se hrabal v novinkách, pronášeje duchaplné poznámky o knihách již dle názvů. Což teprv, kdyby se byl do nich podíval!

Tu šéf závodu, vida výborného muže, který tomu rozumí, odvážil se otázky, zdali by směl časem zaslati něco „k nahlédnutí"?

„No pošlete, pošlete," svolil vznešeně výborný muž. „Ale moudře. Ne ty věci těch mladíků, to je takové nezralé. To máme dávno za sebou, ti by ani neměli psát..."

Šéf se uklonil.

„Bydlím..."

„O prosím," přerušil ho šéf, „vím, vašnosti. Známá adresa!"

A výtečný podporovatel odcházel s úsměvem samolibým. Kdož by nevěděl, kde on bydlí!

Posílali mu novinky, jenom tedy autorů zralejších, jak si přál. Posílali rok, a po novém roce poslali účet. Podporovatel nezaplatil. Posílali mu zase rok, ale již skrovněji. A zas účet. Muž zase nezaplatil. Nu, třetí rok byl knihkupec opatrnější a posílal velmi málo. Ale také po třetím novém roce zůstal účet nepovšimnut. Tedy se zásilky zarazily, jak se říká. A pak zase za rok dostal podporovatel „výpis účtů" s upomínkou:

„Dovolili jsme si Vašnostem v letech 188* až 188* dodati knih dle připojeného účtu za 224 zl. Nezazlíte nám, osmělujeme-li se dnes požádati za vyrovnání tohoto našeho požadavku, neboť jsme knihy nakladatelům sami již dávno zaplatili.

S veškerou úctou

knihkupectví X. X."

Asi tak zněl zdvořilý dopis, provázející účet, na nějž ovšem knihkupec nedostal odpovědi ani — peněz.

A zas uběhl rok.

Načež pak opět po novém roce starý knihkupecký účetní, dospěv ve svém „saldokontě" k firmě váženého podporovatele, vypsal účet a přistoupil s ním k principálovi:

„Což pak s tímhle, pane šéfe? Neplatí, šest let ho upomínáme. Neměli bychom ho také hodit advokátovi?"

„Bůh zachraň!" zvolal šéf. „Takovou dobrou firmu! To bychom si pěkně rozlili ocet."

„No, tohle taky není med," pronášel mrzutě účetní. „Jaká pak dobrá firma, když neplatí. Takových dvacet, a můžeme to zavřít. Já bych žaloval. Po dobrém už nezaplatí . . ."

„No zaplatí, pane Sejčku, zaplatí," konejšil šéf. A zamyslil se nad účtem, jejž mu účetní položil na pult.

„Zlaty oči," zabrumlal pan Sejček, když se vracel k svému pultu, „které ho uvidí po dobrém platit."

Šéf chvilku přemýšlel, pak se chopil čtvrtky papíru, psal, a dopsav položil to před účetního.

„Opište to na čisto a expedujte."

Účetní přelétl očima koncept a řekl udiven:

„Ale prosím, on je nám dlužen dvě stě a čtyryadvacet zlatých a ne stočtyryadvacet . . ."

„Jen to vyřiďte," přerušil jej šéf.

Vrtěl sice hlavou pan Sejček, ale pak opsal koncept „starého" a expedoval.

*

Druhý den ráno otvíral „podporovatel" literatury svoji korespondenci a z jedné obálky vytáhl dopis tohoto znění:

„Vaše Blahorodí!

Odkládajíce staré účetní knihy a převádějíce salda do nových, shledali jsme, že posud není vyrovnán vážený Váš účet v obnose **124** zlatých. Jelikož se nám nahrnulo právě množství platů a blíží se výroční trh knihkupecký, kde musíme uhraditi své povinnosti naproti nakladatelům, osmělujeme se opětně žádati za vyrovnání svrchu řečeného účtu pr. **124** zl. a nadějíce se, že nás tentokráte neoslyšíte, trváme s veškerou úctou

za knihkupectví X. X.

Sejček, účetní."

Vzácný podporovatel literatury zahleděl se na číslici, pak sáhl po nějakém fasciklu, hrabal se v něm chvíli, našel staré účty knihkupcovy, podíval se na ně a zastrčil je zase.

Dva dny potom vstoupil do knihkupectví.

„Jako na smrt jsem zapomněl na váš účet, pane X., nehněvejte se. Ještě že jste mne nežalovali," volal žertovně již ode dveří. „Kde pak tento — mám někde tu vaši upomínku! Aha, tuhle," vytáhl z papírů v kapse poslední dopis knihkupcův. A položil jej na pult.

„Prosím, prosím," ukláněl se knihkupec, „vašnostina firma`. . ."

„No platit se má," hlaholil vzácný zákazník, jako by sama sebe káral. „To je pořádek. Tak, tuhle jsou peníze — a račte mi to laskavě kvitovat . . ."

A vysázel na pult — 124 zlatých.

Knihkupec přijal peníze, zapsal plat do pokladní knihy, potvrdil příjem, vymáčkl na list razítko závodní, složil jej a uctivě podával odběrateli.

„V pořádku?" tázal se tento.

„Prosím, vašnosti, v pořádku. Děkuji."

A výtečný podporovatel odešel.

Starý účetní díval se na věc jako vyjevený, ale neříkal nic. Šéf se usmíval.

Načež za tři dny dostal vzácný odběratel a podporovatel literatury dopis tohoto znění:

„Vaše Blahorodí!

Prosím za prominutí omylu, způsobeného vinou závodu. Při převádění požadavků našich do nových knih přenesen byl na Vašnostin účet nemilým nedopatřením obnos 124 zl. místo pravé číslice **224** zl., jak se přesvědčíte sám ze všech účtů předešlých, jež Vám byly zasílány. Zbývá tedy ještě nedoplatek jednoho sta zlatých. Uvědomuje Vás o tom a prose za příležitostné vyrovnání, jakož i naděje se, že nám nezazlíte, trvám

s veškerou úctou

k dalším službám oddaný

X. X."

Výtečný odběratel praštil sice tímto dopisem o stůl, ale „příležitostně“ zaplatil stovku, kterou se domníval míti v kapse. Neučinil tak osobně, nýbrž zaslal peníze svým sluhou. V důsledku své noblesy poslal po něm také velmi důrazný vzkaz, aby se „budoucně neopovážili ještě nějakým škvárem ho obtěžovati“.

„Vidíte, že zaplatil,“ řekl šéf k svému účetnímu. „To je dobrá firma.“

„To je nóbl firma!“ vykřikl pan Sejček opovržlivě. „S jakými fintami se teď musí na lidi!“

A odplivl.

„Vidíte, a bez mrzutosti, zcela hladce,“ dodal šéf, načež se zase zabral do své práce.

III.

„Karakter."

Je jich více, podobných noblemanů „podporovatelů" literatury, a skoro jenom z nich by se dal sestaviti pěkný kabinet figur pro podívanou, figur jako živých, u nichž „je každý chloupek a každý vlas extra do vosku sázený", jak vykřikují před svými boudami majitelé rozličných panoptik a panoram.

Někdo již v zlatých mladých letech projevuje značné nadání k mecenášství a vzbuzuje nejkrásnější naděje do budoucnosti.

Takovým nadějným bibliomanem byl Jaromír Kobylka, kterýž se jednoho dne objevil, aniž věděl kdo, odkud přichází, aniž nejbližší jeho známí věděli, k čemu se vlastně připravuje. Prohodil dnes maně za hovoru, že je zapsán na fakultě právnické, ale za týden řekl jinému, že je posluchačem filosofie, a zapomenuv nejspíše i na to,

prohlásil se jindy kandidátem lékařství. V universitní posluchárně však ho nespatřil nikdy nikdo.

Ostatně Jaromír Kobylka tak mimochodem pronášel, že studuje vlastně ze zábavy a že se v žádné otrocké povolání neuváže. Jakmile absolvuje, věnuje prý se veřejnému životu.

K tomu vlastně nepotřeboval žádné fakulty, neboť hned od prvního dne, kdy se objevil, nebylo člověka veřejnějšího. Byla ho plná Praha. Nebylo sklepníka, který by ho byl v prvních čtrnácti dnech nepoznal; nebylo spolkové schůze, aby tam Jaromír Kobylka byl chyběl. Nalezl vždy někoho, kdo jej uvedl jako hosta, a v každé schůzi vyhledal si místo blízko funkcionářů, horlivě se vyptával na záležitosti spolkové, v levé jeho ruce stále byl zápisník, v pravé tužka, a Kobylka přes tu chvíli něco si poznamenával.

„Hodí se mi to pro článek," podotýkal tak letmo a nedbale, když se mu někdo díval přes rameno, jak zapisuje.

Mělo to znamenati, že jako píše do novin. Nikdo nevěděl do kterých, Jaromír Kobylka sám to neprozradil, a ve skutečnosti nepsal nikam. Ale nezanedbal žádné příležitosti, aby svému okolí nedal na srozuměnou, že „někam píše". Dodával si takto křenu, jak říkáme; věděl dobře, kterak ochotně se otvírají dvéře člověku, který přichází jako příslušník „veřejného mínění".

Ale jakživ nevracel se Jaromír Kobylka ke svým zápiskům. Jenom tlachal, škrábal, pronášel tak nedbale různé poznámky, aby se zdálo, že jest o všem dobře zpraven, a málo kdo se uměl tak zpytavě dívati pod skřipcem, jako on. Chtěl hráti roli, jak se říká, chtěl býti pokládán za člověka, který má styky, který studuje poměry a píše o nich. Jsou takoví amatéři. A když se okoukali, vydávají se pak docela směle za členy určitých redakcí, ba mívají i visitky s tímto svým samodílným karakterem.

S neobyčejnou virtuositou seznamoval se Jaromír Kobylka se členy všech politických stran. S kýmkoli mluvil, každý jej pokládal za stoupence svého vyznání. Měl Kobylka nesmírné vlohy pro „veřejný život". Slabostí jeho bylo, že rád mluvíval o karakterech. Pronášel to slovo dvacetkráte za večer.

Pro něco však zvláště horoval. Pro literaturu. Nedal uniknouti žádné příležitosti, aby nepronesl důraznou řeč o významu a důležitosti literatury. Mluvil o všem, co se kde vyskytlo, a tvářil se jako člověk nesmírně sčetlý. Z jeho kapes vždy vyčnívaly nové knihy, které právě odnášel od „svého knihkupce". Mluvil nadšeně o zakládání knihoven v ohrožených krajích, doporučoval tomu onomu spis právě vydaný, a s líčenou skromností poznamenával za různých příležitostí:

„Sám zanesu každou zlatku ke knihkupci. Nemám lepších přátel nad knihy a milejších oka-

mžiků nad ony, kdy se do nich ve svém tichém pokojíku zahrabu . . ."

Bylo těžko uhodnouti, kdy se do těch knih zahrabával. Našli jste ho den co den dopůldne ve vinárně, od oběda do večeře vyseděl v kavárně, večery trávil v hostincích, kde se pravidelně dočkával „posledního piva". Ale pravděpodobno bylo, že každou vlastní zlatku zanášel ke knihkupci, neboť bylo málo lidí, s nimiž obcoval, aby si nebyl jejich zlatkami a pětkami vypomáhal ve svých ostatních potřebách.

Málokdo měl příležitost nahlížeti do regálů antikvářů, kde se velmi zhusta objevovaly knihy, označené na obálce nebo na titulním listě štampilkou Jaromíra Kobylky. Měl' Jaromír Kobylka takové kaučukové razítko za zlatku, jímž svědomitě potiskoval každou knihu, kterou domů přinesl. A ty knihy u antikvářů byly nejnovějšího data, páchly ještě tiskařskou černí a byly skoro vždy nerozřezány. Tajemství, kterak se mohou čísti knihy nerozřezané, Kobylka nikomu neprozradil.

„Takových čtenářů kdyby bylo!" říkávali o něm někdy známí. „Ten má všecko."

Nemíval to dlouho, jak vidět. Právními majetníky jeho ambulantní bibliotéky stávali se za krátko antikváři po celé Praze.

Nic však netrvá na světě věčně.

Konečně se zdálo Jaromíru Kobylkovi, že je dosti připraven pro „veřejný život", a z růz-

ných příčin pálilo jej v Praze pod nohama. Odhodlal se, že zahájí činnost a použije svých zkušeností v některém venkovském městě. Nebylo už mnoho lidí, kteří by mu byli ochotně vypomáhali zlatkou nebo pětkou „do zítřka"; šeptal jeden druhému, že ten zítřek náleží daleké budoucnosti. Netrpělivými stávali se také jeho kvartýrští, nalehavými mnozí číšníci, kteří kdysi na povel „páně doktorův" snášeli, kde co bylo. Tak Jaromír Kobylka, poznávaje, že míň a míň chápou lidé jeho veřejnou činnost v Praze, chystal se vyraziti. Z dobrých příčin nezmiňoval se o tom. Pojednou se štítil okázalostí, nepřál si pohnutlivých scén loučení a vyprovázení.

Jenom jednu záležitost ještě chtěl vyříditi a vybral si k tomu mladého advokáta, který právě otevřel kancelář.

Navštívil ho jednoho rána a bez dlouhých okolků vytasil se s aktem.

„Prosím vás, pane doktore, abyste mne zastoupil. Hrozí mně tuhle knihkupec Kocvera žalobou o zaplacení knih, ale já mu nehodlám platit . . ."

Advokát nahlédl v upomínací dopis. Obnášel dluh Kobylkův okolo dvou set.

„Nemáte peněz?" tázal se advokát.

Domnívaje se, že snad běží o zálohu, spěchal Kobylka s odpovědí:

„Nebojte se, pane doktore, za nějakých pár

neděl dostanu svůj podíl, nepřijdete u mne o nic . . .“

„Nerozumíte mně; táži se, nemáte-li peněz pro knihkupce?“

„Totiž, já mu nehodlám platit, pane doktore. Víte přece, že dluhy nezletilých nejsou závazny . . .“

„Vy jste nezletilý?“

„O, teď už je mně pětadvacet let — ale když jsem knihy odebíral, byl jsem neplnoletý — a tedy nemusím platit . . . Prosím vás, vyšermujte to za mne, nerad bych se s ním špinil.“

„Nemůžete se s ním jinak vyrovnat?“ zkoumal ještě advokát mladého muže. „Nemůžete mu aspoň knihy vrátit, když nechcete platit?“

Mladík se zasmál a řekl bez ostychu:

„Ah, ty by pro něj neměly žádné ceny teď — ale nemám z nich skoro nic, podělil jsem jimi antikváře . . .“

„A nechcete se s ním vyrovnat ani na lhůty?“ zpytoval advokát karakterního mladíka dále.

„Na nic!“ mávl Kobylka rukou. „Udělejte to, abych neplatil docela nic. Kdybych chtěl platit, nepotřeboval bych k tomu advokáta . . .!“

Advokát skládal pomalu upomínací dopis knihkupců, podal jej Kobylkovi a odstupuje od něho na krok a strkaje ruce do kapes, pronesl odměřeně:

„Lituji, pane, ale o takovéto záležitosti nestojím. Radil bych vám, abyste zaplatil — vždyť on ty knihy také musil zaplatit . . .“

Jaromír Kobylka podíval se všecek udiven na advokáta, poroučel se mu rozpačitě a když vycházel z domu, bručel k sobě:

„To bych byl osel, abych platil! To je divný advokát — vybíravý. Půjdu k jinému . . .“

Podivnou náhodou ohlásil se asi po třech dnech u mladého advokáta knihkupec Kocvera.

„Prosím vás, zažalujte mně tohoto výtečníka. Nabral si knih a všecko upomínání jest marné. Je toho na dvě stě zlatých, a teď jsem se dopátral, že milému dlužníku má za nedlouho býti vyplacen mateřský jeho podíl. Nerad bych, abychom tu příležitost promeškali.“

A knihkupec podal advokátovi výpis účtu svého.

„Ah,“ podivil se advokát, „pan Kobylka! Ale upozorňuji vás, pane, že ten proces prohrajete. Pan Kobylka byl neplnoletý, když u vás dluh učinil.“

Knihkupec Kocvera zasmál se pod zlatým skřipcem.

„Vím to, pane doktore, tehdáž byl skutečně nezletilý. Ale mám od něho dokument, jímž svůj dluh uznává, a to napsal, když mu dvacátý čtvrtý rok vypršel. Pamatoval jsem na to v čas — takový panáček mi nepřišel po prvé. Tuhle to máte . . .“

A vytáhl dopis páně Kobylkův, jímž pisatel uznává knihkupcův požadavek a slibuje zaplatiti.

„Vy jste opatrný pán," usmíval se advokát.

„Jsem, jsem," přisvědčoval knihkupec, „a člověk musí být opatrný, když má činiti s takovýmito karaktery. Ale milý pan Kobylka je neopatrný — zapomněl nejspíše, že mi takový dopis napsal."

„Zapomněl, zapomněl," přisvědčoval advokát; „anebo se domnívá, že to uznání nemá významu. Nu, připomeneme mu je . . . snad zaplatí."

Zaplatil pak skutečně mladý výtečník, když mu před soudem byla situace objasněna, i s úroky a nějakými útratami.

A potom z Prahy zmizel, zapadl. Je ho škoda, horlivého „podporovatele" literatury...

Dobrý tatík.

Potkávám jej časem, dobrého toho muže s šedivými, lesklými vlasy, s tváří čistě oholenou, s modrýma, nevinnýma, přímo dětskýma očima.

Jeho tvář! Je tak svraštělá, že při pohledu na ni pokaždé mne napadá, kdyby se ta kůže natáhla a vyhladila, že by se jí mohly potáhnouti tři takové obličeje. Ale ovšem, staroba a nesčetné starosti, které již přeletěly nad hlavou tohoto muže, víc a více se sklánějícího! To jsou ty vrásky, hluboké a dlouhé, do nichž se všechny životní zkušenosti ukládaly.

Málokdy jej vidím, ale kdykoli se náhle přede mnou vynoří hrbící se ta postava, je pozdě, abych unikl. Již mne zočil a již přívětivě pozdravuje, otazuje se, kterak mně „slouží zdravíčko“, a libuje si, že s ním to ještě dopadá „tak tak“.

Musím vyslechnouti jeho několik přívětivých slov, musím se mu vyzpovídati, jsem-li zdráv

čili nic, a přece bych tak rád, aby mne ani neviděl.

Neboť se ho velice ostýchám. Ač se zdá, že starý ten muž na vše zapomněl.

Arci, on je z nějakého jiného světa.

Utkal mne zas nedávno, když jsem bloudil Královskými Vinohrady a octl se v místech, kde stával někdy Kravín. Zmizela ta zahrada a již s těží určíte někdejší její polohu.

A tu pojednou on, bodrý můj starý známý.

„Vašnosti, taky koukáte, jak se to zde změnilo, pravda?" započal tak lítostivě, když byl pozdravil. „Ano, ano, Kravín, kde je ho konec! A bývalo to zde tak hezké — já vím, taky jste sem chodíval..."

Ano, chodíval jsem tam, a v Kravíně právě jsem ho poprvé viděl, tam jsem se s ním seznámil. A připomenul mně staroch dobrácký chvíli velmi nepříjemnou, příčinu, proč se ho tak stydím.

Ovšem, solidní, rodinný čtenář o tom neví pranic. Avšak našinec, který jest od přirozenosti všetečkou, vlezl leckam a díval se na ledacos. A možno, že je více pamětníků. A že některý z nich náhodou přečte tyto řádky.

Je tomu již přes patnáct let — tehda měly divnou pověst jisté „pondělky" v Kravíně. Račte býti bez obavy, neprozradím, koho všecko jsem tam viděl. Ale mnozí poživálkové, kteří pokaždé vyčenichali kaviár, ať byl v jakékoli formě, byli

pravidelnými frekventanty oněch pondělků. Scházel prý se tam pražský polosvět a mluvilo se mnoho o nějakých orgiích.

No, orgie v Praze bývaly vždy celkem nevinné povahy a tak i „pondělky" kravínské byly zveličovány jen ochotnou fantasií. Podíval jsem se na jeden a byl jsem hodně zklamán. Strašil mně v hlavě pikantní polosvět pařížský, myslil jsem na Closerie des Lilas, na Jardin Mabille, na Moulin Rouge, na sbírku „lvic" v divadle rozmanitostí Folies Bergéres — ale kam se ztrácel proti všemu tomu Kravín se svými pondělky!

I musím říci, že jsem se upřímně nudil, sedě pod košatými kaštany a naslouchaje řinčivé hudbě ze sálu, kde se tančilo všemožné, jenom žádný kankan, a kde bylo prachu k zalknutí.

Byl jsem přisedl ke stolu, u něhož byl jediný host, pocucávající zdlouhavě ze sklenice, a to byl starý, šedivý pán. Přisedl jsem k němu úmyslně, neboť mne zajímalo: co tu pohledává tento kmet? Jde také na „orgie"? Při pondělcích scházelo se tam obecenstvo zvláštní.

Starý pán brzy započal důvěřivě hovořit. A přetrhl svoje slova jenom, když se chvílemi kmitla nějaká ženská postava mezi stromy, rozpařená tancem, tonoucí v potu, hořící rozkoší valčíku nebo kvapíku, a hledající svého rytíře, aby se napila. Byly to skutečně samé pražské demimondky, ale tak zjevné, tak demaskované, že nikterak nelákaly.

Skoro se mně zdálo, jako by na ně starý pán pohlížel okem znaleckým, zkoumavým, podezříval jsem ho. A přece to byl dle všeho tak dobrý, solidní kmeť.

Ale když se podíval, vracel se zase svýma modrýma, dobráckýma očima ke mně a hovořil dále.

Tu jedné chvíle dozněl valčík v sále a z jeho nitra hrnula se spousta tanečníků a tanečnic. Výskali a smáli se a otírali rozpálené tváře.

Byla to jedna z prvních, která vyběhla ze sálu. Hezká dívka rusovlasá, ale celý její zjev, její gaminské poskočení a uličnické zaječení prozrazovalo nepochybně její „povolání". Udeřila skotácky do boku jednoho z tanečníků, což mělo býti výrazem škádlení, a rozběhla se do zahrady.

Znal jsem ji dlouho z ulice, omyl byl nemožný. A když jsem se maně obrátil k starému pánovi, viděl jsem, že hledí jenom na ni, zálibně, usměvavě.

„Ah," mávl jsem rukou. „To je stará uličnice. Znám ji aspoň deset let — měla již mnohé opletačky s policií. Aby ta zde scházela . . ."

Starý pán neodpovídal, jenom úsměv s jeho tváře zmizel. Ale upřímně hleděl na ženštinu, která rozhlédnuvši se zahradou mířila teď k našemu stolu. Přiběhla, změřila mne velmi důvěrným pohledem a skočila potom k starému pánovi:

„Tatínku, napít!"

A již se chopila jeho sklenice a vlila zbytek piva do hrdla.

Jako by do mne nůž vrazil. Horko se mi rozlilo po tváři a seděl jsem jak dřevěný. Nebylo pochyby. Jak jsem se díval na její hlavu, viděl jsem týž tvar obličeje, tytéž oči modré, táž ústa, jako u starého pána. Jeho dcera!

A nemyslil jsem jinak, nežli že starý pán musí vyskočit a vrhnouti se na mne, udeřiti mne do tváře, rozbíti mně sklenici o hlavu.

Avšak starý pán díval se láskyplně na dceru, jako by mne tu nebylo, pohladil ji po hlavě a napomínal ji dobrotivě:

„Jen se mi neuhřej, Pepičko, a neužeň si nemoc... Jdi, procházej se po tanci."

Pohodila hlavou nezpůsobně, podívala se ještě na mne zase tím drzým, zvoucím a zároveň slibujícím pohledem, a odskákala jako nezvedené dítě.

Starý pán díval se za ní, až zmizela, a potom utkvěl očima na mně. Čekal jsem teď hroznou odpověď na svá slova a upíral jsem oči v nesmírných rozpacích na stůl.

Ale starý pán, jakoby nebyl slyšel, co jsem prve řekl, pronesl měkce a zároveň pyšně:

„Ach, to je dobrá holka! Ta mi nedělá žádných starostí! Ta na sebe dovede vydělat, co potřebuje! A zdárná je. Měl jsem dětí pět — tahle jediná zůstala se mnou a živí mě. A dobře

*

od ní mám, tuze dobře. Každé dítě se nevydaří . . .“

Skoro mne mrazilo po zádech, když jsem slyšel tento projev otcovské spokojenosti. Neboť jsem znal pramen výdělku této zdárné dcery — a nemohlo býti pochybnosti o tom, že jej zná taky otec její. A přece zas, když na mne dobrácké své oči upíral, kolísal jsem v tomto svém přesvědčení. Nevěděl by skutečně? Ale kterak by pak mohl snésti slova má, jež jsem o ní byl pronesl...?

Oddechl jsem si z hloubi plic, když po chvíli trapné pomlčky jsem se dobrému tatíku poroučel a odcházel od jeho stolu s vroucím přáním, abych se s ním již nikdy nesetkal.

Avšak starý pán skutečně se nehněval. A po letech nyní, potkávaje mne časem, tak přátelsky, dobrácky, uctivě pozdravuje, ruku podává a vyptává se na mé zdraví.

Udavač.

(Z kriminálních vzpomínek.)

Sestárli sice oba ti pánové, kteří se před lety setkali v podivné, osudné situaci tam nahoře, na Karlově náměstí, v budově trestního soudu. Ale sestárli rozdílně. Pan Králík zase vypadá spokojeně, skoro vesele, jako vypadával kdysi, než se to stalo, a nosívá plné ruce práce. Ni stopy na něm oněch pěti měsíců, které si odpykal v novoměstské věznici. Jen setká-li se s někým, v němž tuší pamětníka nebo svědka oné truchlivé aféry, pokryje se jeho tvář plachým výrazem a ruměncem. Snaží se v takových okamžicích, aby nepozorován unikl, a není-li vyhnutí, pozdraví ostýchavě, šeptem, a pak ubíhá, aby za nejbližším rohem zmizel. Ale kdo z jeho přátel a známých připomínal by mu smutnou tu kampaň! Byť pan Králík odjakživa tichý, snášelivý soused, nikomu neublížil. Kdo jej znal, měl upřímné, sou-

strastné účastenství s jeho osudem, a když se po dlouhé době vrátil v kruh svých známých a přátel, byl uvítán co nejsrdečněji. Však trvalo dlouho, než se toho odvážil.

Také pana Krahulce potkávám. Tomu je hůře. Chátrá víc a více. Jeho oděv veteší den ode dne a visí na jeho kostnaté postavě jako na smetáku, pln záhybů a propadlin. Splasklo břicho páně Krahulcovo, kdysi vyzývavě a blahobytně vypjaté, zúžila se jeho ramena, a hřbet jindy rovný hrbí se, jako by den ode dne větší břemeno unášel. Zmizel zlatý, silný řetěz, blyskotavší před lety na širokých, pracích vestách — která zastavárna jej pohltila!

Dlouhé licousy Krahulcovy, někdy černé, na nichž si nesmírně zakládal, když kráčel v bezvadné uniformě kteréhos ozbrojeného sboru, sešedivěly mu zcela, a brada, kterou jindy tak pečlivě ob den holíval, pokryta bývá nyní strništěm až čtrnáctidenním. Kdež pak paráda! Již není členem ozbrojeného sboru, již není vůbec členem někdejší své společnosti — k čemu by se tak úzkostlivě holil. A proto nečeše ani mohutné kníry, šedivé do špinavé žluti, a nedbá někdejšího účesu vlasů svých, kteréž valně seřídly. „Kakada" nad čelem zmizela, slezla docela.

Jeho líce, v čase slávy a blahobytu tak zdravě červené, pokryly se chorobnou barvou, aniž můžete rozeznati, jsou-li spíše popelavé nebo žluté. Jen jeho ostrý, zahnutý nos vyniká z obličeje

stejně vyzývavě a skoro hrozivě. A v zelenavých očích leží výraz zloby, pokoření a — zlého svědomí. Ale také mstivosti. Než komu se pomstít? Svůj pád připravil si sám. Ovšem se ho nenadál. Rána, k níž se rozpřahl, měla dopadnouti na jiného. Zasáhla sice dobře — ví to pan Králík — ale pak se vrátila na svého původce.

V celém vzezření páně Krahulcově je něco čenichavého, něco hledajícího, pídícího se po něčem — ale snad už je naprosto neškodný. Politování hodný jest ovšem také. Snad ne pro sebe, ale pro svoji rodinu, kterou svým činem strhl do bídy.

* * *

Pan Králík i pan Krahulec jsou krejčí.

Kdysi míval pan Krahulec hezkou dílnu, několik dělníků, slušný počet dobrých zákazníkův. A byl v K—ské ulici samojediný krejčí, což je skoro neuvěřitelné. Sám se této okolnosti dotýkal s jistým povznešeným rozmarem a v obvyklé své hospodě říkával, kdykoli na to za hovoru uděřeno:

„Ano, do mého rayonu si jiný netroufá!"

Zasmál se, pohladil si levicí střídavě licousy a dodával:

„Však by tam také neobstál!"

Což byl naprostý omyl páně Krahulcův a nesmysl zároveň. Mohou-li jinde v jediném domě býti tři krejčové, proč by nebyli obstáli v celé

K—ské ulici dva? Ale pan Krahulec trpěl nějak slavomamem.

Tu náhle jednou, ve lhůtě květnové, zajel do K—ské ulice spediterský stěhovací vůz a vyklopil před dvoupatrovým domem — ale hezky daleko od posavadního bytu páně Krahulcova, asi o pět nebo šest domů — vyklopil tam hromadu nábytku, v čemž dva šicí stroje, a když pan Krahulec druhý den před polednem vyšel do města, stanul skoro ztrnulý a polykal pronikavýma očima štít nad vraty, zavěšený patrně před několika teprv hodinami, s něhož se mu vysmíval nápis:

Cyril Králík, krejčí pro pány.

Že vysmíval, zdálo se ovšem jen panu Krahulci. Neboť celý ten štít hleděl do ulice dosti ostýchavě, a nebyl ani nový. Lesklý povlak lakový byl již deštěm omrskán.

Znal Krahulec pana Králíka, kterýž byl posud bytoval na Starém městě. A od toho okamžiku měl v sobě červa. Konkurent v ulici! Tedy přece někdo se odvážil! Neboť pan Krahulec byl přesvědčen, že toto usazení druhého krejčího v ulici jest úmyslné. Chce mu pokazit obchod!

Teď chodil pan Krahulec častěji ven, jako by hledal nějakou náhodu. A potkal ji konečně, pana Králíka totiž. Asi za týden.

Králík pozdravil přátelsky, skoro kamarádsky — setkaná ho těšila. Ale Krahulec chladně,

odměřeně, nevšímaje si podávané pravice. A rovnou zahájil nepřátelství.

„Poslouchejte, kolego," započal rohatě, „proč pak se mně sem cpete? To již v celé Praze nebylo místa?"

Králík vyvalil oči.

„Jak to, pane sousede . . .?"

„Jak to! Máme sežrat jeden druhého? Viděl jste, že se mi zde trochu daří, a už na mne lezete, už jste na mne sedl, abyste mi kus práce vyškub'?"

„Ale ani mě nenapadlo," bránil se Králík, plný rozpaků. „Hledal jsem jako blázen po celé Praze byt — u nás to zbourají — a nenašel jsem než tohle a děkuju bohu. A pak, pane Krahulče, vás sežrat! Jsem rád, že jsem živ! Vy máte své a já konečně také své."

„No rozumíme!" bodal pan Krahulec, odstupuje od Králíka. „Takhle mluví každý, než strčí jiného do kapsy. Ale víte, pane kolego: uvidíme, kdo s koho!"

A nepozdraviv odcházel pan Krahulec.

Ani nešlo panu Králíkovi do hlavy, kterak se ho Krahulec může bát. A zkazilo mu nevlídné, ba nepřátelské to přivítání rozmar na celý den a na několik dní dalších.

Za krátko bylo zjevno, že pan Krahulec skutečně chce dokazovat, kdo s koho. Nejprve objednal si nový štít — bylo ho přes půl domu a svítil, až oči přecházely.

BLAŽEJ KRAHULEC,
Závod krejčovský, založený r. 187*.

Pak za nedlouho připevnil po obou stranách vrat výkladní skříně s velikými skly, ve skříních hotové šaty a látky na ukázku. Pak rozeslal po všech obyvatelích K—ské ulice honosivé oznámky svého závodu, dovolávaje se „staré, osvědčené pověsti své dílny". Pak prohodil v novinách něco velikých insertů, s nadpisem „Bez konkurence!" a s černými ručkami, kteréž upozorňovaly na závěrečný řádek: ☛ Jedině v čísle 12!! ☚

A tak dále.

Pan Králík však seděl klidně dál ve druhém patře pátého nebo šestého domu a šil a šil. A jen časem donášel mu někdo některý výrok páně Krahulcův, kteréž všechny vyznívaly v ten smysl, „že ho odtud vykouše". S počátku se pan Králík smával, později, přece trochu rozmrzelý, ulevoval si nějakou perutou průpovídkou. Ale šil dále.

A stalo se, že zapadl jednoho dne do téže hospody, kam chodíval již po několik let pan Krahulec. Zase v tom nebylo úmyslu, aspoň sotva; vždyť to byla nejlepší hospoda v blízkém okolí. Ale i to dohřívalo pana Krahulce, kterýž spatřoval v návštěvách Králíkových novou vyzývavost.

„Co se žerete?" říkávali mu známí. „Králík! — proti vám je ďoban. Sbírá po zrníčku a vy z plného!"

Nic naplat. Pan Krahulec byl už nadobro zaslepen i otráven. Namluvil si, že ho chce Králík zničit, a věřil tomu. Jako vždy. Ničemu na světě tak svatě nevěříme, jako tomu, co sami si namlouváme.

A tu stalo se jednoho večera, vlastně hezky pozdě v noci, že pan Králík, poněkud přes míru rozjařen, prohodil několik slov, jakých se opatrní lidé chrání. Započal o politické situaci a zabrousil pak i do sféry velmi vysoké, nade všechen hospodský hovor povznešené. Stolovníci svedli hovor na jiné koleje, dopíjeli, platili, odcházeli. Snad nikdo si nepovšiml, že pan Krahulec, který také seděl v koutě, vyňal z kapsy tužku a papírek a něco napisoval. Přečkal pana Králíka a když o chvíli později odcházel z hospody, zářily jeho zraky zlověstně.

A potom za nějaký čas setkali se oba konkurenti v jednací síni trestního soudu. Pan Králík seděl tam bledý, chvějící se — obžalovaný. Pan Krahulec přešlapoval v předsíni, čekaje, až bude zavolán. Byl svědkem. A snažil se, aby si dodal vzezření co nejklidnějšího. A když konečně byl zavolán a když po přísaze vypověděl, co z úst Králíkových zaslechl — skoro jako by nerad, ale určitě a vždy s dodatkem: „Jen co je svatá pravda!“ — byl osud páně Králíkův zpečetěn. Pět měsíců žaláře.

Jeden z konkurentů byl zabit. Krahulec byl

přesvědčen, že to pan Králík. Ale byl to — Krahulec sám.

Neboť za kraťoučko proskočilo, že Králíka neudal nikdo jiný než Krahulec. A po odsouzení Králíka zdálo se Krahulci, že společnost hospodská u jeho stolu nějak řídne. Nepřicházeli obvyklí „denní" — a když opět přišli, sedl ten k tomu, onen k onomu stolu. Bylo jich stále více, kdož opouštěli stůl dříve nejhlučnější, a konečně nesehnal pan Krahulec ani partii „maxla" a sedával u svého stolu sám, ostatními nevšímán.

A podivil se dále, že mu náhle někteří zákazníci zaplatili, aniž upomínal. Zcela stručně zaplatili, bez poznámky — a bez dalších objednávek.

Pak za pět měsíců vrátil se pan Králík ze žaláře, polo zničen, ale za tři měsíce další stěhoval se pan Krahulec. Dostal výpověď od domácího, který mu šetrně oznámil, že by ho nevypovídal, kdyby se neobával, že by vypověděli čtyři nájemníci jiní — a nechce mít najednou poloprázdný dům.

Našel sice byt v nejbližší ulici za rohem, ale již nikdy neshledal se pan Krahulec se svými zákazníky, z nichž mnozí — ku podivu — obrátili se ke Králíkovi.

A šlo to s panem Krahulcem se stupně k stupni. A teď bídně, bídně živoří.

Vídám ho — ale jeho zraky se mi uhýbají. A jak na něj hledím, na ten popelavý nebo nažloutlý obličej, s očima zapadlýma, s výrazem zloby, pokoření a zlého svědomí, splývá mně celý jeho zjev s jedinou představou, s představou zlovolného, mstivého udavače.

Z RŮZNÝCH KOUTŮ.

Historka štědrovečerní.

Již řadu let sedal pan Václav Lunt na Štědrý večer sám a sám u stolu bíle postřeného v koutě blíže kamen v restauraci páně Kadeřábkově, v restauraci neveliké, ale útulné, s dobrým plzeňským pivem, v jedné z postrannějších pražských ulic. Toho večera býval jediným hostem páně Kadeřábkovým. Kdokoli tam jindy chodil, každý byl pozván někam do rodiny, někdo jel i na venkov, jen pan Lunt odmítal tvrdošijně každé pozvání přátel a trávil ten večer osaměle, ve svém koutě. Ba odmítal i pozvání páně Kadeřábkovo, aby stoloval s ním a jeho rodinou v prvém patře nad restaurací, kde prý by mu bylo veseleji.

„Děkuji, otče, děkuji," říkal pan Lunt. „Bylo by mně ještě truchlivěji v četnější společnosti, při pohledu na rodinný kroužek, na radost dětí. Takhle sedím sám, bavím se se svým já a nic mne nerozruší. Odvykl jsem tomu a znova nepřivyknu. Nechte mne dole, za mým stolem. Při-

padá mi, jako bych tam sedal se všemi svými drahými a přáteli, kteří navždy opustili hody štědrovečerní. A počítám, kolika Štědrých večerů sám se asi dočkám..."

Pan Lunt byl vydařený starý mládenec. Měl sice také doma těžké album, v němž bylo uloženo několik jeho starých lásek. Při každé z nich sníval kdysi o rodinném krbu, vídal se v duchu manželem, ba vídal se v duchu obklopena i jakýmisi malými lidičkami, ale — nedošlo k tomu. Zhatila se mu láska první, druhá, třetí — tolikátá a tolikátá a konečně poslední, — sestárl, zakysl, a již nemyslil na nic podobného. Již se mu zdálo, že s čtyřicítkou na krku je pošetilostí na takové věci myslit. A každý Štědrý večer kráčel tedy do hostince Kadeřábkova, k svému stolu, na němž rozložil „svoje" vánoční dárky. Bedničku doutníků a dvě láhve rýnského vína. Do jedenácti pil pivo, od jedenácti víno. Pan Lunt mohl si dopřáti kouska přepychu. Byl sám, bez starostí o jiné, a ředitelem peněžního závodu. Však si také povelel vždy důstojnou večeři.

Ale loni neseděl sám.

Bylo po sedmé, pan Lunt pojedl již rybí polévky, do které si dával vařit starého holuba, aby byla silnější a chutnější, když se dvéře restaurace hřmotně otevřely a vešel muž vysoké, ramenaté postavy.

Pana Lunta překvapila nenadálá tato návštěva, že mu vypadlo brkové, smaltem pošité parátko,

ale byl překvapen ještě více, když se na neočekávaného hosta bystřeji podíval.

„Kasteláne!“ zvolal polohlasně. „Jsi ty to?“

„Tedy mi dali dobrou maršrutu,“ mluvil příchozí, nutě se do rozmaru. „Našel jsem tě! Ale zlořečená věc, abych tě tak nebyl nalezl a musil pak sedět někde sám jako židovský cestující...“

A protíraje zamžený skřipec, kráčel k panu Luntovi, nasadil otřená skla, podal panu Luntovi ruku, neohýbaje prstů, a rychle ji z ruky Luntovy vyvlékaje mluvil:

„Tě bůh, kamaráde! Dovolíš, abych ti byl společníkem?“

„S radostí,“ odpovídal pan Lunt, ale kdo jej znal, byl by postihl v jeho hlase nevelikou radost nad vyrušením.

Nový host, pan Kastelán, svlékal se chvatně, házeje při tom rukama jako větrný mlýn, pověsil kožich na hřeb u okna, přisouvl si hřmotně židli a dopadl těžce a široce na sedadlo.

„No a hospodo, tedy polévku!“ volal na číšníka vstupujícího právě z kuchyně do lokálu.

Pan Kastelán mluvil mačkaným basem a bylo patrno, že se snaží vložiti ve svůj hlas co nejvíce zvuku, hřmotivosti, ráznosti.

Pan Lunt páral se již v rybě, nový host srkal polévku, nikdo z nich nemluvil. Pan Lunt nejevil již nikterak veliké překvapení ani zvědavost, jak sem starý jeho známý zapadl. Hle-

děl si svého a byl rád, že není Kastelánem vyrušován.

Jednu věc těžce nesl pan Lunt. Polévky bylo dost, ryby také, černé i smažené, ale mrzelo ho, že se s neočekávaným soustolovníkem musí dělit o dvacet fašírovaných hlemýžďů. Byla to jeho obvyklá štědrovečerní porce, na rychlo nedalo se jich více pořídit. Takoví hlemýždi dají práce. Jak radostně však byl překvapen vzkazem páně Kadeřábkovým, že, libo-li, může pánům poslat půl kopy hlemýžďů, poněvadž si je dal dnes také udělat, a to dost. A poněvadž se pan Kastelán spokojil s desíti, neutrpěl pan Lunt žádné újmy.

Když se dostali k sýrům, počal pan Kastelán konečně rozvazovati, a když vypil čtvrtou sklenici, bylo zjevno, že se mu srdce otvírá k štědrovečerní důvěrnosti.

„Nu a Kasteláne," prohodil tu náhle pan Lunt, „teď pověz, co tě sem dnes zahnalo a co jsi dělal posledních pět let, co jsem tě neviděl?"

„Co mne sem zahnalo!" mluvil přítel, mhouře oči a pronikavě hledě na pana Lunta. „Jsem starý mládenec, jako ty . . . Bez rodiny . . ."

„Ale pokud vím, večeříval jsi vždy v rodinách? Měl jsi tolik známých . . ."

„Ano, ano," mhouřil oči pan Kastelán a povznesl sklenici, z níž učinil hluboký doušek, jako by chtěl utopit nějakou nemilou vzpomínku. „Býval jsem velice hledán k tabuli štědrovečerní. Víš

— byl jsem dobrým společníkem a paničky mne měly rády. Ale je konec, brachu. Nyní už třetí rok kočuji na Štědrý večer po hospodách. Nic netrvá na světě věčně . . .“

„A proč jsi se vzdal svých rodin?“ tázal se pan Lunt.

Pan Kastelán mávl rukou, jako by se bránil, a pak náhle vyrazil vrčivě:

„Nechme toho! až někdy jindy — povím ti to . . .“

Avšak pan Lunt nemusil čekati na jindy. Když se překulila půlnoc a když staří, tak podivně setkavší se přátelé prázdnili již několikátou číši rýnského, udeřil pan Kastelán soudruha do ramene a začal:

„Vidíš, tobě to povím. Musím to někomu říci — a ty jsi mi nejvhodnější osoba. Ať to víš, co všecko může člověka potkati. — Ano, dobře — chodíval jsem do rodin — ale otrávil jsem si to . . .“

Kastelán utichl a Lunt mlčel. Nechtěl nevčasným slovem zarazit probudivší se důvěrnost přítelovu.

Kastelán se napil a hleděl chvíli přimhouřenýma očima na pana Lunta, jako by zkoumal, je-li přece dosti bezpečnou skrýší pro jeho tajemství. A pojednou začal:

„Koukej, já měl lásku. No bodejť, tenkrát jsem si ji nemohl vzít; byl jsem asistentem s padesátkou měsíčně. No jaké řeči, potloukal jsem

se po továrnách venku, trvalo to deset let, z lásky nebylo nic. Pak mě udělali inspektorem v Praze a jednoho dne — je tomu teď šest let — měl jsem řízení u jednoho obchodníka, musil jsem k němu, do bytu. Přijdu, vyřizuji svoje záležitosti, a byl jsem pozván na černou kávu. Běželo o veliký objekt — porada trvala dlouho. Jdeme do salonu a tam prostírá na stůl — no byla to ona, moje stará láska, byla to jeho žena! To je hloupé, viď, jako z románu, ale nemohu ti pomoci. Já nic, ona nic. Ticho. Jako bychom se neznali. Ach, vypadala ti! Co mi bylo platno, že jsem si teď vydělával tři tisíce! Už ji měl on, starý macek, starší o třicet let než ona, a já cítil, jak mi běží tělem oheň a mráz — a mluvil jsem s ním o železe a o termínech a o procentech a o váze. — — Byl bych se pohlavkoval. — No dobře, rozumíš. Záležitost nebyla jedinou návštěvou vyřízena, já musil přijít častěji — a rád, to víš — a suma sumárum — starý macek si mě oblíbil a najednou mě pozval na Štědrý večer. A za rok po druhé. A pak po třetí! Ale ten třetí, ten mě otrávil . . ."

Pan Kastelán zahleděl se do číše, zvedl ji, vyprázdnil, nalil sobě i příteli a pokračoval:

„Po třetí, víš — starý macek spal vždycky po večeři u stolu — ale tenkrát mu nebylo dobře a šel si lehnout na pohovku do vedlejšího pokoje, a za chvíli chrupal jako parní pila. — Před tím bylo šampaňské, a ona — no, co ti budu vy-

právět — oči jí hořely, a já ji vzal za ruku, jako již tak často před tím, a líbal ji, a pak jsem jí líbal ústa, a krček — ach, ten krček — a ona se smála a říkala „pst, pst!“ — zvedala ručičku výstražně a při tom se jí odhrnoval rukávek, a tam byla pod pěstí čočička — a ten macek vedle chrupal, a kuchta šla na jitřní, a my byli sami — — ach, Lunte, to ti byl Štědrý večer — — —! Pak jsem odešel, ani jsem se starého macka nedočkal, spal dál — — a mně bylo, jako bych byl v ráji a, a — — Hrom do toho!“

Pan Kastelán se napil, utřel drsné kníry a mluvil dál:

„Lunte, ty nevíš, jak někdy člověku je. Na boží hod jsem tam byl u oběda. Šel jsem tam nějak se zlým svědomím, a víš — nestalo se to mezi námi po prvé — ale ten včerejšek mi připadal tak divně — — Štědrý večer to byl první... Ale macek neměl tušení, zase si pochvaloval, co vše od ní dostal, a lichotil jí, a pak se jí ptal:

„No, viděl pan Kastelán všechno, cos ty dostala? Ukaž mu ten náramek, ukaž ten kožíšek — ukaž jej, teď, ve dne...“

A ona přinesla věci, jako z donucení, a byla přibledlá, a rty se jí nějak chvěly, a položila to na stůl, a ten tulipán pořád do mne mluvil: ‚Ta má kožíšek, Kastelánku, co, to je srsť, heboučká, jemná, teplá, drahá — — Pojď sem, kočičko, dej pusu za Ježíška!‘ A objal ji — nic se přede

mnou neostýchal — a já viděl, kterak on. e chvěje . . .

Brzy potom jsem zase musil na venkov, na panství, a byl jsem tam skoro rok, ale vrátil jsem se před svatou Kateřinou a vykonal jsem u nich obvyklou návštěvu. Ale bylo mně tam podivně, tak jako zima — ona hleděla tak cize, skoro jako by mě vypuzovala. A týden před Štědrým dnem přišla od něho cedulka: P. T. — a tak dále — poctěte nás na Štědrý večer . . . Běžel jsem tam třetí den říci, že tedy přijdu. Dobrá, jdu! Ah, člověk je někdy hloupý! Starý macek nebyl doma, jen ona. A přijala ti mě — mráz mi šel po zádech. Jako by něco chtěla říci a nemohla k tomu přijít. Ale najednou tak podivně, celá se třesouc, rty svírajíc a bráníc se pláči — začala: „Pane Kasteláne, učiňte, oč vás žádám. Odepřete mému muži štědrovečerní návštěvu! Řekněte, co chcete! Nemůžete, jste pozván již jinam — odjeďte třeba ven, rozstonejte se — ale nechoďte k nám . . .!"

„Ale Růženo," povídám já, „nechápu, kterak — —"

„Neříkejte mi Růženo, pane!" Ale jak ti to vyvzlykla! Lekl jsem se a prosil boha, jen aby teď její starý nepřišel. A ona dále: „Pane, propadám se před vámi studem — ale musím vám to říci. Nechoďte k nám! Musila bych skočit z okna! Nemohu vedle vás sedět, nemohu se na vás dívat — na Štědrý den! Mám v nitru

červa, navždy — nevíte, co jsem zkusila . . . Byl ke mně tak laskav, zahrnul mne dary, měl k vám tolik důvěry — a vy — a já! — Pane, nechoďte k nám! Vzpomínka na onen večer mne otravuje — jsem bídná, o nic lepší vás, vím to, ale nedohánějte mne k zoufalství — —"

„Ale, Růženo," pokusil jsem se ještě jednou. „Jste malicherna, vzpomeňte — Všenory, Růženo, a před tím v Roztokách — —"

„Ano, ale to nebyl Štědrý večer, Jaroslave! Vše ostatní je mi lhostejno — nepamatuji si datum, nemyslím na to, takové výroční dny nadejdou a pominou, aniž o nich máme tušení, ale Štědrý den — loňský Štědrý den — na ten nezapomenu do smrti — to je datum, které se nezapomíná — a cítím, jak mi bude letos — až mne zase zahrne dary — a já budu vzpomínati na loňský Štědrý večer — — ah, to je hrozné . . .!"

Pan Kastelán vlil do sebe zuřivě číši vína a mlasknuv jazykem a přelamuje divoce viržinku, která hořela žlábkem, končil svoji zpověď:

„Vidíš, Lunte, to se mohlo stát mně, mně! No, nešel jsem tam, to se rozumí, a tomu jsou tři roky, a je konec — — a já — řeknu ti upřímně, já tu ženu chápu — neboť já mám také svoje Štědré večery otráveny od té doby — a svědomí mne žere — žere! Ach, tam bývalo útulno!"

Bylo tentokráte ke třetí, když se staří známí po večeři rozcházeli. Jazyk páně Kastelánův již

blabolil, a když se u Řetězového mostu loučil s panem Luntem, povídal Kastelán měkce, široce a jako otcovsky:

„Vidíš — Lunte — tohle všecko si pamatuj, co jsem ti řek'. Pamatuj si — jsou na světě věci, kde na datu nezáleží — ale jsou věci, které se k Štědrému večeru nehodí! Víš — pamatuj si to — — — —"

A pak se drápal chvíli v kapse kožichu a vylovil krejcar a podal jej výběrčímu a mizel v noční mlze na mostě, a pan Lunt pohvizduje lehce a zase funě mířil přes Nábřeží k ulici Karlově . . .

Martin Kropáček, leštič podlah.

Že to bylo jednou také takhle před svátky, vím, ale nepamatuji už, bylo-li to před Vánocemi nebo Velikonocemi. Je tomu již hezkých několik let a ostatek na tom pranic nesejde. Mně ne a čtenáři už dokonce ne. Zůstala mně jen pěkná vzpomínka, ale té si vážím. A poněvadž nemám nic moudřejšího na práci, povím to čtenáři.

Bylo to před svátky a uváděl jsem v pořádek svůj domácí krb, tehdáž ještě skoro zánovní. Nevěděli jsme, nepřijdou-li o svátcích nějací hosti, a chtěli jsme, aby to zas jednou vypadalo.

Jsem člověk ukrutně nádhery milovný a tak jsem ponavrhl naší Bertě, aby zas po čase vydrhla i podlahy veškerých našich komnat.

(V čelední její knížce bylo sice napsáno Kačenka Kačabova, a to také bylo její pravé křestné jméno; avšak ona ho „nechutnala" a přebiřmovala se vlastnoručně na Bertu. Nehověl jsem sice

této její pošetilé marnivosti, ale kdykoli jsem ji chtěl udržeti v dobrém rozmaru, povzbuditi k nějaké pilné nebo mimořádné práci, slovem, nějak navnaditi, vzdával jsem se své zásady a oslovoval jsem ji „Berto". Pak udělala všecko.)

Když tedy naše Kačenka-Berta vydrhla podlahu i v mé „duševní dílně", pohlížel jsem na všecky ty suky, štěrbiny a úžlabiny, které se dobou do měkkých prken byly vyšlapaly a příliš zdobně nevypadaly — pohlížel jsem na ně, nyní po umytí v plné plastičnosti a prohloubenosti vystupující, a pronesl jsem ke své choti, kteráž právě vcházela a dva nováky na homolku na škubánky si vyžadovala:

„Nemyslíš, že bych měl tuto podlahu dát vyleštiti, aby ty nerovnosti poněkud se zmírnily? A bude to vypadat mnohem elegantněji. A Kačenka se s tím nebude musit tak často dřít. A nebude se držet v podlaze takové vlhko. Zkusíme to nejdřív tuhle, a když se vydaří, dám navoskovat a vyleštit i ostatní naše salony. Co myslíš?"

Důvody moje měly dost přesvědčující síly, manželka souhlasila. V otázkách podlahových, bílení kuchyně, vymetání kamen a tomu podobných vládne mezi námi ode dávna vzorná harmonie.

Pročež po obědě, vybrav se o půl hodiny dříve do pisárny, kde mi bylo denně cvičiti se v početních úkolech, jimž jsem ve svých studiích na hradecké normálce nevěnoval dosti pozornosti,

následkem čehož jsem to nepřivedl ani na bankovního ředitele, zastavil jsem se u domovnice s uctivou otázkou, neví-li o nějakém leštiči podlah. To je jakési dosti vzácné, řídké řemeslo, a tajné zároveň. Výkladních skříní na příklad leštiči podlah naprosto nemají. A v Podskalí jich vůbec není nadpočet. Aspoň tehdáž ne. Možno, že se poměry změnily od té doby, co na nábřeží Palackého stojí asi čtyři nové činžáky s nobl partajemi.

„Viksr?" povídá domovnice. „A mně se zdá, že tamhle v Kočičí ulici byl nějaký."

Kočičí ulice náleží k nejhornatějším krajinám Prahy a spadá jaksi v obor a působnost spolku českých turistů. Ale tento spolek tehda ještě neexistoval, i vydal jsem se tam bez průvodce.

Bral jsem se opatrně rozsedlinami a úžlabími Kočičí ulice, a skutečně, kdesi uprostřed nalezl jsem hokynářský krámek, na jehož dveří opažení lpěla malá, zašlá, oprýskaná tabulka s nápisem:

Martin Kropáček, léštíč podláh,
Zimmervixer.

Poněvadž se vyznám do jisté míry v obou zemských jazycích, nebyl jsem v nijakých pochybnostech a vstoupil jsem do krámku, kde mne uvítala vážná matrona.

„Prosím, pan Kropáček doma?"

„Jo je! Co pak mu chtěj?"

„Chtěl jsem se ho otázat, zdali by měl čas a mohl mně vyleštit podlahu?"

Matrona strčila hlavu do dvířek, vedoucích do jakési temné místnůstky, a zavolala do jeskyně šetrně:

„Starej! Polez ven."

Pan Kropáček vylezl. Byl to vzor starosvětského člověka, bodrého výrazu ve vrásčitém obličeji.

Opakoval jsem mu svoji otázku.

Pan Kropáček se podíval nějak tázavě na svoji družku a čta nejspíš v jejích očích souhlas, odpověděl vlídně hlasem trochu kostrbatým:

„Proč pak bych nenaviksoval! Naviksuju."

Pověděl jsem mu svůj byt a pan Kropáček řekl, že se na to koukne. Snad prý ráno.

Což mně bylo milé. Jsem velmi rád osobně účasten všech instalací, které se u mne provádějí.

Ráno pan Kropáček přišel. Zatím bez náčiní. Podívá prý se, co a jak.

Koukal, koukal po podlaze, podupával na vyčnívající suky a prohodil:

„Tohle je měkká podlaha."

„Měkká," přisvědčil jsem.

„Ty moc pijou," povídal rozvážně. „Musí se dát dobrý grunt."

„Dejte ho," přisvědčuji.

„A abysme to udělali světlé?" povídá zas.

„Udělejte to dle svého uznání a dle zásad svého umění," odpovídal jsem. „Jen brzy, pokud je podlaha čistá, aby se nezašlapala."

„Začneme dnes," řekl pan Kropáček. Což

mě trochu zarazilo. Chce-li dnes začít, vypadá to, jako by to mělo několik dní trvat.

O čemž se mi v nejbližší budoucnosti dostalo zcela jasného poučení.

Pan Kropáček odešel pro barvy a já do pisárny. Navrátiv se v poledne, shledal jsem, kterak pan Kropáček končí v koutě mé pracovny „gruntýrování", jak tomu říkal.

Hleděl jsem na podlahu poněkud starostlivě. Vypadala, jako by na ní pan Kropáček byl namaloval oblaka, tak to bylo nestejné. A barva byla poněkud křiklavě žlutá. Vzpomněl jsem si, že jsem podobný odstín vídal v rodinách, kde měli malé dětičky. Někdy na podlaze, někdy jinde.

Pronesl jsem jisté pochybnosti nejen o této kuléře, ale taky o těch oblacích. Pan Kropáček se zahleděl na podlahu, čelo jeho se svraštilo, vyjasnilo se však zase a s jeho rtů splynulo:

„To se všecko vyrovná. Měkká podlaha nestejně pije. Parkety by byly lepší."

S tím jsem v duchu souhlasil.

Zatím pan Kropáček dokončil první nátěr a poznamenav, že to nechá zaschnout a že odpoledne přijde, aby to „přetáh" povrchu, odešel k obědu.

Co vše dělal odpoledne, nevěděl jsem, neboť jsem přišel domů až večer, za tmy, skoro za noci, a při světle nebylo lze rozeznati, jak je to „přetáhnuto". Ostatně až zejtra nastávala věc hlavní, leštění. Jen jsem uslyšel, že pan Kro-

páček nařídil, aby se na noc v pokoji dobře zatopilo, pro zaschnutí.

Ráno jsem ovšem viděl, co na podlaze přibylo. Druhý nátěr. Ale připadal-li mně první jako větrem rozházená oblaka, zdála se mi nyní podlaha jako mramorová a sice velmi divoce mramorová.

I vyčkával jsem v pochybách mistra Kropáčka a rozmaru nikterak mi nepřidala poznámka manželčina, že snad jsme to raději měli nechat jen tak, že byla podlaha aspoň stejná.

Upozornil jsem mistra leštiče — když přišel — na různé vrstvení barvy, jakož i na nepříjemnou její žluť.

Hleděl na své dílo jaksi rozpačitě, jak se mi zdálo, a po chvíli řekl:

„No, vážnosti, tomu by se pomohlo, kdyby to mohlo být tmavší. To se všechno přikreje. Ale já chtěl udělat pokoj veselý, vzal jsem na to světlo."

„Mistře, udělejte to tmavší. Tohle píchá trochu do očí a ta nestejnost mne netěší."

„To si teda musím přinést jiný hrnec," povídal Kropáček, „a položím tmavší barvu."

„Položte ji, mistře," pobídl jsem ho.

Martin Kropáček zase mazal půldruhého dne, načež řekl, že „už zejtra bude viksovat".

Podíval jsem se na dokončené „gruntýrování" a mysl má se jaksi zachmuřila. Bylo to arci temnější, mnohem temnější, ba vypadalo to,

jako by to namazal hovězí krví. Moje jindy vlídná pracovna zdála se mi teď, jako by se byla o loket propadla.

„Milý mistře," řekl jsem znepokojen, „to tak zůstane? Takhle tmavorudé?"

„Cha — to prokoukne, až na to přitlačím kartáč."

Bylo pátého dne, když konečně mistr Martin Kropáček dohotovil svoji malbu. Díval jsem se na to se svěšenou hlavou a spočinul jsem pak vyčítavým pohledem na panu Kropáčkovi, který stál nad svým dílem se založenýma rukama, jako by se v něm zhlížel.

„Mistře sousede," povídám, „neuspokojil jste mne zcela. Doufal jsem, že to bude vypadat jinak . . ."

Neboť komnata moje vypadala teď jako sklep — podlaha temně a špinavě rudá strašila přímo.

Připadly mi bezděky ony ponuré síně na starých hradech a zámcích, kde bývali páni přepadáni a vražděni. Pomněl jsem, že na takovou tmavou, zločinem dýšící podlahu klesl asi přepadený a skolený Valdštýn, že taková podlaha rozzívla se na krále Dunkana v ložnici hradu Makbetova, do níž jej úkladný hostitel zavedl, že na takové podlaze přecházel v nepřístupném žaláři svém a trávil zoufalý život onen tajemný vězeň se železnou škraboškou . . .

Vše to mi připadlo a již jsem se vmýšlel

v stísněnost a ustrašenost, jaké budu podléhati v černém tomto pokoji za večerů a za nocí.

Ale Martin Kropáček stál tu zcela spokojeně a zdálo se, že ho dovršené jeho dílo naplňuje zálibou.

„Co pak jsem vám dlužen?" otázal jsem se.

„Čtyry zlaté padesát," odpovídal Kropáček bez ostychu a dodával: „To bylo ňáké barvy."

Zmocnila se mne nevýslovná trpkost. Za to vše ještě čtyry zlaté padesát krejcarů! Ale co by chtěl pak za vyleštění žofínského sálu? A tu již jsem se nezdržel a podrážděn hudlařským zpaškuděním podlahy a neskromným požadavkem jeho, otázal jsem se Kropáčka:

„Poslyšte, mistře, už jste taky někdy někde něco viksoval?"

A myslil jsem, že se touto jízlivou ironií zalkne. Ale Kropáček zcela klidně odpověděl:

„No neviksoval. Já nejsem žádný vyučený viksr!"

„Ale ke všem čertům," rozkřikl jsem se, „kterak se můžete opovážit pověsit si na krám tabulku! Což pak nejste vy Martin Kropáček?"

„Já ne, vážnosti," odpovídal klidně mistr Kropáček. „Já jsem Matěj, Matěj — Martin byl bratr — on u mne bydlel, ale před měsícem jsme ho pochovali — uhnal si z toho prášení při viksování oubytě. No ale když přišli — tak jsem posloužil. Já to teď za něj vezmu — můj bože, tohle žádný kumšt není . . ."

„Ne, tohle ne!“

Ani sám nechápu, že se tehda neudála v krvavém tom pokoji vražda.

Poznamenávám na konec, že jsem mistru Matěji Kropáčkovi nedal žádného „Díkůvzdání“ a doporučení do novin.

Ale podlahy jsem užil. Ne a ne ji vyšlapat. Důkladně Matěj Kropáček natíral — jako by to byl přibil.

*

V deští.

Pan profesor Křížala ubíral se v hlubokém zamyšlení Spálenou ulicí a právě zatáčel do ulice Purkyňovy, když mu nad hlavou zadunělo. Byla to silná rána do jeho tvrdého klobouku, a štěstí, že „hlavokryt" páně profesorův byl pevně vražen do čela. Jinak by se byl skutálel s ctihodné té hlavy, a hoň se za ním pak, je-li večer, nevíš-li, na kterou stranu se mu zamanulo, a vzteká-li se ulicemi nestydatý vítr, jako když se všichni čerti žení. Však se tak dost povážlivě zakolísal na obsažné lebce, která již dávno se nehonosila nejhustší zdobou vlasovou, že se pan profesor honem chytl za střechu a znova klobouk na hlavu pěchoval.

Zároveň však podíval se zuřivě na nešiku, jehož deštníku nárazem byl z vážného přemítání vyrušen, a již se napřáhla jeho levice a zaťala se jako dravčí spár do svrchníku mladíka, jemuž — an poznal, s kým se to srazil — zdálo se velice záležeti na tom, aby co nejrychleji kolem pana profesora proklouzl.

„Hle, hle, Mikulo — to jste vy — ten starý ztřeštěnec!" hovořil profesor nevrle. „Podívejte se, co vyvádíte! Jedete jako splašený a kdo ví, zdali jste mně neprorazil klobouk. Ale mohl jste mně také oko vypíchnout, kdyby hrotitý konec drátu zlořečeného vašeho deštníku byl zasáhl níže! Proč pak vlastně nad sebou nosíte tu boudu?"

„Račte odpustit, pane profesore," mluvil mladík, který v rozpacích zapomněl pozdravit, „ale prší . . ."

„Za prvé máte choditi tak moudře, abyste nemusil nikoho prositi za odpuštění pro zbrklou srážku," hovořil pedanticky profesor, „a po druhé vlastně neprší. Nebo těchto několik nepatrných kapek nemůžete důvodně nazývati deštěm, a krom toho je značný vítr, tak že ani pršet nemůže!"

Aby pohněvaného profesora déle nedráždil, zavřel mladík deštník a hleděl netrpělivě do Spálené ulice, kam zabočila ztepilá dívka, která dřív kráčela těsně podle něho, která však se od něho odtrhla v okamžiku, kdy byl panem profesorem popaden za kabát. Byl by ovšem bez okolků pádil za ní, avšak levá náprsnice svrchníku vězela posud v hrsti profesorově. A profesor Křížala pokračoval nyní mrzutě a káravě:

„Neprší tedy a tím hůře, že používaje deštníku, tohoto chránidla zchoulostivělých šosáků, ohrožujete klidné chodce. Řekl jsem vám všem při různých příležitostech, že na příklad já ze

zásady nikdy deštníku nenosím — a vidíte, zmokl jsem málokdy a nepatrně. V nejhorším případě ukryjete se někde na okamžik. Deštník je věc i přímo nebezpečná, jak jste právě sám dokázal, neboť jeho končité a vynikající dráty jako by byly vymyšleny na vybodávání očí — a dosti ku podivu, že tak málo úrazů přivodí se touto netvárnou, nepohodlnou a odpornou nabubřeninou. Uvažujte o tom! — Kam pak vlastně letíte, Mikulo?"

Mikula — zdálo se — byl okamžik na rozpacích, ale náhle vyhrkl:

„Jdu pro sestru do divadla."

Stále drže levicí mladíka za kabát, sáhl profesor pravicí po hodinkách a podíval se na ciferník.

„Mohl jste vyjíti až za hodinu, Mikulo," mluvil přísně; „je teprv půl deváté. Budete kdesi nečinně okounět..."

Náhle se profesor rozpomenul. Vzpřímil se a promluvil přísně:

„Avšak, Mikulo, vždyť vy vůbec nemáte po osmé vycházet! Víte, že to studujícím zakázáno v této pohnuté době..."

Teď pohodil hlavou student, vypjal také prsa a odpověděl směle:

„Ano, pane profesore, ale to platí pro gymnasisty. Já však jsem ode tří neděl zapsán na universitě..."

Pan profesor Křížala pustil v tom okamžiku kabát Mikulův, sáhl si na skřipec (což vypadalo tak, jako by se chtěl vzíti za nos), usmál se trochu rozpačitě a tónem zcela změněným a skoro žertovným pronesl:

„Koukejte, koukejte, Mikulo, jak může být člověk roztržit. Ale to proto, že na vás stále myslím! Vskutku, vy jste na fakultě. No dobře, Mikulo, na zdar — ale nevypíchněte nikomu oka!"

Mikula vysekl poklonu a již se hnal ulicí k Perštýnu, aby dohonil dívku, od níž byl tak neočekávaně odtržen. A profesor Křížala vážně kráčel dále, hovoře k sobě v myšlenkách asi takto:

„Nepopíratelno, že Mikula je týmž starým ztřeštěncem, jako býval na gymnasiu. Neměl by nositi deštníku, neuměje s ním zacházet. Zdá se mi dále býti pochybno, že jde pro sestru do divadla. Je příliš časně, a spíše pravděpodobno, že se honí za holkami, aby se jim mohl nabízeti s deštníkem. Dějí se takové věci. Konečně však je jisto, že by se zákaz večerního vycházení měl vztahovati i k universitánům. Medle oč je rozumnější a usedlejší mladík, ktery se dal právě zapsati na universitu, než byl před prázdninami? Ostatně štěstí pro něj, že nám již nepodléhá. Byl bych jej potáhl k zodpovídání do konference. Mládež musí býti držána na uzdě!"

A po několika krocích vzpomněl pan profesor zase na déšť a tentokráte myslil již polohlasně a hodně bručivě:

„Nesmysl, že prší! Tomuto se říká krápání, kteréž nestojí ani za otevření deštníku, bychom jej i nosili. Avšak toto krápání dlouho nepotrvá a potrvati nemůže, neboť když jsem dnes v poledne pohlédl na aneroid, shledal jsem, že rafie tíhne víc a více na pravo, naznačovala již sedm set padesát šest, a vybírá se tedy..."

S touto utěšující myšlenkou vstoupil pan profesor Křížala do průchodního domu Měšťanské besedy, vedoucího na Jungmannovu třídu, kam však se prozatím nedostal. Učinil jen čtyry dlouhé kroky a vstoupil do přízemní restaurační místnosti, kde mu hned u dveří vysekl vrchní číšník pan Balda hlubokou poklonu a s vážným výrazem — kterýž u tohoto ganymeda vždy překvapuje a v dobrý rozmar naladuje — kynul pravicí za skleněné pažení.

„Já vím, já vím," pokyvoval pan profesor, který se nerad dával upozorňovati. „Já vím, kde sedí..."

Totiž společnůstka, s níž si tu dal dnes pan profesor dostaveníčko.

Kráčel rozvážně místností, nehledě v pravo v levo, a zmizel za přepážkou.

* *
*

Bylo po půlnoci, když se společnůstka páně profesorova vzchopila a vyšla z restaurace do průjezdu, kde stál již připraven domovník besední, modře uniformovaný, aby posledním hostům otevřel vrata, která se o půlnoci zamykají.

Dali si otevřít vrata nejbližší, do Vladislavské ulice, a když vystoupili, otřásli se v sychravém vzduchu.

Nebe bylo zataženo, ani hvězdička nemžourala. A vítr fičel.

„Nebýti toho větru, myslil bych, že bude znamenitě pršet," pronesl jeden z kollegů páně profesorových.

„Nebude," namítl rozhodně profesor Křížala. „Zkoumal jsem v poledne aneroid — vystupoval."

„Ano, v poledne," zněl první hlas. „Můj také. Ale do večera mi značně klesl, o dvacet milimetrů."

Pan Křížala potřásl hlavou, podíval se na nebe, upjal kabát, načež podával soustolovníkům ruku.

„Nemáte deštník, kollego," ozýval se pak první hlas, „nechcete můj? Jdete až na Vinohrady — já jsem tuhle za rohem doma..."

Pan profesor Křížala zavrtěl hlavou.

„Ze zásady deštníku nenosím. Děkuji."

„To je mi deštník milejší než taková mokrá zásada!" dovolil si zažertovati malý, tlustý pán, nejmladší člen společnosti.

Profesor Křížala neuznal za dobré odpovědět na tento vodnatý vtip. Vyhrnul límec svrchníku, vrazil ruce křížem do rukávů a jechal ulicí Vladislavskou vzhůru, obešel masné krámy, přerazil Vodičkovou ulicí do ulice Hopfenštokovy a po několika zatáčkách ocitl se v Žitné.

Stupal statečně, ale nepohoda kvačila rychleji. U Smeček dopadly mu na klobouk první veliké krůpěje, u Krakovské ulice seznal nepochybně, že počíná upřímně pršet, ale když se octl na rozhraní Prahy a Vinohrad, zahrnul jej zuřivý, přímo vzteklý lijavec. Kolkolem bylo pusto, zdálo se, že všechna ta voda chce se vylejt na profesora, jehož zásada protideštníková mu byla záštitou převelice chatrnou.

V tom okamžiku právě došel k domu, jehož vrata byla hluboko zapuštěna a před nimi klenul se prostorný portál jako kaplička. Skokem octl se v té kapličce, v suchu, sám ovšem již valně namočený. A nevrle hleděl do deště, do něhož plynové svítilny kalně blikaly.

Nestál ani minutku, když se ozvaly od Prahy drobné, spěšné kroky, mířící rovněž k Vinohradům. A již se objevila osoba — ženština, kvapící vzhůru. Ladná postavička, s podkasanými vysoko sukněmi, tepající zlostně tvrdými podpatky dlažbu, klobouček přikrytý šátkem. Již již by byla přelétla mimo, ale náhle, zpozorovavši kapličku, jediný v té pustotě útulek, rychlým obratem do

ní vklouzla. A nepozorujíc hned, že není sama, jadrně zazlořečila:

„Zatracené svinstvo!"

V podobné situaci prominul by se podobný výraz rozhořčení i dámě z nejlepší rodiny. Neboť ženština byla bez deštníku a skoro již na kůži promoklá. Však také dámy z lepších a nejlepších rodin klejí. Arci ne ve společnosti.

A ještě nepozorujíc, že není sama, chopila se sukní a zatřepetala jimi vysoko, vytřásajíc tak vodu, pokud se vytřásti dala. A při tom třepetání zakmitaly se pod sukněmi rudé, ohnivé punčošky. Profesor stál v stínu, ale na punčochy padala žlutá záře protější plynové svítilny. Profesor v tom okamžiku nehleděl do deště.

Vytrásši sukénky spustila je a teď sňala s klobouku šátek, kterým rovněž zatřepala. Byl nasáklý jako houba, a jak jím ženština zapráskala, stříklo něco krůpějí do obličeje profesorova. Couvaje bezděky, tlačil se těsněji do kouta, a tím šustem na sebe upozornil.

„Ježíši — tu je ještě někdo!" ulekla se ženština a spustivši ruku se šátkem hleděla pronikavě do kouta.

Profesor v rozpacích smekl:

„Dobrý večer, slečno."

Zdvořilý pozdrav, hluboký, zvučný hlas, úměrný, výrazný, třeba již pětačtyrycetiletý obličej, zarostlý hnědými vousy, a zlatý skřipec na nose, který se zaleskl, vše to poučilo ženštinu,

že se nesetkala s nijakým pobudou, nýbrž se slušným mužem.

„Má úcta, vašnosti," pronesla rychle, „taky nemáte deštník? To je svinstvo! To je dopuštění! A já mám nové šaty!" snížila lítostivě hlas. „Deštník jsem půjčila jednomu dennímu hostu — já jsem v obchodě, ve vinárně u Slavíků, snad račte znáti — ten šel, ostatní se ještě zdrželi, zavírali jsme o celou hodinu později — a teď jsem sama zmokla. Člověk chce prokázat ochotu — je to denní host — a pak se sám utopí! A nové šaty! Nebudou-li zkaženy! — Račte vědět, vašnosti, kde to je u Slavíků, je-liž pravda? Na Perštýně — vlastně je to už Skořápka..."

„Bohužel, nevím," pronesl profesor, ačkoli si byl umiňoval, že nebude mluviti. Ale tak bezděky mu to vyjelo.

Dívka mlčela chvíli, dívajíc se na neznámého, jako by zkoumala, s kým jest jí činiti.

Profesor hleděl na ni rovněž. Byla to sličná dívka se živýma, tmavýma očima, malého nosíku, pod ním červené, plné, šťavnaté rty, pod těmito bradička k ukousnutí. Z hnědých vlasů svítila rudá stužka jako oheň. Spěchem a deštěm byly ty vlasy trochu pocuchány, líply se na spánky. Profesor se zadíval na ty spánky a připadalo mu, že taková rozcuchanost jest po případě neobyčejně půvabná. Potom se svezly jeho zraky na ouško dívčino — růžové, prosvítavé ouško,

s korálovou čočičkou... A zase se vrátil na ty pocuchané vlasy na spánku, vlhké, lpící...

Jako by byla tušila, kudy profesor očima bloudí, zdvihla dívka ruku a uhlazovala si účes. Náhle však se obrátila k sousedu:

„Což vám, vašnosti, vám je hej, pánům! Na vás toho mnoho nezmokne! I teď je vám hej! Tamhle pár kroků je Demínova kavárna — můžete tam jít, uschnete tam — a pak ať si prší jak chce dlouho. Tam mají někdy až do tří hodin otevřeno — —"

„To je pravda," řekl profesor.

Neřekl mnoho, ale kdo ho znal, i tomu by se byl podivil. Pan profeser vyhýbal se hovoru s neznámými. Skoro sám se divil, že z něho dívka aspoň slovo odpovědi vypáčí. Arciť, byla to neobyčejná situace, která sbližovala poněkud, a byla skoro hodina s půlnoci.

„Ale co já?" pokračovala dívka horlivě, naklánějíc se k profesoru luzným poprsím. „Také bych tu nestála na dešti a v zimě — ale já do kavárny nemohu..."

„Ovšem, ovšem," přisvědčoval profesor, tiskna se ke zdi, jako by couval před blížícími se vděky dívčinými.

„Aspoň sama tam nemohu," dodala dívka skoro hněvivě, „když pro mne bratr nepřišel."

Profesor Křížala hleděl do deště a hlavou se mu kmitla myšlenka o postavení ženy ve společnosti. Obíral se se zálibou tím předmětem.

Dívka přehlížela svůj oděv, je-li jakž takž v pořádku, a pojednou se obrátila rozhodně k profesorovi:

„A co tady, vašnosti, budeme stát! To by mohlo trvat hodinu! Pojďme spolu do té Demínky!“

Skoro se ulekl profesor Křížala. Jaký to nápad! On, profesor, vdovec, dbalý úzkostlivě pověsti své, do kavárny se sklepnicí! A hlas jeho zněl skoro nevrle, když odpovídal:

„Nechodím do kaváren, slečno, zejména v noci...“

„Já také ne, vašnosti — mám co dělat, abych se vyspala. Ale tohle je zcela jiný pád — buďto zde hodinu civět — anebo domů — zmoknu na hadr, v nových šatech — bydlím až u Nuselských schodů... Pojďte, vašnosti.“

„Slečno, nepůjdu!“ odpovídal profesor chraptivě a hleděl do ulice, zda by neměl uniknouti. Avšak nebe, jako by tušilo jeho úmysl a chtělo jej překaziti, vylévalo nové spousty vody na dlažbu. Jen se prášilo.

Dívka postřehla ve zvuku profesorově zdráhání, ale vykládajíc si je po svém rozumu, pronesla skoro uražena:

„Stydět se za mne nemusíte, vašnosti. Já jsem slušné děvče — žádná uličnice! Nemohu za to, že nejsem z rodiny, abych jen chodila na procházku a do divadla. Musím se živit. A je lépe být číšnicí a v solidnosti, než —“

Nedomluvila. Zadívala se vzdorně do ulice.

Profesor cítil, že by mlčením její domněnku jen potvrdil a tím že by jí ublížil. I promluvil.

„Mýlíte se slečno, nepokládám vás za nehodnu, ale — prominete — spěchám domů — nechci se zdržet — —“

„Takhle se domů nedostanete, vašnosti,“ navázala zase dívka, ač ještě trochu podrážděně. „Je to jedno, stojíte-li zde nebo sedíte-li v kavárně. Je tam aspoň teplo...“

Profesorovi už bylo horko dost. Aby přeťal vše vyjednávání, uchýlil se ke lži:

„Odpusťte, slečno, byl jsem už v kavárně...“

„To nic nedělá, můj bože, vypijete likér...“

„Už jsem pil vše, kávu i likér,“ lhal profesor dále.

„Ale tak to necháte stát, vašnosti!“ pomáhala dívka přibližujíc se k profesorovi, čímž mu přidávala tepla. „Nebo dáte dva čaje — já je vypiju sama...“

Křížala byl v nejvyšší nesnázi. S nebe lilo se crkotem, dlažba již byla umyta jako zrcadlo, opláknuté kameny jako by se cenily výsměvně nad jeho rozpaky — a tu ho neodbytné děvče drží v kleštích.

Již počal vyjednávati sám s sebou. Nu, konečně — dovede ji tam a pak odejde. Co na tom zlého? Ale pro boha živého, aby tam byli známí, aby ho tam dokonce spatřil některý jeho žák! A nevěda, kudy z pasti, uchýlil se opět ke lži.

„Slečno," pomáhal si z úzkých, „víte, šel bych, ale — ale vydal jsem se nadobro z peněz — jsem bez krejcaru — pochopíte..."

„Ježíš Marjá, vašnosti — to jste nemoh' říci hned?" zvolala dívka vítězně. „Což pak vám chci být na obtíž?"

A vyhrnuvši vrchní sukni, sáhla do kapsy ve spodničce a podávala profesorovi tobolku:

„Mám vždycky nějakou zlatku u sebe! Vždyť si přijdu na diškereci... Tu máte, vemte ji k sobě — a posedíme, až přestane pršet... Chci se také jednou dát obsloužit..."

Profesorovi sklesly ruce. Ještě toto! Co teď?

A náhle byl rozhodnut. Vmáčkl klobouk na hlavu a vyraziv ze sebe: „Slečno, musím domů, — dobrou noc!" vyřítil se z kapličky a skokem ubíhal vzhůru k Havlíčkově třídě.

Ještě zaslechl, kterak dívka spráskla ruce a v náramném podivení, ale zároveň skoro opovržlivě zvolala:

„Pro pána boha — to jsem jaktěživa neviděla!"

A pak slyšel jen plácání deště, hvízdání větru a crkot potůčků vedle chodníků a — — .

„To jsem také jakživ neviděl!" vrčel k sobě, ubíhaje a přidržuje si límec svrchníku oběma rukama, aby mu nezatékalo za krk.

— — — — — — — — — — —

Druhý den objevil se profesor Křížala ve škole s novým deštníkem, „gloriovým", za nějž

dal celých šest zlatek. Příchylná číšnice připravila ho o jednu ze skalopevných zásad, ale pomohla mu k deštníku.

Za nic na světě neuchýlil by se pan profesor nyní do průjezdu nebo pod portál — a byť by pršely trakaře.

Záhadný muž.

(Ze zkušenosti starého mládence.)

Je to zahrádka, o něco větší než dlaň, jež mne udržuje ve starém, skoro strašidelném domě, který stojí v těsné, truchlivé ulici Nového města pražského. Bylo to jediné vnadidlo, které mne lákalo, když jsem před několika lety hledal a najímal nový byt.

„Malí bit hodící též pro svobodné páni“

oznamovala tehda cedulka na domě, u něhož jsem stanul po třínedělním hledání.

Byl to nápis dosti záhadný, ale domníval jsem se, že mu rozumím. Tedy malý byt, který se po případě hodí pro svobodné pány. Dobrá! Hledal jsem takový byt. Jsem svoboden a mnoho salonů nepotřebuji. Hádal jsem z cedulky, že to je byt samostatný, na „vlastní zavření“, jak se říká, a to mně právě vyhovovalo. Měl jsem právě tak dost protivného života podnájemnického.

Vstoupil jsem do domu a vlezl jsem do doupěte v tmavé chodbě pod schody, označené tabulkou s nápisem D o m o v n í k.

Byl to švec. Jak jsem ho spatřil, uhodl jsem, že on jest pisatelem řečené cedulky na vratech domu.

„Podíval bych se na ten malý byt, mistře," řekl jsem bodrému muži, slušně jej pozdraviv.

Zatím se podíval on na mne. Změřil mne od hlavy po paty a zdálo se, že mu jsem vhod. Neboť naladil vrásčitý a mrzutý svůj obličej co nejpřívětivěji a řekl:

„To věřím, to je hezký kvartýrek! Do zahrady! Posavád tam bydlel jeden pan doktor a nebyl by šel pryč, kdyby ho nebyli přesadili. Je od soudu."

„Okážete mi jej, co, mistře?"

„No bodejť že okážu!" přisvědčil velikomyslně domovník. „Musí se to okázat. Kdo pak by najímal na slepo!"

Potom hvízdl mistr do nějaké díry ještě temnější, v níž chrastil kdosi nádobím. Znamenalo to patrně, že odchází. Z oné temné díry ozvalo se chraptivé: Jo, jo! — mistr se chopil klíče, visícího na hřebu na pažení dveří, pokynul mi k východu — a stupali jsme do schodů.

Schody byly jako do kurníku, což mne však nepřekvapilo. Sběhal jsem v posledních třech nedělích tolik rozličných schodů, že jsem nabyl obratnosti a jistoty jako akrobat. Ve druhém

*

patře předešel mne domovník do úzké, nízké, tmavé chodbičky, vrazil do čehosi klíč, klíč zaskřípěl a přede mnou rozevřely se dvéře do malé, strašidelné kuchynky. Z té vstoupil jsem do pokojíku nemnohem většího, s dvěma nízkými okénky.

Domovník rozevřel jedno z nich a mávnuv rukou ven, zvolal:

„To je vyhlídka, co, vážnosti? Do zahrady!"

Domovník nadsazoval. Nebyla to zahrada, nýbrž zahrádka.

„To není u našeho domu, ta zahrada patří tamhle k tomu protějšímu. Ale nikdy nemůže být zastavěna. Tenhle dvoreček je náš, ty ostatní kolem jsou sousedních domů. A mezi nimi ta zahrada. Co, to je vzduchu, to je čistého povětří!"

Nesdílel jsem přepjaté nadšení domovníkovo, ale celkem se mně bytek s okolím líbil. Nestojím o byt do ulice s věčným hřmotem a křikem, s protějšky na dohmat, které jsou věčnou kontrolou každého našeho hnutí. Je mně milejší bydleti do dvorů nebo dokonce zahrad, co nejdále od protějších oken.

Smluvil jsem s domovníkem nájemné, jakož i posluhu, kterou má obstarávati jeho žena, nařídil jsem, aby vše bylo čistě umyto a vysmejčeno, a oznámil jsem, kdy se přistěhuji. A odcházel jsem se srdcem ulehčeným. Třínedělní putování po pražských bytech pro svobodné pány

bylo skončeno. Konečně zas odpočinu na nějaký čas, snad na několik let.

* * *

Když jsem ten skvostný byt najímal, bylo již hezky na podzim, a když jsem se přistěhoval, byla zima přede dveřmi. Nedivil jsem se nijak, že zahrádka není zelená, ale šedivá a místy hnědá. Nikde travičky, nikde lístku. Bylo tam několik kaštanů, jejichž listy dávno roznesli podzimní větrové, a dva tři jasany, na nichž se tetelilo něco zhnědlých, zkornoutělých lupenů. Bylo tam také několik křů — nevím jakých, — jako holé trní, a v jednom koutě opírala se o zídku schátralá, spuchřelá besídka se šindelovou střískou — zoufalá besídka, která snad vídala lepší časy, ale která trávila nyní poslední chvíle života v trudném rozjímání, kdy asi už a v které peci dojdou věčného odpočinku prostydlé, bolavé, červotočivé její sloupky a trámce, rozviklané laťové mřížení a zkornatělý šindelový kryt. Mám soucit a účastenství s takovýmito zjevy minulosti; zdá se mi, že umějí cítit a myslit, že mají své vzpomínky, jako měly své mládí.

* * *

Brzy jsem zvěděl, že ten protější domek se zahrádkou náleží staré panně, a za nedlouho

spatřil jsem také majitelku. Procházela se jedinou pěšinkou zahrádečky a sbírala kaštany, červenající se z rozpukaných, zhnědlých, špinavých tobolek.

Byla to dokonale stará panna, asi šedesátiletá. Bylo mi nevýslovně tesklivo, když jsem zalétl o půl století do minulosti a pomyslil si, kterak tato sestárlá bytost těkávala zahrádkou jako svěží děvčátko, plné života a radosti, plné nadějí do budoucnosti. Neboť jsem zvěděl, že majitelka narodila se v domku tom a že jej zdědila po rodičích. A napadala mne divná myšlenka, že ta stará panna a stará ta besídka jsou vlastně sestrami. Skutečně se mi také zdálo, že stará panna, zastavujíc se chvílemi u dřevěné zříceniny, hovoří k besídce — a v tom vyprahlém schátralém dřevě to divně skřípalo a stenalo, jako by besídka odpovídala. Byly právě tehda ty smutné, skučivé podzimní větry.

* * *

Přečkal jsem zimu a těšil jsem se, kterak se zahrádka zazelená.

A tu jednoho dne časně z jara objevil se v zahrádce muž nějaký, starý, shrbený, s nějakými nástroji v rukou. Přišel z rána a brzy za ním vyšla do zahrádky paní domácí.

Chodili sem tam, umlouvali se o něčem, muž

hrábl tu do půdy, hrábl do ní onde, díval se do země a hrabal pak dále.

Nemohl jsem vše to sledovat, musil jsem do kanceláře. Ale když jsem se vrátil po obědě, byl muž v zahrádce posud aneb zase, zase chodil a hrabal, tu tam zaryl také rýčem, vytrhl nějakou křovinu tuto, vytrhl ji onde — a tak šlo to dále.

Tajemná tato činnost trvala tři dny. Z rána čtvrtého dne, vyhlédnuv z okna, spatřil jsem, kterak nejvyšší jasan leží. Byl podříznut. Skoro mne bodlo u srdce. O strom méně! Do poledne byl strom rozřezán, do večera dříví odneseno. Ale těšil jsem se, že bude náhradou vsazen strom jiný.

Pak jsem již nespatřil muže v zahrádce.

V dubnu vyrazily na kaštanech pupence, rozvily se, mnohem později vyskakovaly listy na zbylých jasanech. Půda zahrádky však zůstala pustá, šedivá. Nikde travičky. Proč ji překopával ten tajemný muž? Proč ryl?

Trochu té zeleně na stromech a později na křičkách bylo vše. Pod nimi všady černo. A černá zůstala i besídka. Táhnou se po ní sice tenká ramínka psího vína, ale to nemá patrně kořenů. Ani lístku nikde nevyrazilo, ani pupenečku. Planá ta réva jest odumřelá, snad již po léta. Šlahouny její dávno zčernaly.

A v té opuštěné, šedavé zahrádce, pod stromy se skrovným, neduživým listovím, procházela

se časem paní domácí, stará panna, a za ní, krokem stejně odměřeným, valil se vždy pejsek, druhý a poslední člen rodiny, bachratý, místy olysalý, trudnomyslný.

* *
*

Uplynul rok, nastalo zase jaro.

Zase přišel do zahrádky shrbený ten stařec od loňska, s nějakou motykou a rýčem, kopal a hrabal, vybíral něco z rozryté půdy, obhlížel kře i stromy, a než tak obešel celou zahrádku, uplynuly zase tři dny. A k večeru toho třetího dne, vrátiv se domů ještě za světla, shledal jsem, že poražen druhý jasan. Poražen, rozřezán, odnesen — a krom toho zchudla zahrádka o další nějaké křovisko.

Toho léta bylo zeleného listí v zahrádce ještě méně než loni — a dole ani travičky.

Ale ani letošní, ani ten loňský poražený jasan nenahražen jiným stromem. Truchlivě trčely pahýly zničených stromů a znenáhla zčernalo žluté jejich maso, kde byl peň uříznut.

* *
*

Bydlím na šestý rok v onom bytě s vyhlídkou „do zahrady". Každého jara přichází záhadný muž se svým zahradnickým náčiním, každého jara ryje a překopává, mlčelivý, shrbený nad

prací svojí, vybírá cosi z půdy, každého jara podřezává některý odumřelý nebo odumírající strom, zahrádka chudne a černá víc a více, besídka je vždy zhroucenější.

Je zase jaro a již zase po dva dny šourá se muž ten ubohou zahrádečkou, krok za krokem, kope a kope, ryje a ryje, klestí a vyhazuje, ale nic nezasívá, nic nesází. Proč kope a ryje? Snad proto, aby hluboko zahrabal a navždy pochoval semínka, která maně tam zanesl vítr odjinud?

Nerozumím tomu, trčím již na šestý rok před nerozřešitelnou záhadou.

A jak hledím na zbývající ty tři stromy v zahrádce, poslední tři stromy, vzmáhá se mne tesklivý pocit. Který z nich padne letos v oběť pile neúprosného, záhadného muže? Tohoto muže, z jehož počínání nemohu uhodnouti, je-li to zahradník nebo dřevař?

Který to bude?

Malíkova finanční operace.

Bylo v létě, za časného dopůldne, a nadcházela zkouška v jedné z předměstských arén pražských, po které není již památky a která dávno složila chatrné své kosti do kterési kolny stavitelské, když musila ustoupiti regulačnímu plánu, rostoucí řadě činžáků a projektovaným nějakým budovám veřejným, které se pak na jejím místě vyvršily. Kdybyste tuze pečlivě prohlíželi lešení na různých staveništích, ještě byste poznali pozůstatky té nebožky arény, na hrubo sbité kramlemi. Druhdy chvěla se ta prkna a ty sloupce hlaholem s jeviště a potleskem a voláním v hledišti — teď stenají pod kročeji zedníků a podavačů, kteří na ně vyvážejí maltu a cihly. A konečně, až schátrají ty zbytky docela, budou rozřezány a rozštípány a v pecích promění se v prach a popel. Tak je se vší slávou.

Ale tehdáž měla nebožka aréna skutečně své slavné dny, a jeden z nich byl připravován

onoho dopůldne, kdy se vše chystalo ke zkoušce nové sensační frašky francouzské, zpracované ovšem dle důkladného nějakého překladu německého. Tak se zpracovávalo tehdy a tak se zpracovává — i dnes. Překládají se tak časem i kusy z norského. Je znám výtečník, který překládá z čínštiny, z žaponského, ze sanskrtu, z perštiny a turečtiny a vyrábí celé anthologie. Vzácný duch universální — a nepotřebuje k tomu skutečně nic jiného než řadu červenavých svazečků „Universálky".

V orkestru seděl již kapelník — byla to fraška se zpěvy — pod vytaženou oponou přešlapoval režisér, na jevišti a za kulisami rojili se účinkující a v parteru hněvivě přecházel ředitel. Hněvivě proto, že po představiteli hlavní úlohy nebylo posud ani vidu, ani slechu.

„Proklatý Houžvička!" volal ředitel již po desáté a vždy zuřivěji do jeviště, „kde zase chodí! Ale já vím, co to je! Včera vypáčil desítku zálohy a to nepřijde, pokud s ní nebude hotov!"

A když proklínaný Houžvička přes všecko zlořečení nepřicházel, rozkázal ředitel, aby jeho úlohu někdo „markýroval", aby se zkoušelo bez něho. A potom se obrátil k jednomu členu svého podniku:

„A vy, pane Malíku, budete tak laskav a podíváte se k němu po zkoušce, kde jím čerti melou."

Pan Malík pokývl hlavou a když bylo po zkoušce, vydal se po přání ředitelově k Houžvičkovi, aby se podíval, „kde jím ti čerti melou".

Šel k Houžvičkovi, ač se domníval, že ho doma nenajde; ale našel. A našel ho u velikém smutku. Houžvička jej uvítal s truchlivou tváří, všecek rozrušen, bledý. Otevřel Malíkovi kuchyň, kráčel pak před ním a otevřel dvéře světnice. Malík na prahu se zarazil. Uprostřed pokoje na dvou židlích na prkně ležela mrtvola — mrtvola tchyně Houžvičkovy. Byla již dlouho neduživa, trpěla záduchou, nervózou a ještě několika jinými neduhy. Včera večer se její stav velice zhoršil, dnes ráno ji ranila mrtvice, je na prkně. Vše to Houžvička v krátkosti vypověděl Malíkovi.

„Potěš tě bůh, kolego," jal se těšiti Malík. „Ale konečně — musíme tam všichni..."

„Já vím, já vím," odpovídal ztrápený Houžvička. „Uleví se nám, to vím. Ale teď — máme termín — činži — a tohle k tomu — funus! Kde to vemu! Kde to vemu!"

„Včera prý ti dal starý desítku..." řekl Malík.

„Kde pak je desítka!" zvolal Houžvička. „Už v horoucím pekle. Byl jsem víc dlužen do apatyky! A tohle k tomu...!"

„Ale tohle je mimořádný případ," mluvil Malík již zase docela lhostejně. „To je na zálohu jako stvořeno. Komu pak se z nás podaří, aby

strojil pohřeb tchyni. Půjdeš na starého a on dá..."

„Ale já nemohu ani z domu," naříkal Houžvička. „Žena běžela na záduší — já čekám truhláře — a to víš, tohle je všecko za hotové..."

A náhle se Houžvička vrhl na Malíka.

„Malíku, Malíčku — jdi k řediteli, mým jménem, řekni mu to — a že prosím, aby mně dal na příští měsíc čtyrycet zlatých — jdi — přines mi je..."

„No, ano — dobře — ale on mi je nedá — on mi neuvěří..." bránil se Malík.

Houžvička skočil do kuchyně.

„Tu máš — tady je parte — právě je kluk přinesl z tiskárny — vezmi to s sebou..."

Malík již nic neříkal. Složil parte, podal kolegovi ruku a šel.

Za čtvrt hodiny byl u ředitele.

„Chudák Houžvička ovšem nemohl přijít," hlásil mu. „Má smrtelný pád v rodině. Jeho tchyně — mrtvice... Prosí o nějaké peníze..."

Ředitel se na něj nedůvěřivě podíval. Malík také náležel k oněm, kteří stále potřebovali. „Visel" u ředitele nepřetržitě.

„Poslouchejte, Malíku, viděl jste ji?"

Malík neodvětil, nýbrž vytáhl z kapsy parte, rozložil a podal řediteli. To byla odpověď nejdůraznější.

„Opravdu, opravdu," mluvil ředitel. „No snad se Houžvička zrestauruje, až se z toho vzpamatuje."

„Ale Houžvička prosí o zálohu, nemá na pohřeb. Aspoň o čtyrycet zlatých prosí."

Ředitel měl také srdce a za okamžik odcházel Malík se čtyřmi desítkami.

Šel, šel — a ty desítky ho pálily v kapse. To je peněz! Tak lehce starý ještě nikdy nedal zálohu. Kdyby tak byly jeho! Čertův Houžvička! Pochovává tchyni a vyrazí čtyrycet zlatých — jedním slovem. Funus!

Kdyby tak byly jeho, ty čtyry desítky, myslil Malík vždy úsilněji. Vytáhl je, díval se na ně a zas je opatrně zastrčil.

A co pak může státi funus tolik peněz? přemítal dále. A byť i stál, musí to Houžvička zaplatit všechno najednou? Musí vůbec platit? Jsou tak všelijaké dobročinné spolky — nebožka zde zůstat nemůže. A ostatně, což kdyby ředitel nebyl dal? Co by Houžvička dělal?

Myšlenky Malíkovy přeskočily na jiné pole.

„Vida, Houžvičku má radš než mě! Týden mu říkám o zálohu — je jako kámen. Prý chci pořád. To je pravda, ale také potřebuju. Také na mně peří neroste. Však na mně také chtějí. A vida, Houžvička! Jen pošle parte a má to. Ovšem, já mu to dobře vyjednal — nemoh' si vybrat nikoho lepšího, kdo by mu vyrazil zálohu. Čtyrycítka! A já nic. To je pak těžká kolegia-

lita! Co pak já mám dělat falešné peníze? To by se starý podíval, aby mě tak zavřeli..."

S hlavou svěšenou kráčel Malík dále a rojily se mu v ní samé desítky.

Náhle stanul.

„No a kdybych ty desítky nedal Houžvičkovi, co, pane řediteli! Tak by musil dostat jiné a tyhlety — no ty by se započítaly mně. Ostatně — funus je až pozejtří — to si mohu rozmyslit..."

S touto myšlenkou došel právě k domu, na němž visel lákavý štít: Plzeňská pivnice. Zvonili poledne. Malík měl hlad a žízeň — vrazil do hospody. Houžvička se dočká.

Po půl hodině, dobře naobědvaný a vypiv třetí plzeňskou, měnil pan Malík první ze čtyř desítek.

— — — — — — — — — — —

Přešlo poledne, odpoledne, schýlilo se k šesté hodině — Houžvička čekal, čekal, a nedočkal se. Přes tu chvíli přicházel někdo s účtem, chtěl peníze, Houžvička vymýšlel již tisícátou výmluvu a proklínal ředitele. Křivdil mu, to víme.

Konečně se rozběhl k aréně. Již bylo po kase, v aréně se hrálo. Přiběhl tam bez dechu a zastal ředitele u okénka pokladny, počítajícího tržbu.

„Ježíš Marjá, pane řediteli, tak vy mně tu zálohu nedáte? Vždyť já jsem v strašných rozpacích — ještě mně ze všeho umře i žena!"

Ředitel ustrnul.

„Co, vy nemáte peníze?"

„Kde bych je vzal! Vždyť jsem vás prosil..."

„Malík vám nic nedal?"

„Neviděl jsem ho od té chvíle, co k vám odešel."

„On vám nedal čtyrycet zlatých?"

„Nic — nic — nic!" volal zoufale Houžvička. „Vy jste mně je poslal?"

„To se ví — čtyry desítky — a vy je nemáte...? Inu pro Krista pána — tak je Malík zpronevěřil! Je tu Malík?" zahřměl na nejbližšího biletáře.

„Nebyl tu, dnes nehraje," zněla odpověď.

„Pro Krista pána — tedy je roznáší po světě. A mně jako by něco bylo šeptalo..."

V tom pohlédl ředitel do dálky, k aréně blížil se od Prahy Malík. Ale také Malík zočil ředitele, spatřil Houžvičku a uhodl, oč běží. Nezastavil se však, neobrátil se na útěk, nýbrž volným krokem blížil se k aréně a když došel, vypadal jako smrt. Byl jako ustrašen, jako by ho bylo potkalo neobyčejné neštěstí — chtěl promluvit, ale zdálo se, že nemůže ze sebe slova vypraviti.

„Kam jste dal čtyrycet zlatých?" zvolal rozčilený ředitel.

A tu Malík, jako by se byl vzpamatoval, těžce, stísněným hlasem ze sebe vynutil:

„To je hrozný malér, pane řediteli — hrozný malér. Ještě nikdy se mi to nestalo. A zrovna když mám tolik peněz — a když na ně tuhle kollega čeká. Já — je — ztratil, — od božího poledne je hledám...“

Ředitel se zarazil, ale jenom na okamžik. Na pouhopouhý okamžik. Podíval se na Malíka, viděl na něm nový nákrčník — mrskl okem po jeho rukou — vězely v nových rukavicích — v prstech držel Malík britanika sotva zapálené — a ředitel rozuměl. Znalť své lidi, znal předobře Malíka. A teď vyskočil spěšně z pokladny, chopil se Malíka oběma rukama a volal:

„To není pravda, Malíku, vy jste neztratil celých čtyrycet zlatých — vy jste ztratil jen dvacet, jen polovičku — dejte sem těch druhých dvacet...!“

Na to nebyl Malík připraven. A rozhodnost, s jakou to ředitel pronesl, připravila jej z konceptu. Beze slova sáhl do kapsy, vyňal tobolku, otevřel ji a vytáhl dvě desítky, kteréž podal řediteli. V tobolce měl ještě hrst drobných, zlatek a stříbrňáků

„Ale ty dvě druhé desítky nemohu najít,“ řekl malomyslně.

„No, já vám je na oučtu najdu,“ odpovídal ředitel bodavě, podávaje dvě desítky Houžvičkovi a přidávaje k nim dvě jiné. „Já vám je najdu. — A vás ať si zase někdo pošle, až bude mít funus...“

A již se zase skoro usmíval, potěšen svojí duchapřítomností, jíž zachránil aspoň dvě desítky z oněch, které Malík „ztratil“.

Zmeškaná výstava.

Zvláštní věc, že pokud je člověk mlád, nevšímá si hrubě, kterak lidé kolem něho mrou. Slýchá sice zvonit umíráčkem, vídá smutná oznámení v černých rámcích, potkává na ulicích pohřební průvody — ale všechny dojmy z těchto zjevů plynoucí mizejí rychle. Jsem mlád, jdu dále, svět se na mne znova směje — budu žít, žít...

Ale pojednou je to mládí daleko za vámi. A v jistých dnech zdá se vám, jako byste slyšeli tajemné zaklepání na dvéře, kteréž se potom beze zvuku otevrou, a beze zvuku, beze šustu vstoupí jimi cosi studeného, neviditelného, a připadá vám, jako by toho byla plná světnice. Jako by se na vás něco dívalo, bez očí a přece sterými zraky, ze všech koutů, z podlahy i od stropu.

To není žádná úřadní nebou soudní návštěva. Přichází bez uniformy a bez kordu, bez chocholu a bez akt. A je-li truchlivý, mlhavý listopad — ten úkladný lidojed — a nejste-li v dobré

kůži, díváte se vyjevenými zraky na to studené, němé, a třeba jste sevřeli víčka, neunikáte těm očím, kterých tu není.

Tato návštěva — to je zvláštního druhu Revise. Nevkročila do světnice, je ve vás a vystupuje z vás, aby vás obhlédla. Pronikáte svými zraky její lebku a vidíte, kterak se v prázdné té dutině převaluje jediná myšlenka: jsi zralý? A máte-li dosti síly vzchopiti se a upříti zraky na příšeru, ustupuje studený host. Zmýlil se na okamžik — vkročil do jiných dveří. Však zas přijde! Není to poslední listopad.

Zdálo se mi, že u mne byla tato Revise, v těchto dnech, za blikavého jitra. Zavanula studeně světnicí, když jsem odložil ranní list, v němž oznamováno, že v jediný den skonaly tři známé, populární osoby pražské.* Nemíváte divný pocit, zapadne-li náhle několik lidí, s nimiž jste se často setkávali, jako by nyní byla řada na vás? Vězí to v těžkém tlaku vzduchu uplakaného podzimu? Je to účinkem choroby? Je to záchvat hypochondrie?

Bylo mi těsno, úzko, musil jsem ven.

Ale málo jsem se obveselil. Ochotný přítel, s nímž jsem se po několika krocích setkal, ozna-

---

* ve středu 22. listopadu 1893 zemřeli: velkobchodník, importér čaje Vilém Staněk, hostinský na „Vikárce“ Josef Würfel a hostinský v domě banky „Prahy“ Ignác Jezdinský.

moval mi novinu: že také paní Nany se rozžehnala se světem, že právě včera vypustila duši.

Z vás ovšem nikdo neznal paní Nany. Ta nenáležela k populárním osobnostem. To byla skromná, chudá vdova, ale učiněný anděl čistoty.

Tam dole bydlela, pod Vyšehradem, v jednom z výstavnějších domů v Podskalí, v malé, čisťoučké své kuchynce, neboť pokojík pronajímala svobodným pánům. A bylo zásluhou posledního jejího nájemníka, dobrého známého, že jsem se s ní seznámil. Navštěvoval jsem ho ve všech stanicích jeho mládeneckého života a nejlépe se mi líbil útulný ten pokojík, jejž najal u paní Nany, pokojík s vyhlídkou na Vltavu, na Petřín a Košířské vrchy, v pravo na dóm svatovítský a v levo skoro až tam ke Zlíchovu. Stůňu na vyhlídku a jako jsem šťasten dole v těch rušných ulicích zlaté, milované Prahy, tak šťasten jsem, přezírám-li její střechy a komíny a vidím-li přes ně kus zeleného, kus nebe a řadu velebných věží. Ani by mne nemusil zavřít do žaláře, aby mi vzal svobodu. Připravil by mne o ni, kdo by mě uvěznil do světnice do úzkého dvora, s protějškem vysokých, šedivých zdí.

I chodil jsem často ku příteli, abych se pokochal jeho pěknou vyhlídkou, a bylo mi, jako bych na chvíli uprchl z velikého města. A nebylo-li doma přítele, sedělo se mi dobře i v kuchynce paní Nany. Tak jí říkalo celé okolí, tak

ji volával i podnájemník její. Málokdo znal její jméno po muži.

Rád jsem jí naslouchával. Nebreptala, jako breptávají druhdy staré kvartýrské. Zalétala nejčastěji ve svoji minulost, ve své mládí, vyprávěla plynně svoje příhody a příhody své rodiny, zcela vymřelé, a časem vyzníval její hovor a úvahy přímo biblicky. Z celé její postavy čišelo kus starého světa.

Byl jubilejní výstavní rok a návštěvy moje v Podskalí byly arci řidší, ba velmi řídké. Vždyť každá volná chvíle pudila nás všechny na stranu opačnou, na výstaviště, v ten svět přímo pohádkový, který se tehda Praze otevřel. Tak jen málokdy zamířil jsem ku příbytku paní Nany.

Paní Nany mívala vždy plné ruce práce. Ne chudoba a nedostatek ledačeho, ale nepořádek a nečistota byly jí nesnesitelny. Byla úhlavní nepřítelkyní neladu a neuklidu. Staré věci naplňovaly její skrovný byt, ale jak se smály na hosta celým svým zevnějškem! Snad se kdys ožení přítel, ale byť i vzal ženu sebe bohatší a byť měl služebnictva řad, nikdy již nebude oddychovati v domácnosti tak spořádané, nikdy nebude se kolem něho lesknouti vše tak, nikdy neulehne na lůžko tak chutné, bělostné, nikdy nebude píti z nádob tak křišťálově blysknavých, jako u paní Nany. Její kuchyňské nádobí dřevěné bylo vždy vydrhnuto do bělosti, jako by bylo ze slonoviny. Měděné obruče džberu a putny na vodu třpytily

se jako ze zlata. Nebylo smítka v pokoji a v kuchyně nebo sazičky za oknem, nebylo pavučinky na stěnách, nebylo prášku na kachlích kamen a plotny. Dívával jsem se na její ruce, nejsou-li krvavy stálým tím a neunavným dřením a cíděním. Byly bílé — jenom tvrdy byly, upracovány.

„Vaše domácnůstka by také měla býti na výstavě," prohodil jsem k ní kdysi. „Myslím, že by se u ní zastavilo mnoho paniček a ještě více — manželů, kteří by na ten malý div hleděli se zalíbením a se — závistí..."

Paní Nany se usmála samolibě.

„To je můj život — tu to," odpověděla skromně. „Kdybych toho neměla mít, nechtěla bych ani na živu být."

A hned pak byla duchem ve výstavě.

„Je to tak pěkné, jak je v novinách? Jsou tam takové věci? Nevidělo se to ještě nikdy?"

„Ne — v Praze ne. Tu to máme po prvé."

A paní Nany naslouchala pak našemu vypravování a líčení, mému a přítelovu, jímž si doplňovala zprávy novinářské, které někdy čítala, pokud jí čas dovoloval. A naše vypravování patrně na ni působilo živěji, obrazněji, než mrtvé čtení. Její tvář se rozjasňovala, její oči nabývaly lesku, a byly chvíle, kdy jsem postřehoval, že jí vlhnou. Oddychovala mocně a když jsme skončili svoji přednášku, pokyvovala hlavou a říkávala lítostivě:

„Můj bože, můj bože — toho se měl dočkat nebožtík. Ten by se byl radoval a těšil z takové slávy a cti, jaké se Čechové domohli!“

Rozumí se, že byla paní Nany také Češkou tělem i duší, ale byl to výraz skromnosti, že mluvila o Češích v třetí osobě. Byla by se ostýchala říci „my“, neboť usuzovala, že ona v tom nemá zásluhy pražádné, že ona se nesmí počítati k těm, kdož ten veřejný život řídí a vedou, zkrátka, že je náramný rozdíl mezi ní, Češkou, a mezi těmi ostatními Čechy, o nichž se mluví v novinách, v životě, v politice. Vyplývalo to také z pocitu její osamocenosti. Kdož na ni počítá, na starou opuštěnou vdovu? Čím ona může prospěti těm Čechům, tomu češství? A proto říkala vždy „ti Čechové“ a marné byly výklady, že také ona je součástkou toho všeho, čemu říkáme české.

„Kdež pak, já nemohoucná stará ženština!“

To býval její vývod.

Ale pokaždé, když byla řeč o výstavě, končila ji paní Nany:

„Však jen až budu mít po chvíli, však se tam také podívám, za most, na to eldorádo. Já se těším — já se těším! Jen že teď — pořád plné ruce práce, a domácí páni také chtějí míti své.“

Paní Nany totiž krom své domácnůstky přisluhovala u domácích pánů, kde byla poloviční hospodyní.

„A také to — pospravit na sebe musím, abych tam nedělala nečest. Je tam pořád samý svátek, jak je v novinách. Nu, bůh jim požehnej a jenom nedej oheň a blesk. Je prý to všechno ze železa a ze dřeva...“

Staly se později nenadálé náhody. První z nich byla, že paní Nany ochuravěla. To bylo ještě v plném létě srpnovém. A když po několika nedělích se uzdravovala a již chodila, musil přítel — úřadník velikého obchodního závodu — odejeti z Prahy na delší obchodní cestu. Cestování nebylo sice jeho oborem — tentokráte však musil zastoupiti onemocnělého soudruha. Obě tyto náhody přerušily moje návštěvy.

Bylo již v podzimku a překlopila se první polovice října, když jsem dostal lístek, že se přítel vrátil. A tak jednoho dne, použiv prázdného odpůldne, vybral jsem se k němu. Byl doma sám.

„Kde je paní Nany?“ táži se.

„Nevím. Odešla dříve, než jsem se vrátil od oběda a z kavárny. Teprv týden, co může z domu.“

Hovořili jsme, slunce se schylovalo, a nebylo daleko do šera, když dřevěné schody zastenaly pod těžkými kroky. Brzy potom otevřely se dvéře a do kuchynky vstoupila paní Nany. Byla udychána, červená, a vypadala nějak zaražená.

Pozdravil jsem ji a hned jsem se tázal:

„Z procházky, z procházky, paní Nany? Kde jste chodila?“

Paní Nany hleděla na mne okamžik upřeně, pojednou zaškubalo jí to koutky úst, z očí jí vyhrkly slzy, a paní Nany, dopadajíc těžce na nejbližší židli, zvolala v nejvyšší lítosti:

„Vždyť oni to už zavřeli, pane! Oni to zavřeli a nepustili mne tam! Všechno je pryč! Já to nespatřila...!“

Nový výbuch pláče udusil jí další slova.

Hleděli jsme na sebe s přítelem, nerozumějíce.

Paní Nany štkala do šátku, načež pozvedši hlavu a seznavši, že nechápeme, dodávala:

„Výstavu zavřeli — můj pane bože — a já ji zmeškala!“

Ano, paní Nany ji zmeškala. Bylo totiž 21. října.

* *
*

Dlouho se neupokojila paní Nany a pomyšlení, že zmeškala výstavu, trudilo ji předlouho. Těšili jsme ji později, že uvidí brzy jinou výstavu, v týchž budovách, výstavu národopisnou.

Nechápala předně, jaká že to bude výstava, a krom toho dodávala:

„Ba ne, už neuvidím nic. Jsem na takové nešťastné planetě — ničeho se nedočkám. Tak! — ale tak jsem se na to těšila...!“

A skutečně, ubohá paní Nany nedočkala se.

Památky.

Vzpomínám s úctou na mistra Karafiáta, dávno zemřelého, ostatně již za života zapadlého a zapomenutého. Zapadlého a zapomenutého vlastní skromností. Nebyl prost ctižádosti, avšak ta sahala jen po hranice jeho dílny. Mluviti s pochybností o jeho umění, dotknouti se nešetrně jeho výrobku nesměl nikdo. Urazil ho na smrt, kdo se toho dopustil, a nikdy již nezískal jeho důvěry a přátelství. Ale po slávě veřejné, po uznání světa mistr Karafiát nedychtil.

Byl jsem tehdáž pomocníkem v galanterním závodě bratří T., šlechetných dvou mužů, kteří mně byli spíše přáteli než pouhými chefy. Byli prosti vší nabubřelosti a vypínavosti, byli to vzácní dva vzorové lidí, vědomých si, že vyrostli také z malých, skrovných začátků a nezapomínajících toho. Dvě léta prožitá v jejich závodě náležejí k nejlepším, nejjasnějším momentům všeho mého „servírování". Bohužel, i je kryje dávno chladný hrob.

Tehdáž seznámil jsem se s mistrem Karafiátem. Byl původně malířem podobizen, ale rozkvět a láce fotografie podervávaly čím dále více půdu portretistům. Tak tedy scházel i mistr Karafiát, ale neztratil se. Věnoval se pak drobným věcičkám a pracoval pro — galanterní závody. K dokonalosti vyšinul se v miniatuře, zejména však v malbičkách na hedvábí a na slonovině byl téměř nedostižný. Nikdo lépe neopravil a neobnovil poškozený rokokový vějíř, nikdo nevkouzlil na tabatěry a bonboniery ze slonoviny půvabnějších postaviček. Mistr Karafiát pracoval svým štětečkem jako jehlou a často sedával nad svojí prací s lupou na oku, jako rytec neb hodinář. Proseděl jsem u něho celé hodiny, a hledě, kterak všecek se soustředí v oku svém, stále napínaném a namáhaném, pociťoval jsem, kterak s každou tou malbičkou odnášíme kus jeho zraku.

Však slábl jeho zrak, slábl — až vyhasl. A snad bylo štěstím pro starého mistra Karafiáta, že brzy potom vůbec dokonal život. Neboť duševní jeho stav z bolesti nad ztrátou zraku vzbuzoval největší obavy.

Zůstala po něm vdova, na štěstí bezdětná, ale také již letitá. Tu tam vypomohl jí mnohý příznivec nebožtíkův nějakou zlatkou, ale cítili jsme — my mladí přátelé starého zesnulého Karafiáta — že přes všechny ty příspěvky zápasí ubohá vdova mnohdy s nedostatkem, nehku-li s nouzí. Z vlastního svého výdělku nemohli

jsme jí poskytovati štědré pomoci — a nabídnouti jí několik šestáků ostýchali jsme se. Byli jsme proti ní příliš mladí, připadala nám velice důstojnou.

Ale tu měli jsme jednoho dne šťastný nápad. Vždyť po mistru Karafiátovi jistě něco zůstalo! Malbičky, náčrtky, úryvky. Koupíme si každý něco. Je to nejslušnější způsob, jakým se jí mohou nabídnouti peníze. A budeme míti p a m á t k u.

Oznámili jsme svůj záměr ihned v malé hospůdce, kam zesnulý Karafiát pravidelně zapadával a kam jsme za ním docházeli — (neboť byl výtečným společníkem a měl nevyčerpatelných vzpomínek ze svého mládí) — a celá společnost bývalých jeho druhů s úmyslem naším souhlasila.

Hned nejbližší neděle vybralo se nás několik po obědě, abychom paní navštívili.

Ptali jsme se nejprve po obrázcích, po „malbičkách", jak jsme byli zvykli říkat.

„Ach, nic po něm nezůstalo, pranic," odpovídala lítostivě vdova. „Byl chudák rád, když udělal, co musil, co měl objednáno. Neměl času, aby maloval něco pro zábavu, do zásoby. Neměl k tomu ani chuti. Vždyť víte, jak bylo s jeho očima. A pro koho by to byl maloval! Nenadál se, že mě tu zanechá a že by se po tom kdo pídil..."

Sklopili jsme smutně hlavy. Selhává nám. — Avšak přece ne.

Náhle kdosi z nás pronesl:

„Ale snad aspoň jiné drobotiny po něm zůstaly? Každý z nás rád by měl nějakou památku na něj — co byste s tím vším dělala — prodejte nám něco — zaplatíme rádi jako jiný."

„Inu ovšem, ledacos měl," přisvědčovala vdova porozuměvši nám. „Byl on takový paclíř, měl tretek dost. Počkejte, okážu vám něco."

Nu, kořist nebyla tehdáž valná, ale těšili jsme se, že aspoň něco odnášíme a vdově zase něco zanecháváme. Vybrali jsme si starou tabatěrku, železný prsten, malované rohové pouzdro na okuláry a podobné skvosty. Co jsme získali, nemohl nikdo z nás potřebovat nějak prakticky, ale byla to památka.

Vytasili jsme se s relikviemi večer v hospůdce a těšilo nás, že jsme vzbudili všeobecný zájem. Také ostatní stolovníci prohlásili, že budoucně zas oni vdovu navštíví. Vybrali se k ní neděle následující a také tito přinesli zas hrst věciček. Jeden z nich byl šťastnější, než my všichni ostatní. Získalť stínidlo na lampu, průsvitné, staré sice a otřepené, ale rozkošně malované prý kdysi ve volné chvíli mistrem Karafiátem.

Třetí neděle navštívil vdovu třetí oddíl ctitelů — ale tito vrátili se zatím s nepořízenou. Vdova je pozvala k sobě na budoucí neděli. Má prý ještě ledacos, ale kdesi na půdě v truhle. Vyhledá to, snese dolů, a pak ať páni přijdou.

Přišli, a vdova Karafiátová rozložila před nimi zase kupu různé veteše. Řetízek hodinkový s nějakým penízem, starou bambitku, předpotopní tlakoměr a prastarý drobnohled, jehož všecky součástky, krom skla a zrcadélka, byly ze dřeva a z lepenky.

Tito třetí lidé přinesli se svými památkami také sbírku příslušných legend. Ten řetízek s penízem nalezl prý nebožtík Karafiát po boji v roce osmačtyrycátém na ulici pod barikádou. Jeho majitel byl nejspíše zastřelen, k řetízku nikdo se nehlásil. Tu bambitku choval prý manžel její od svého mládí, kdy podstoupil souboj s mladým šlechticem pro zneuctěnou svoji milenku. Šlechtic padl — od té doby nebylo z bambitky vystřeleno. Tlakoměr i drobnohled jsou prý z dědictví po dědu Karafiátově, který byl výborným optikem a mechanikem.

Chovali jsme pečlivě svoje památky po starém příteli a docházeli jsme ob čas ke vdově, kteráž vždy ještě něco vyšukala a nám prodávala Znenáhla byli bychom tím vyplnili velkou skříni a mohlo z toho být malé museum. Ale každý z nás to zavřel do stolku a těšil se, že má něco po zvěčnělém mistru.

Jenom hodinář Nekuta, který si koupil řetízek s neznámým penízem, rád by byl věděl, jaký to peníz. Tak jednoho dne zamířil k Jeronýmu Koldovi, proslulému prý numismatiku v úzké uličce na Starém městě, který se zabýval

koupí a prodejem antikvit a který měl v pravdě vzácnou sbírku mincí.

„Tenhle peníz? Můj božíčku, to je starý známý. To je basilejský peníz, biskupský. Jak jste k němu přišel?"

„Koupil jsem ho po jednom starém malíři. Je to památka."

„Vida — vida, náhoda! Právě asi před třemi nedělemi jsem takový peníz prodal. Ale s řetízkem," mluvil vetešník.

„Já mám také řetízek," poznamenal ostýchavě Nekuta. „Tenhle ten — patří k tomu..."

A vyňal jej z kapsy.

„Ale to je týž — týž řetízek, jejž jsem prodal!" volal vetešník. „Takové vysoké, černé paní, s modrým závojem..."

Nekuta stál jako pod sprchou.

„To bude mýlka, pane Koldo. Tenhle je z roku osmačtyrycátého, z jedné barikády..."

„I toto, z barikády!" odporoval pan Kolda. „Já poznám svoje zboží a nemýlím se nikdy. Tenhle řetízek jsem prodal, a starý drobnohled a barometr. Ano — také pistoli jsem prodal, starou jezdeckou pistoli — a pak ještě mnoho jiných věcí — té samé paní, byla zde několikrát..."

Toho večera zdrtil nás přítel Nekuta odhalením tajemství památek po mistru Karafiátovi. Jenom náš prvý oddíl přinesl věci pravé, skutečně po mistru Karafiátovi. Vše ostatní — když

viděla, že po tom poptávka — kupovala opuštěná vdova u vetešníka.

Bylo ujednáváno několika nejrozhořčenějšími majiteli „památek", že půjdou ke vdově a zahrajou jí strašlivé solo pro ten prý neslýchaný podvod. Ale na radu rozvážnějších upuštěno od toho. Staré věci to byly nepochybně, samý brak, — a nebýti zvědavosti Nekutovy, nikdy bychom nebyli zvěděli o tajemství relikvií.

„Myšlenka to dělá, pánové, myšlenka," povídal tenkrát filosof Krupička, kterýž kdysi, asi před čtvrtstoletím, připravoval se k doktorátu, jemuž však se šťastně vyhnul. Krupička to mohl říci, neboť on si posud nebyl koupil pranic. „A pan Nekuta vám vzal myšlenku. Ale co v těch věcech je, to v nich zůstalo!"

Poznamenávám, že zlobu přátel odnesl na konec ubohý Nekuta, který ostatním osudnou svojí zvědavostí vzal „myšlenku".

Štědrý večer manželů Pelikánových.

Nebyl jsem při tom a také bych se tehdáž do té společnosti mladým věkem svým byl nehodil. Ale mnohem později spřátelil jsem se s panem Pelikánem, býval jsem po kolik roků jeho hostem o všech svátcích, a kdysi pan Pelikán, vnořiv se vzpomínkami do mladších let, vyprávěl mně celou příhodu od začátku do konce. Vyprávěl tak podrobně, že se mně nyní samému zdá, jako bych byl býval očitým svědkem, a vyprávěl tak upřímně, že všemu věřím na slovo. Pan Pelikán byl tuším kancelistou při výpomocném úřadě zemského soudu nebo tak něčím, i věděl tedy, co znamená pravdu mluvit nebo lhát. Já sám nepřidávám nic, docela nic — — — — — —

Nu, je tomu již aspoň dvacet let. Ba že — a možno, že o nějaký rok více. Neboť letos slavili Pelikánovi stříbrnou svatbu a tenkráte byli již dva tři roky spolu.

*

A tedy byl zase jednou Štědrý den. Bylo osm ráno, pan Pelikán se chystal do úřadu. Tehda šel rád. Pracovalo se jen dopoledne — odpůldne celé mu náleželo. Sněhu bylo po kolena, mráz byl jako sklo, byly to krásné vánoce. Takové starodávné. Teď míváme samé bláto, mlhy, plískanice, zkrátka — vánoce jaksi rozmazané. Do sněhu svítilo slunce, ale nic nehřálo; spíše jako by chtělo mrazu přidati. Všechno se třpytilo, a pan Pelikán, když se byl nacpal do svých zimních „pepit", díval se vesele oknem na to jiskření sněhu na střechách a na komínech, na stromcích a křích. Díval se ze svého bytu do jedné klášterní zahrady.

Ale přece mu přes ten dobrý rozmar poletovaly lehounké mráčky. A když se jich nashromáždilo, obrátil se pan Pelikán k choti, zaměstnávající se u velikého válu trháním kapra, který poslední noc života svého ztrávil v rozměrném džberu s vodou, stojícím ve „fršláku", jak se tehda říkalo oné prostoře mezi dvojitými dveřmi, kudy se vstupovalo do kuchyně. Někde tomu říkají tak podnes.

„Rézinko!"

„Noó...?"

„To zas dnes máme ten Štědrý večer tráviti tak sami?"

„No a?"

„Vidíš, Rézinko, to je náramně smutné. Nás

bejvalo doma okolo stolu vždycky dvanáct. A to byla jen familie. Chasa seděla na sínci."

„No bejvalo, bejvalo," řekla trochu nevrle paní Terezie Pelikánová. „Nás bylo taky víc. Tak si to způsob, když to není. No není, není!"

„Vidíš, Rézinko," pokračoval pan Pelikán měkce, „když tak na to myslím, že my už tuhle tři léta sedáme tak samotni — kdyby on byl aspoň jeden takový capart — — jak by nám bylo veseleji..."

Paní Pelikánová byla jako rak.

„Co mně to povídáš, Adolf! Co mně to povídáš! To vím, bylo by veseleji! Ale tohle jsou tlachy, víš! Řeč je zbytečná! To já bych zrovna tak mohla říkat. A nezačínej mně s tím zase na svátky! A jdi do ouřadu — jdi. Jak mně takhle někdo ministruje, padá mně všecko z ruky!"

Pan Pelikán se dooblékl a táhl do ouřadu.

Na Štědrý den o polednách nechodil Adolf Pelikán domů. Zašel si někam na přesnidávku čili na „vidličkovou" s kolegy z úřadu, potom do kavárny, a vracel se domů skoro již za šera.

A když se dnes vrátil, přecházel svým bytem o dvou pokojích jako bludná ovce, jako by hledal včerejší den. Paní Terezie nemluvila na něj, ostatně byla pořád v kuchyni. Černou rybu udělala si již v poledne, nyní připravovala smaženou, pak na ni čekalo nadívání hlemýžďů, pak lívanečky. Pan Pelikán nebyl velký ouřadník,

ale paní Terezie měla nějaké groše a vánoční svátky musily být skutečně svátečné. A byť i pak měla celý měsíc vařit jen bramborovou polévku.

Pan Pelikán přecházel s rukama za zády a zadíval se tu do kamen, v nichž praskal oheň, tu do prádelníku, tu zas do zrcadla nad pohovkou, a zdálo se, že se mu v hlavě něco líhne.

Šeřilo se víc a více.

Konečně domyslil, neznámá věc dolíhla se, pan Pelikán si dodal odvahy a vyšel do kuchyně.

„Rézinko!"

„Noó?"

„Koukej, když já byl na vojně a když jsme tak slavívali — my všichni fajerverkři — Štědrý večer v kantyně, bývalo nám hrozně smutno. Co bych byl za to tehdy dal, kdyby mě byl někdo pozval, kdybych aspoň v ten den byl mohl utéci z kasáren. A tak teď na tu kanonýrskou melancholii zase vzpomínám a napadá mě — to se ví, až co ty tomu řekneš — kdybych tak se rozběh' do Černínských kasáren a pozval si jednoho nebo dva kanonýry — to se ví, šarže, fajerverkry — aby k nám přišli. Vidíš, ryb je tu houf — hlemejžďů dost, polévky pradlák, lívanců přiděláš o žejdlík, knedlíků naděláš ze tří liber — co tomu říkáš?"

Panička nechala práce, stanula s oddálenýma od těla rukama a s roztaženými prsty, dívala se okamžik na muže a řekla:

„Ale Adolf — vojsko do domu... jako na exekuci...“

„Je Štědrý den, Rézinko. Bude nám veseleji a bude to dobrý skutek. A to nejsou jen tak vojáci! Kanonýři jsou nejnoblejší kór. A vemu šaržanty.“

„E tak pro ně jdi!“ rozhodla stručně panička.

Pan Pelikán skočil radostně do pokoje, hodil na sebe zimník, otočil šálu kolem krku, vrazil na hlavu klobouk a již byl ze dveří. Byl nesmírně potěšen, že tak lehce, bez přemlouvání a bez debaty naklonil ženu svému návrhu.

Ze Starého města nahoru na Pohořelec není malý kousek cesty. Adolf Pelikán nebyl nejtenčí člověk, ale doběhl tam za tři čtvrti hodiny. Jako vysloužilý ohněstrůjce věděl, kam se obrátit; do inspekční světnice.

Tam byl důstojník a ordonance.

Ordonance byla blíže dveří, spustil tedy pan Pelikán přímo na tuto:

„Má úcta! Prosím, potřeboval bych dnes dva kanonýry, co možná větší šarže...“

Ordonance dívala se vyjeveně na civilistu, uběhlého, udýchaného, zpoceného, který tu stál s vyvalenýma očima.

„Cože chcete?“

„Dva pány kanonýry bych prosil...“

„K čemu pak?“

„Prosím, k večeři.“

Pan Pelikán sotva dechu popadal a jen tak ze sebe to vyrážel.

Teď vstal důstojník, podíval se na pana Pelikána očima hroznýše a zahřměl:

„Sakrmensky chlap, jaky pak je to blásen, kerej utek z Kateřinek! Já vám dám večežet kanonýrži! Ordonanc, otvedou ten civilist na vachcimru!"

V největší úzkosti ozval se v panu Pelikánovi starý voják. Náhle srazil paty, posadil klobouk na hlavu, vypjal prsa, levice jeho jakoby byla přirostla na šev levé nohavice, pravice salutujíc sáhla k uchu a uvázla tam na střeše klobouku, a pan Pelikán neohroženě mluvil:

„Poslušně prosím, pane poručíku, jsem vysloužilý ohněstrůjce, mám plezuru od Hradce Králové a medailli, sedím doma sám se ženou a je nám smutno. Vzpomněl jsem si, jak mně bejvalo smutno na Štědrý večer v kantyně a proto jsem přišel, abych si vyžádal dva pány ohněstrůjce na dnešní večeři. Máme velikánského kapra, na černo a smaženého, máme dost knedlíků a piva — a prosil bych, aby ti dva páni dostali přes čas třeba do rána. A vezmu je hned s sebou."

Pravice spadla od klobouku dolů a ulpěla na švu pravé nohavice. Právě tak, jako to dělával pan Pelikán na vojně.

Vojenský postoj Pelikánův zaimponoval důstojníkovi, důrazná jeho řeč vše vysvětlila. I poslal ordonanci, aby se podívala po kasárnách.

Bohužel, v tom okamžiku nebyl tam žádný šaržant mimo službu — vše bylo ještě ve městě. Slíbili mu, jakmile se někdo vrátí z procházky, že mu ho pošlou domů. Dva muže, rozumí se. Pan Pelikán zanechal navštívenku a trochu nespokojen odcházel. Ah, má je vidět! Kdož ví, kde všichni chodí. A již by byl čas.

Ale pan Pelikán měl toho dne štěstí. Sotva že byl asi čtvrt hodiny doma, zařinčely na chodbě palaše a do kuchyně vstupovali dva ohněstrůjci, chlapíci jako vybraní. V prvním okamžiku byli poněkud rozpačiti, ale vidouce, jak je hostitel jejich příchodem rozveselen, jak ochotně je svléká, rozvázali a sedli nenuceně za stůl jako staří známí.

Nebudu nuditi čtenáře líčením večeře, ač pan Pelikán vždy přímo labužnicky si pochutnával na tomto popisu: kterak se jeho hosti nemohli dojísti polévky, kterak se olizovali po hlemýždích, kterak nezbylo z černé a smažené ryby ani sousta, kterak zmizela ohromná pyramida knedlíků — a paní Pelikánová uměla dělati knedlíky! — co se vypilo piva. Vždyť je znáte, ty sváteční večeře. A ohněstrůjci přinesli s sebou, čeho k takovým hostinám nejvíce třeba: výborné, zdravé žaludky.

Ale když táhlo na jedenáctou, mrkla paní

Pelikánová na manžela, a když za ní vyšel do kuchyně, otázala se ho vážně a přísně:

„Poslouchej, Adolf, to zde ti kanonýři zůstanou ještě dlouho? Já chci na jitřní, já ji nezanedbám!“

„No, Rézinko, víš,“ odpovídal pan Pelikán rozpačitě, „vyhánět je nemohu — to by bylo špatné uctění... Jak pak to uděláme?“

„Ty si dělej, co chceš, ale já do kostela půjdu. Já chodila za mlada — chci říci jako dítě, a pak za svobodna, chodím teď — to víš — a půjdu dnes. Nepůjdou-li, zůstaň si tu s nimi...“

„No ne, Rézinko, jak pak bych tě mohl pustit samotnu! Nějak to uděláme!“

Pan Pelikán ovšem sám to neudělal. Šlo na něj horko větší a větší, čím více se blížila dvanáctá, a vyvstaly mu na čele krůpěje potu, když paní Terezie odešla do druhého pokoje a vrátila se za chvíli — oblečena.

„Tak Adolf, jdu do kostela. Koukej, aby tu pánům nic nescházelo.“

„Rézinko, Rézinko — počkej, půjdu s tebou...“ volal pan Pelikán vstávaje.

„To se rozumí, jemnostpaní, jak byste mohla sama!“ hovořil hlučně jeden z hostí Pelikánových, ohněstrůjce Lorenc. „Pan manžel vás doprovodí — a my tu na vás počkáme. Viď, že počkáme, kamaráde?“

„Víte, páni — říkával později pan Pelikán — nebylo vyhnutí. Musili jsme to tak udělat. A konečně to ten Lorenc dobře rozluštil."

I šli tedy manželé Pelikánovi — pan Adolf nerad, že musí z tepla, paní Terezie v obavách a také již nerada, že zanechává byt v cizích rukou, ale již nechtěla couvnout.

Pan Pelikán říkával, že ta jitřní tehda hrozně dlouho trvala a že se náramně těšil na teplý svůj pokoj, když z kostela vycházeli. Přišli domů, ke dveřím bytu, zaklepali, nikdo se neozval. Klepali důrazněji a důrazněji, nikdo neodmykal. V celém domě vládlo ticho hrobové. Pan Pelikán roztřásal se zimou, paní Terezie třásla se zlostí a již v hněvivém nabírání pláče vyrážela ze sebe: „Vidíš, Adolf — já si myslela, že to s těmi vojáky nedobře dopadne. Kriste Ježíši, co se to stalo, co se stalo!"

Panu Pelikánovi bylo chvílemi, jako by ho namáčel do ledové vody a zas jako by mu lil za ňadra žhavé olovo. A když ani hřmotné zabušení nespomohlo, přitiskl ucho ke klíčové dirce, ozývá-li se v bytě něco živého. Ozývalo se něco, ale zatím neživého, nýbrž tvrdě spícího. Dlouhé, táhlé zvuky, teď vrčivé a teď řezavé, vzestupující z hloubky do výše a zase klesající, troubivé a hvízdavé, někdy prostupující se a zase svorně v divném souzvuku řezající, utichající teď a náhle znova a sesíleně propukající a pak celý byt strašidelným vrčením naplňující — vše to do-

lehalo z pokoje kuchyní k uším páně Pelikánovým a k uším paničky, vzdorně plačící.

Nic nespomáhalo bušení a tříškání, jímž konečně zbouřen celý dům. Hosti Pelikánovi spali a mimo ně nebylo tam nikoho, kdo by otevřel. Služky neměli. —

„Teď je mi to už jedno, teď se směju — říkával pan Pelikán po letech — ale tenkrát, když jsme konečně museli od svého bytu odejít a hledat nocleh v „Ungeltě", tenkrát mně bylo zle. Co jsem od ženy slyšel, neslyšel jsem od té doby a pak nikdy víc. Teď už se žena také nezlobí, když na to vzpomene. Nebo vidíte, pánové, každý dobrý skutek dojde odplaty — já tomu věřím. Koukejte, za dvě léta už jsme nebyli tak opuštěni, za dvě leta jsme strojili maličký vánoční stromeček takovému malému capartu — co mu bylo? něco přes rok. A já myslím, že jsme ho dostali proto, že jsem si vzpomněl na opuštěné lidi, kteří neměli kam jít na Štědrý večer, a proto, že moje žena nezanedbala tu jitřní. A pan Lorenc, starší z těch ohněstrůjců, zůstal nám pak dlouho dobrým známým a mně kamarádem. Byl u nás celé ty svátky, hned potom na Sylvestra a na nový rok, a pak už k nám chodíval jako domů. Co ten uměl povídat! A žena se při něm mohla uřehtat! A když já musel někam na komisi, moh' jsem se spolehnout, že kamarád Lorenc ženu neopustí. Kytičky jí nosil, na její svátek nikdy nezapomněl. Našemu Dolfíčkovi šel za kmotra a

když kluk vyrůstal, sápal se jen po něm, jen po něm. A kmotříček ho měl rád zrovna jako vlastního, modré s nebe by mu byl snesl. Nevydaří se vždycky takový přítel. Až ho pak přeložili někam do Polska — a už jsme ho nikdy neviděli. Ale na ty krásné vánoce tehdáž do smrti nezapomenu..."

Mladý Dolfík Pelikánův stal se pak taky dělostřelcem. Měl to nějak v krvi — po milém tatíku.

Před šestou túrou.

(Drobnůstka ze zmizelé krčmy.)

Je tomu svých osmnáct, šestnáct let, tehda jsme také chodívali v neděli a o svátcích na Hradčany a popíjeli ve stínu velebného dómu svatovítského, ale nebylo to na Vikárce. Vikárka netěšila se tehdy té proslulosti jako nyní, Vikárka byla neznáma, šosácká a ponechávána výhradně nečetné společnůstce zkostnatělých, zatvrdlých denních hostí.

Bujné veselí panovávalo tehdáž u Máčka — dosvědčíte mi to, pánové, kdo z vás na to se pamatuje. U Máčka, v tom koutě před Vikárkou, v místě, kde se již po léta vypíná budova jako zámek, budova probošství nebo čeho, ze šamotových cihel, ve slohu tak zvaném windsorském, nemýlím-li se — a možno, že se mýlím, neboť se ve stavitelství nevyznám. Tenkráte ovšem tam stával domek, nepatrný na pohled, a nikdo netušil ze střízlivého jeho zevnějšku, jak

veselo bývá v zádvoří, v nízké, dlouhé klenuté místnosti, k níž přiléhal malý pokojík pro „uzavřené společnosti", s nímž zase sousedila kuchyně. V těch místnostech vévodil pan Máček, bývalý kostelník a později krčmář, sice nepříliš družný a rozmaruplný, ale trpělivý dost.

O minulosti onoho dlouhého „sálu" vyprávělo se ledaco. Bývaly prý to konírny císaře Rudolfa, pravili jedni, naproti čemuž tvrdili druzí, že to bývala tajemná dílna nějakého alchymisty. A zase dokazovali jiní, že tam v minulých stoletích obýval mistr popravčí.

My se o to nepřeli, my neřešili, jakým účelům původně sloužila tato místnost, za dne ponurá, jejíž klenba již od podlahy v polokruhu vystupovala, ale přicházeli jsme po týdenním lopocení, abychom se u Máčka obveselili. Nebylo to pivo, nebylo to pohodlí, nebyla to kuchyně páně Máčkova, co by nás tam bylo lákalo. Neboť vše to nebylo právě první kvality, pokud se pamatuji. Ani pan Máček sám nebyl tím magnetem. Byla to zvláštní, neobvyklá poloha a zastrčenost hospůdky, jež nás vábila, to vše zvláštní a jediné, co nemělo v celé Praze rovně, zkrátka, byla to specialita, „Máček", jak jsme krčmu prostě nazývali. Jak jsme litovali, když nám pan Máček oznamoval, že má výpověď, a lítostivě dodával:

„Budou mě bourati!"

Tehdáž vyskytlo se po prvé rčení, že budou „někoho" bourati, a není tedy ani nový, původní

vtip, vypravuje-li se o jistém zaschlém, na pohled pergamenovém příslušníku pražském, že o něm vydal magistrát rozkaz, „aby byl na jaře zbourán".

Máčka nám zbourali — a podobnou společnost, jaká u něho se scházela, neuvidíte nikdy již pohromadě. Sedávali tam páni páteři, kanovníci, a okazovali jsme si vždy jednoho velebného pána, že to je sekretář arcibiskupův. Hned vedle sedávali poddůstojníci dělostřelečtí, ohněstrůjci, každý s několika žlutými prýmky na rukávech. Vedle těchto vážně rokovali o církevních záležitostech kostelníci chrámů hradčanských, nepřekážejíce sousedním lokajům a komorníkům ze zámku, k nimž se družilo něco panských kočí a portýrů. Poblíže této vznešené společnosti sedalo několik vyschlých, žlutých úřadníků pensistů, pokuřujících z dýmek a mlčelivě naslouchajících, opodál byla společnůstka mladých, silných řezníků, jejichž nejbližšími sousedy byli jsme my, celé jedno družstvo sokolské. A pak tam byli chasníci krejčovští a knihařští, a kožešníci, bývali tam lidé beze všeho určitého zaměstnání a scházel se tam výkvět šiček rukavic. Nu bez dam by to bylo bývalo kusé. Svorně sedávala tato pestrá společnost pohromadě, nikdo nikomu nepřekážel, druh druha nerušil. Často, často se mi zasteskne po Máčkovi. Byly to veselé doby, byli jsme mladí.

Nehodlám malovati obraz pestrého, bujného

života u Máčka, ještě bych to nedovedl. Snad jindy se o to pokusím. Zmizevší ta specialita zasloužila by si kousek zvěčnění.

Všechna ta společnost sedávala jen u stolů podél stěn, prostředek zůstával prázdný. Byl to zároveň taneční sál a tančilo se tam horlivě každé neděle. Ah, vytančili jsme se tam tehdáž! Bez dekorace, bez tanečních pořádků, bez vstupného — jen za nějaký ten šesták pianistovi.

Měli jsme tam své „plameny", to se rozumí. Mezi tolika děvčaty vyskytlo se jich několik, kteráž nám zvláště lahodila. A každá z nich měla svoji určitou přezdívku. Chodila tam „růžová", neobyčejnou ležérností vynikala „noční kajda", dívka to ve volné blúze, jedovatou zelení trhala nám oči „brčálová" — — atd. atd. Mělo právě každé to děvčátko jediné šaty, přezdívka jednou přilepená vystačila nám na celou zimu.

Pojednou objevilo se něco nového. Dívka ztepilá, bujných, plných tvarů, v živůtku černě a rudě žíhaném. Od prvního vystoupení svého jmenovali jsme ji „štráfovanou".

Jakmile se pianista rozzuřil na svém nástroji, všichni jsme na ni útočili, ale nebylo tak snadno zmocniti se jí. Byla přišla a nadále přicházela se svým pozamentýrem a držela se ho. Avšak pojednou začal s pozamentýrem o přízeň dívčinu silně zápoliti mladý chlapík, pomocník brašnářský, kterému se prostě říkalo „řemenář". Tento řemenář byl však víc bez práce než v práci. Ale

chlapík výbojný. Čert ví, chtěla-li „štráfovaná" svého přirozeného, zákonného, původního nápadníka škádlit, nebo se opravdově přikláněla k řemenáři, ale při druhé neb třetí návštěvě pozorovali jsme, že své tanečky rovným dílem rozdává oběma — a pozamentýr žárlil. Ah, jak žárlil! Jaké to byly pohledy, jimiž řemenáře probodal! Ale „štráfovaná" měla na svého průvodce patrně neobyčejný a tak silný vliv, že se neodvážil žádné násilnosti, žádného křiklavého výjevu. Snad i tušil, že Máček něco podobného ve svém lokále netrpí.

Vidouce tento tichý boj obou, již jsme se o „štráfovanou" neucházeli. Bylo dost na jednom, který lezl do zelí, nechtěli jsme se do ničeho plésti. Ale pozorovali jsme úspěšné útočení řemenářovo a soustrastně jsme hleděli, kterak pozamentýr zvolna zvolňoučka vypadává ze sedla. Zdálo se nám tak.

Tančilo se zase jedné masopustní neděle a bylo před čtverylkou. Dřív než se pozamentýr nadál, zadal se řemenář se „štráfovanou" na čtverylku — a pozamentýr zůstal sedět. Byl lichý, již tu nebylo žádného děvčete, nebylo také protějšího páru. Tak zůstal u svého piva, popíjel, a když nepil, zatínal zuby. A „štráfovaná" jako by nic nepozorovala. Jako by se nechumelilo.

Toto byl starý zvyk u Máčka: než se dal pianista do šesté túry, zvedl se a obešel s dvěma talíři tančící páry. Byla to sice honetní společnost, ale pianista se nespoléhal, že by po ka-

dryle dostal, co mu náleželo. Kadryla byla vrcholem taneční zábavy a před šestou túrou se platilo. Dámy ne, to se ví, jen tanečníci. A ustálilo se, že každý „pán" dal šesták. Kdo by nebyl chtěl platit, musil sednout. Ale to by byla ostuda — i platil každý.

Někdy se nalezl ochotník, který ulehčil pianistovi a vybral „před šestou túrou" za něj. A aby se každý připravil, volával pianista pravidelně po páté túře a po kratičké přestávce:

„Šestá túra!"

Načež „páni" zalovili ve svých kapsách.

Té neděle jako by na toto zvolání byl pozamentýr čekal. Jakmile zaznělo, vzchopil se, byl skokem u piana, chopil se talířů, mezi nimiž ležel složený ubrousek, a šel vybírat.

Poklonil se graciozně před každým párem, sňal vrchní talíř a nastavil spodní s ubrouskem „pánovi". Ubrousek tam byl proto, aby peníze necvakaly. Byla to jistá šetrnost k tanečníkům, když třeba místo šestáku dávali drobných deset krejcarů.

Hleděli jsme upřeně na vybírajícího a skoro s obavou. Čuli jsme nějaký jeho úklad, strachovali jsme se, aby snad neudeřil talířem svého soka. Byl podrážděn, zahanben, mohl býti schopen všeho.

Konečně tedy došel k poslednímu páru, ke své „štráfované", která posud malou levicí držela

*

pravici řemenářovu. Ale již ji pustila, neboť tanečník její musil do kapsy pro peníze.

Vytáhl ruku a natahoval ji skromně, čtyřmi prsty ven, palcem do vnitř. Mezi palcem a ostatními prsty vězel peníz. Bylo zřejmo, že jej chce co nejšetrněji položiti na talíř.

Avšak pozamentýr, čertův chlap, snad že shlédl něco, snad že měl určité podezření. Zkrátka, i tu nadzvedl prázdný talíř a podstrčil svému soku talíř s ubrouskem. Ale náhle tento utrhl a podstrčil prázdný a hodně nízko. V tom okamžiku již také se otevřely prsty řemenářovy, s výše do hloubbi padal peníz a na talíři to cvaklo, jako by tam hodil podkovu.

Čtyrák!

Pozamentýr se uklonil, ani brvou nehnuv, obrátil se a vážně kráčel středem párů, v pravici talíř s ubrouskem, na němž se leskly bílé desetníky, v levici — hodně nízko, aby každý viděl — druhý talíř, na němž se červenal otřený čtyrák.

Bylo ticho. Pozamentýr došel k pianu, postavil oba talíře a hlásil pianistovi hlučně:

„Devět švihlů (desetníků), jeden ševcovský tolar! Tu je to!"

Tanečnice snažily se, aby potlačily smích, ale již vyprskovaly v chechtot. Řemenář byl rudý jako krev. Jeho tanečnice, „štráfovaná", zčervenala rovněž a hleděla se zaťatými rty do podlahy. Byla to pro ni ostuda — měla „čtyrákového"

kavalíra. Ona, královna všech, jak si byla vědoma.

V tom prskotu začala a byla skončena šestá túra, a když řemenář dovedl „štráfovanou" na místo, k pozamentýrovi, poděkovala mu ledově, studeně. Byl ztracen — byl to nuzák, měl na kadrylu jen čtyrák!

Již toho večera ozvalo se u různých stolů několikráte polohlasně, někde posměšně: „čtyrákový" — ta přezdívka mu zůstala. Odvážil se sice ještě jednou k „štráfované" pro taneček, ale dostal košem. Netančila však ani s pozamentýrem — hněvala se na něj.

Ubohý řemenář neobjevil se již u Máčka — byl na dobro poražen. Přišel však pozamentýr a zářil vítězstvím. Té druhé neděle postoupil nám velikomyslně několik tanců — na nás nežárlil. Byl si zcela bezpečen, byl zase pevně usazen. Svým „činem" stal se hrdinou a „štráfovaná" uznávala prozatím jeho převahu. Potom za krátko „Máčka zbořili" a párek nám zmizel na vždy.

Oné neděle . . .!

Ani nevím, proč jsem si dělal čárky, když jsem při generálním uklízení házel do pece spoustu starých dopisův. Po každém listě čárku, pak stranou desítky a konečně to byla sta. Sto, dvě stě, tři sta listů již vzplápolalo tam na řeřavém uhlí v kamnech, zkornoutilo se, rozpadlo se, zčernalo — jaká z toho všeho byla nepatrná hromádka popela!

Byl to právě třístý a první dopis, jejž jsem podržel déle v rukou. Třístýprvní — divná náhoda.

Sežloutlý, spuchřelý oktáv, rezavé, vybledlé písmo.

„Milý příteli!

Miléráda díky za Váš vzkaz a vyzvání do Šárky, bude-li hezky. Doufám, že bude, a miléráda budu očekávati. Pavla půjde také a Pepi také. Milérády se zoučastníme. Když bude hezky velmi se těšíc Vaše oddaná

Babeta Kornova."

Byl bez data tento lístek, jako většina ženských dopisů. Ale já doplňovával svědomitě podobné nedostatky a opatřil jsem tenkráte také tento lístek na rubu datem. Den, měsíc a rok 187*. Bylo to zde, mnohem černější a výraznější než písmo Babetino. Nu, ovšem, v písárně bylo stále dost čerstvého duběnkového inkoustu, kdežto dámy psávají obyčejně inkoustem rozředěným, někdy skoro jen vodou. Nebývají tak zařízeny.

Hle, již devatenáct let!

A rezavé to písmo vyvolalo ve mně jasnou vzpomínku na okolnosti, souvisící s tímto dopisem. Byla to krásná, teplá červnová sobota, když mně byly řádky Babetiny dodány, sobota, kteráž slibovala stejně krásnou neděli.

Tehdáž jsem se nepozastavil nad nesouvislým počátkem psaníčka, ani nad nejasným přechodníkem na konci, ani nad patrnou chudostí výrazu, jíž nasvědčovalo trojí opakování slovíčka „mileráda“. Vždyť korespondence nebyla jejím oborem — Babeta šila. A dobře šila. Živě se pamatuji, jak tmavorudé šatečky ladně přiléhaly k úměrnému jejímu tílku, jak nebylo nikde záhybu, kterak živůtek právě tak stačil vděkům Babetiným, nad nimiž jsem vždy znova a znova zahořel. A šatečky ty byly její prací, sama si je ušila. Ó, měla vkus, moje Babetka! Však věděla také, kterak tmavým jejím vlasům sluší ta trojice ohnivých karafiátů, která byla

vždy na pravé straně v účes zatknuta. Opájela mne vůně těch karafiátů, k nimž voněti mně dovolovala, a vědouc, kterak miluji kořenitou tu vůni, nosívala druhdy kytičku karafiátů i na ňadrech. Také k těm jsem rád přiváněl.

Jak jsem se tehda těšil na neděli! Neboť nám nastávalo znamenité dobrodružství. Mně a přátelům Šimůnkovi a Donátovi. Šimůnek zbožňoval Pavlu a Donát Pepinu. My byli v téže pisárně a Babeta, Pavla i Pepa byly v jednom šití u staré slečny Macnerovy v Petrské čtvrti. Bylo tedy zcela pochopitelno, že jsme se o dívky tak rozdělili.

Chvěli jsme se nedočkavostí, jaký to bude zítřek. Podnikali jsme velikou věc. Tehda náš milý přítel J. J.—B. V. otiskoval právě v Lumíru ukázky překladu Murgerových „Bohémů" — a my byli nadšeni lehkomyslným, rozpustilým, rozkošně veselým tím životem bohémským. Kterak jsme záviděli hrdinům Murgerovým! Kterak jsme byli stále obletováni půvabnými postavami lehkovážných, upřímných a důvěřivých grisetek! Nic jiného jsem si tehda nepřál než bydleti někde na půdě, nad okapem, a vysmívati se bezstarostně z vikýře všemu tomu šosáckému, zkoprnělému životu, ploužícímu se těžkopádně po zaprášené dlažbě. Nebo usídliti se někde na Novém světě hradčanském, kde by nás nikdo neznal a kde bychom zařídili skutečný nový svět, pro sebe a pro naše mladé

přítelkyně. Do té doby spadá také záměr náš, abychom zakoupili takový malý domeček ve Zlaté uličce na Hradčanech, domeček jako se světa, s okénečky do pustého, tichého, zádumčivého Jeleního příkopu. Byl na prodej tehdáž takový roztomilý domeček, asi za tři stovky, pamatuji-li se dobře. Vše bylo ujednáno, již jsme měli plán, jak to všechno zřídíme, vymalujeme a vyčalounujeme, obrazy vyzdobíme, jak si klepáním na dvéře budeme dávati znamení, kdo právě přichází, měli jsme i rozděleno, kdo kterou prostoru bude obývati. Všechno jsme měli — jenom ty tři stovky ne. A jen pro tuto nahodilou překážku sešlo s koupi. Ale ty domečky líbí se mně podnes.

Než konečně přece něco jsme chtěli podniknouti — a to nástávalo zítra, v neděli. Pozvali jsme dívky — Babetu, Pavlu a Pepinu, jejichž srdcí jsme získali ve kterési taneční hodině. Půjdeme pro ně a s nimi daleko od Prahy, až do Šárky — do Divoké Šárky, pro větší romantičnost — a tam je vyčastujeme. Řádně, štědře vyčastujeme, pokud jen bohémům možno. A my také při tom dobře se pomějeme.

A ta neděle nastala konečně.

Dopolední práci v pisárně jsme tak halabala odbyli — my již tenkráte horovali pro nedělní klid — jak padla dvanáctá, práskli jsme dveřmi, spěchali domů a zhltali jsme oběd. Ne-

boť na hodinu s poledne bylo ustanoveno naše dostaveníčko s dívkami.

Dalo mi dost práce, než jsem se z domova nějak vykroutil. Zpytovala maminka, kam tak spěchám, dotazoval se starší bratr. No, rozumí se, že jsem o Babetce a o našem bohémském projektu neřekl slova — ta by se byla na mne načekala! Byla tehda, zdá se mi, právě nějaká historická vycházka Umělecké besedy — strčil jsem to na historickou vycházku a sjel jsem se schodů bleskem.

A za půl hodiny kráčelo nás tré párů přes most Františka Josefa a přes Letnou k Šárce.

Nebylo nám zle. Každý z nás měl zlatku v kapse. Totiž z nás rytířů. Naše dívky neměly žádných peněz. K čemu pak? Je to málo, celé tři zlatky?

Ah, krásné ty červnové nedělní odpůldne! Kam tě zaváli všichni větrové! Zapěl bych s panem Leopoldem Šmídem: Pryč — a pryč je všechno — ale je to pryč i bez písničky.

Ach, jak roztomilá byla Babeta, jak se rozplývala Pavla, kterak se rozhřívala pod červnovým sluncem i Pepina — a kterak my tři bohémové jsme byli — — hloupí... Dobře, že dívky nečtly Murgera; jejich porovnání bylo by pro nás dopadlo po čertech nelichotivě.

A uvelebili jsme se v Čertově mlýně, kam jsme dorazili ke třetí hodině.

A nyní ujali jsme se své milé povinnosti hostitelské. Ať se rozproudí káva s nejlepší smetanou — hodně kávy, a dost bábovky k ní. Mívali tam bábovku. A pili jsme kávu.

Nu, nebudu líčit, kterak jsme po kávě těkali po stráních, lezli po skalách, kterak jsme hledali květinky v ubohém roští a proutí, jemuž naše obraznost říkala lesíček — bylo to krásné, rozkošné, ačkoli my byli neskonale — hloupí.

A po hodině vzpomněly si naše přítelkyně na chléb s máslem a na doušek osvěžujícího piva. I vrátili jsme se do Čertova mlýna a poveleli chleba s máslem. A ať se proudí pivo!

Proudilo se, proudilo, a dívky jedly a pily, až se hory zelenaly. Skutečně to byl jediný prostředek, aby se sežehnuté okolí Čertova mlýna zazelenalo. My už — Bůh ví, bylo-li to tušení — neúčastnili se těchto hodů chlebových — jen jsme omáčeli jazyky v pivě.

A nové těkání, nové hledání květinek, kterých daleko široko nebylo. A k šesté radily dobré dívky, abychom si nyní konečně odpočali — a tedy opětný návrat do Čertova mlýna.

Tam se již v kuchyni peklo a smažilo, připravovaly se výletníkům večeře. Nosíčky rozmilých našich společnic obracely se chvílemi ke kuchyni, odkud páchla libá vůně, a Pavla — půvabná blondýna — otázala se náhle:

„Může se tu také večeřeti?“

Hej, sklepník sem! Co jest? Ó, bylo dost; telecí pečeně, řízky, kuřata — smažená kuřata.

Nu ovšem že tedy smažená kuřata! Šestkrát smažené kuře! Tak jsem povelel já.

Ale tu náhle zpozoroval jsem na tváři Šimůnkově lehký mráček a oči jeho zřetelně mne vyzývaly, abych za ním odešel. A za chalupou pronášel ke mně tato slova:

„Ježíš Marjá — šestkrát kuře! Kdo pak to zaplatí?"

„No, my!" odpovídám.

„A z čeho?" lehl na mne Šimůnek pronikavým, těžkým pohledem.

„Co pak nemáme peníze?"

Neodpovídaje na tuto moji námitku, přednášel mně Šimůnek tento ledový rozpočet:

„Šestkrát kávu s bábovkou po patnácti máš devadesát. Tři chleby s máslem po desíti, máš dohromady zlatý dvacet. Dva džbánky piva po šestnácti — máš zlatý padesát dva. Třikrát kuře po pětatřiceti — jen pro ně — zlatý patnáct, máš dva zlaté šedesátsedm. K tomu zas aspoň džbánek, máš dva zlaté osmdesáttři. Nedej bůh, aby ten lotr přinesl salát — sice jsme trop. A dá-li si některá řetkvičku — máme co dělat, abychom se dostali do Prahy. Máme tři zlatky!"

Ano, přítel Šimůnek byl odjakživa lepším počtářem než já. Vznášela se přede mnou strašná číslice 283 — zbývá nám sedmnáct krejcarů!

„Ani sedmnáct krejcarů nám nezbude," mluvil přítel, jako by četl moje myšlenky. „Každá chleba k večeři, je šest, zbude nám jedenáct krejcarů!"

„Ale pro pánaboha," šeptal jsem, „to abychom to trojí kuře pro nás zarazili!"

„Už jsem zarazil! Je to známý sklepník — za chvilku nám přijde říci ke stolu, že víc kuřat není než třikrát. A my nic jiného nechcem — tedy nebudem jíst. A jak dámy dojedí, spakujem je a honem do Prahy!"

„Ale já bych přece jedl — teď mám hrozný hlad!"

„Já bych taky jedl," odpovídal Šimůnek, „ale tady nejsme ani v Káni, ani na poušti u moře galilejského, abychom se zázračně napili a najedli. Až v Praze...!"

Byla to truchlivá vyhlídka. Tu dlouhou cestu do Prahy o žízni a o hladu! Ani jsem v tu chvíli nepomýšlel, k d e že to budeme v Praze večeřeti!

„Ale že jsme vzali tak málo peněz s sebou," řekl jsem bezmyšlenkově.

Tu se na mne přítel Šimůnek podíval pohledem — ach, co bych za to dal, kdybych měl jeho momentku z toho okamžiku! Jaký to byl pohled! A jak výrazně mluvil! Neboť já četl ten pohled a přečetl jsem si tato slova:

„Truhlíku — což pak jsme někde nějaké peníze nechali?"

Ne, opravdu jsme nenechali nikde nic. Neměli jsme každý než zlatku. A tu jsme si včera vybrali od šéfa à conto prvního.

Vrátili jsme se ke stolu a po chvíli oznamoval nám sklepník, že není „vícero kuřatách než třikrát; co že poroučíme?" Sehrál výborně svůj výstup a my také. Nechtěli jsme nic. Avšak dívky skutečně si vzaly po otýpce řetkvičky — již nám zbývalo jen pět krejcarů.

Od toho okamžiku hořela nám půda pod nohama. Ach, ano, dívky měly dobrá srdce, ale neméně dobré žaludky, a my — málo peněz.

Ač do Petrské čtvrti byla kratší cesta přes most Františka Josefa, dali jsme se přes Kamenný, přes nějž se neplatí, jak známo. Ano, řekne se krejcar; ale nám tehdy právě krejcar chyběl — někdo z nás byl by musil zůstat na Letné.

— — — — — — — — — — —

Bila desátá, když jsme poslední z dívek — moji drahou Babetu — dováděli k domu, v němž bydlela, a hle, domovní vrata byla zavřena. Posledních pět krejcarů vyňal tuto přítel Šimůnek a vtiskl je domovníkovi.

A když zapadla vrata, podívali jsme se všichni tři na sebe a Šimůnek pronesl kvapně:

„Mohl by mít Čermák ještě otevřeno?"

Totiž nás všech přítel Václav Čermák, uzenář, jenž nedávno před tím otevřel vlastní závod na Štěpánské ulici.

Nikdo neodpověděl. Věděli jsme, co máme činiti. Obrátili jsme a — do Štěpánské.

Tehdáž ještě nepořádávaly se závody v běhu — ale my bychom byli dostali nejprvnější cenu, věnec, granátovou hvězdu, stříbrný kalich a co všechno se dává. Neboť po osmi minutách seděli jsme v jídelně přítele Čermáka a kochali jsme se a labužili na několika „polácích", krájených na koláčky, s octem a s cibulí; ostýchavě žádali jsme ještě jedno vydání a přítel Čermák nakrájel a přinesl.

Vzpomínám s jistou lítostí na tu neděli. Dávno vyprchala úzkost a starost, jakou jsme pociťovali, seznavše v Šárce trudný svůj finanční stav. Zbyla jen vzpomínka na líbezné odpůldne s damami a vzpomínka na velkolepou večeři u přítele Čermáka. Snědli jsme tehdáž dvanáct „poláků" a také pro pivo nám Čermák poslal.

A bylo to po prvé, co jsme na dluh večeřeli.

„Vzpomínky na výstavu."

Tragikomédie o jediném jednání.

Místo děje: Starý taras starého domu na Starém městě pražském. Pod tarasem neméně stará zahrada hostinská. V koutě zahrady altánek pro hudbu. K večeru červencového dne 1894, horko, až se slévá. Zahrada nabita, v altánku se mačká dvanáct muzikantů. Chvílemi hrají, když nehrají, pijí. Všichni jsou rudi jako zoun. Podsudní Vaňourek s dvěma svými sklepníky prodírá se mezi stoly a židlemi, obsluhuje hosty.

Taras není pro hosty. Je ve výši prvého patra, přichází se na něj s pavlače, a náleží k bytu pana domácího Bonifáce Požeráka. Smí tam jen několik známých páně Požerákových, denních hostí, a to proto, aby měl s kým hráti šestadvacet. V koutě tarasu besídka či verandička nebo něco takového.

OSOBY:

Pan Bonifác Požerák, soukromník a majetník domu s tím tarasem a zahradou.

Pan Florian Sup, prostředkovatel půjček lidem, kteří jsou tak hloupí, že nemohou trefiti do záložen, a také lidem, kterým by ani záložna nepůjčila. Šístkář.

Pan Matěj Klepeto, prostředkovatel koupí a prodeje realit. Také šístkář.

Pan Isidor Pazour, majetník ústavu pro opatřování služeb. Šampion amatér šístkář.

Vendelín Krystýnek, bankovní úřadník pod tisíc zlatých. Tisíc bude mít při nejbližší avanži.
Slečna Fanynka, dceruška pana Bonifáce Požeráka. Měšťanskou školu má vybytu, chodí do piana a do zpěvu.
Vaňourek, podsudní.

Páni Požerák, Sup a Klepeto sedí v besídce na tarase. Podsudní Vaňourek, který musí být s domácím pánem za dobře, přináší sám pivo, každému již druhou sklenici.

Pan Požerák (chápe se svého půllitru, dívá se na pivo proti světlu, k Vaňourkovi): Poslouchejte, hejdo, ať nám něco točíte! Ta první mně nebrala! To si nalejvejte těm muzikantům dole — těm je to jedno, co do těch trumpet vyfoukají! Ale nám točte z toho svého, zadního.

Pan Sup: Z toho, co na něm ten černý kocour sedí! (Řehtá se.)

Pan Klepeto: Ten už na něm nesedí, chudáček! Toho už hosti snědli. (Řehtá se ještě víc.)

Vaňourek (směje se povinně vtipu): Vašnosti...

Požerák: Tak jděte, kavko, a necmírejte nám. A neviděl jste tam někde pana Pazoura?

Vaňourek: Neviděl, pane domácí.

Požerák: Kdybyste ho shlíd, pošlete ho nahoru, ať začnem!

Vaňourek odejde.

Požerák: Taky matyáš jeden, ten Pazour. Ví, že je partie, a čert ví, kudy honí svůj kadávr! Teď tu sedíme na prázdno.

Sup: Má zas nějakou akcidenc někde...

Klepeto: Mohli jsme začít ve třech...

Požerák: To já nerad. Dáme se do toho, a on přijde. Nejradš hraju křížem.

Sup: Něco se hrabe po schodech. Snad už jde.

Všichni hledí na pavlač, na niž ústí dvéře od schodů. Na pavlač vystupuje Vendelín Krystýnek.

Požerák (pohrdlivě): To je ten březňák!

Krystýnek (vstoupil na taras, přešel, vstoupil do besídky. Uklání se, pozdravuje uctivě pana Požeráka): Moje úcta, vašnosti!

Požerák: Servus, mladíče! Poslyšte, hrajete šístku?

Krystýnek (v rozpacích): To nehraju, vašnosti.

Požerák: To jste u banky? To je pěkná banka, neumět šestadvacet. Jaká pak je to kariéra! Hleďte, moh' jste nám zastati čtvrtého.

Krystýnek: Už se to učím doma od kvartýrského, vašnosti, ale ještě si netroufám.

Požerák (mrzutě): Tak si sedněte. Nebo ne, Krystýnku, jděte si dolů objednat pivo a podívejte se pak před dům, jestli se tam někde nepotácí pan Pazour. Ať si popílí.

Krystýnek odejde.

Sup (důvěrně k panu Požerákovi): Totiž jako pan Krystýnek mně se zdá tento, že si dělá naději na slečnu Fanynku?

Požerák: No dělá.

Klepeto: Má on tam přece něco?

Požerák: No pobere to jednou rukou, co mu dávají, ale snad že to dotáhne vejš.

Sup: Slečna Fanynka nebude zlá partie.

Klepeto: To si myslím!

Požerák: Víte, on právě není partie, ale později kdo ví co! Víte, je u banky — myslím, takhle skrz něj že přece by moh' člověk svých pár zlatých využitkovat. Oni tam vědí, kdy co koupit, kdy co prodat, a je to solidní, žádné risiko. Mně už se to tahání s těmi kaventy protiví.

Klepeto: Jak to, kaventi? Ti jsou přec poslední.

Sup: To je řeč!

Požerák: U mě jsou první! Kdybych se nedržel kaventů — derektní dlužníci by mě ožebračili!

Sup: To se rozumí! (Důvěrně k Požerákovi.) No a co, pane domácí, těch patnáct set panu radovi Klinertovi? Uděláme to?

Požerák: Víte, s těmi ouřadníky já si nerad zadávám. Je to samý dluh — člověk o ostatních věřitelích neví — pak žalujete, chcete si zabavit gáži, a bác — jste až dvacátý!

*

Sup: Ale jeho paní má!

Požerák: A podpíše ona taky?

Sup: Podpíše.

Požerák: A co nabízí on?

Sup: Deset procent.

Požerák: Což myslí, že kradu? Za deset procent tu nejistotu? Patnáct, ano — pak si řeknem, že si fleknem. A víte, vůbec mě to netěší. Pak má člověk za všecku dobrotu potahování se soudem. Vztek bych se! (Odplivne zuřivě.)

Páni Sup a Klepeto odmlčí se pokaždé, kdykoli pan Požerák se zmíní o potahování se soudem. Sup šňupe, Klepeto pije. Teď vystupuje někdo na schody, těžkými kroky, vážně, velebně, jako provinciál nebo arcibiskup, a na pavlači objevil se pan Pazour. Pánům Supovi a Klepetovi přichází velice vhod, hovor se jinak zatočí.

Požerák: Že taky jdete, mládenče zatracepaný! Tady čumíme, čumíme, a musíme z dlouhé chvíle poslouchat muziku. Kde pak jste chodil?

Pazour: I, měl jsem komis na Vinohradech. Otvírají tam novou hospodu, dodal jsem šenkýři dvě sklepnice, šel jsem se napit a vybrat od holek provisi. To víte, kdyby je zejtra vyhnal, nedostal bych nic. No a kde máte modlitby? (Podává všem ruku.)

Požerák (chápe se karet a horlivě míchá): Malá s malou, velká s velkou!

Všichni snímají. Pan Požerák se sejmul s panem Supem, pan Klepěto s panem Pazourem. Sedají si křížem, pan Požerák první dělí.

Klepeto: Tak tedy do toho! Komu karty v ruce šustí, toho Pánbůh neopustí! (Směje se.)

Pazour: Jak to hrajem?

Požerák: Jako vždycky. V mači za šesták, bez mače za pět. A nezapomínat na figury. Ať nejsou hádky.

Vendelín Krystýnek přichází udýchán a již s pavlače volá: Pana Pazoura nikde nevidět, vašnosti!

Požerák: No ano, když nosíte oči v kapse. Hleďte ho! Zatím vám proběh skrze nohy.

Sup a Klepeto se smějí neomaleně, Krystýnek se stydí. Z rozpaku jej vysvobozuje Vaňourek, který přináší dvě sklenice. Staví jednu před Pazoura, s druhou neví kam.

Krystýnek: Já tuhle do kouta na roh, abych pánům nepřekážel.

Sedá v uctivé vzdálenosti vedle pana domácího, aby se ho nedotkl. A po chvíli, když pan domácí vyhrál již třetí šesták a rozmarně se usmívá, dodává si Krystýnek odvahy a zatím co pan Pazour dělí, táže se potichu: Slečna Fanynka není doma, vašnosti?

Pan Požerák: Ještě nebude — jela s tetkou na Závist. Však ona přijde.

Páni hrají dále. Krystýnkovi byla by hrozně dlouhá chvíle, kdyby chvílemi nehráli hudebníci v zahrádce. Pak naslouchá s blouznivým výrazem, a zas úkradmo pohlíží na pana Požeráka, vzácného otce své zbožňované, a přemítá, jak to bude krásné, až ctihodnému tomuto muži bude říkati „tatínku".

Znenáhla se stmívá.

Pan Požerák: Ale teď už by tu měla žába být! Aby nám přinesla lampu!

Krystýnek: Já bych to opatřil, vašnosti...

Požerák: Jak pak byste opatřil, když nevíte, kde co je! Zas ji dovolím na Závist!

Na schodech krůčky, cupavé, spěšné, a na pavlač se vyhrne slečna Fanynka. Rukulíbám, tatínku! Tu jsem. (Shlédne Krystýnka, rozpačitě.) Vítám vás, pane Krystýnku...

Krystýnek se vzchopil, ostýchavě jí líbá ruku: Šťastně jste se navrátila, slečno...

Pan Požerák: Tak honem, dej nám lampu, pak si to povíte!

Slečna Fanynka hopkuje do bytu, Krystýnek všecek zanícen dívá se za ní. Nejraději šel by s ní, ale netroufá si.

Po chvilce slečna Fanny, odloživši klobouk, přináší lampu. Postaví ji na stůl a ptá se: Poroučíš ještě něco, tatínku?

Pan Požerák: Teď nic. Později mi dáš večeři. Sedněte si tamhle a nemluvte nám tuze do hry.

Fanynka a Krystýnek sednou si co nejochotněji „tamhle" a do hry ani nepípnou. Jsou rádi, že si mohou šeptati.

Karbaníci náruživě hrají dál, muzika dole také.

Uplyne hodina.

Pan Požerák: Uděláme malou pauzičku, pánové. Fanny, večeři!

Fanynka (vytrhne ruku Krystýnkovi): Už běžím, tatínku.

A přináší po chvíli řádnou porci studené vepřoviny s kyselým křenem.

Rozumí se, že pan Požerák nikomu ani sousta nenabídne. Pan Pazour vyndává z kapsy dva poláky a patku chleba, pan Sup objednal si u Vaňourka švýcarský sýr, pan Klepeto kus domácí bachořice. Krystýnek se navečeřel cestou u uzenáře. Teď se dojídá pohledy na Fanynku a hudbou ze zahrádky. Měli hudebníci také pauzu, teď začínají znova. A po prvních taktech volá

Krystýnek: Ježíši, to je hezké! Vzpomínky na výstavu!

Sup: Na jakou výstavu?

Krystýnek: No, na jubilejní!

Sup: A tak!

Hudba hraje právě „To jsou páni od fontány", Krystýnkovi jiskří zraky: Ach, tenhle Nováček, ten byl na marše! To byla krása, když to tam hráli večer u fontány!

Nikdo mu neodpovídá.

Krystýnek (šeptá Fanynce, která právě byla přišla s něčím z kuchyně): Ach, slečno Fanynko, že jsme se tenkráte neznali, když byla výstava! Jaké bych to měl vzpomínky!

Fanynka: Tenkrát jsem chodila ještě do školy.

Krystýnek: Ale do výstavy taky?

Fanynka: To se ví, když nebyla škola.

Krystýnek: S panem otcem?

Fanynka (zapýří se): Ne, s tetinkou.

Krystýnek (rozjařen k Požerákovi): Vašnosti, že si také rád vzpomínáte na výstavu?

Pan Požerák má ohromné sousto vepřoviny v ústech, žvýká a zuřivě se dívá do mísy. Neodpovídá.

Sup: Ale copak výstava! Nechte ji. Už je pryč a zas bude jiná.

Krystýnek (roznícen): Ale taková ne! Na tuhle nezapomeneme do smrti! (K Požerákovi.) Viďte, vašnosti, večer v těch ochutnavárnách, když už bylo vše prohlédnuto, a když se hrál u fontány tenhle Nováčkův pochod — že na to také nezapomenete?

Pan Požerák nabírá žlutého rosolu, jí, nemluví, funí.

Klepeto: Pane Krystýnku, to se vám mladými zdá všecko tak krásné. Je po vejstavě a jaké pak řeči! (Mávne rukou, jako by cosi zaháněl.)

Krystýnek (neústupně): Ó ne, vašnosti! Musíte přiznat, že jste nikdy nebýval tak dojat a tak rozrušen, jako za těch krásných večerů, když fontána metala safírové, smaragdové, rubínové, topasové a stříbrné proudy vody, jak jsme tam stávali s klobouky v rukou a jak jsme zpívali. Já viděl staré pány, jak slzeli, a nám, nám sotva prsa stačila, jak srdce bilo. (K Požerákovi.) Viďte, vašnosti, zvláště o těch slavnostních dnech...

Pan Požerák nucen konečně odpověděti. Má plná ústa, i zachrochtá: Já ji neviděl, mladíče!

Krystýnek (s úžasem): Vy jste neviděl výstavu, vašnosti?

Pan Požerák (zachrochtá zlostněji): Ne, já nebyl v Praze!

Krystýnek (jako prve): Po celý ten čas, vašnosti? A to jste si nemohl nějaký den věnovat a do Prahy zajeti?

Pan Požerák (zuřivě): Ne, nemohl...!

Fanynka (šťouchá tajně Krystýnka a šeptá mu): Nechte toho, tatínek o tom nerad mluví.

Krystýnek (také šeptem): Ale bože, vždyť já nic zlého...

Ale pak, jako každý nešťastník, když do něčeho zabředne, rád by věc vymluvil a zamotává se víc a více, započne zase Krystýnek: Totiž, vašnosti, já jen mluvím se svého stanoviska, to se ví. Já to viděl po prvé, ovšem, já vím, vy ráčíte mít jiné zkušenosti, vy jste jistě viděl vídeňskou světovou a snad také pařížskou —

Pan Požerák (rozkacen): Ne, já neviděl žádnou!

Krystýnek (zmaten): Totiž ano — není každý člověk milovník výstav — ovšem — a pak cesta do Vídně nebo docela do Paříže — to stálo peněz! Já jen mluvím o jubilejní, že jsme ji měli v Praze, a že si toho každý mohl dopřáti... Ale ovšem, uznávám, že to bylo hlučné, a že zejména vy, který ráčíte milovat zátiší, nestál jste o ty rozrušující výjevy. Ano, vy jste snad ráčil být v lázních a já bych o tom nemluvil, kdyby dole nehráli ty Výstavní vzpomínky. Ale já jsem nadšen pro svou osobu, když to slyším, a rád o tom mluvívám s lidmi, kteří také byli — — —

Pan Požerák (praští vidličkou): Proč pak mě tejráte, Krystýnku! Vždyť jsem vám nic neudělal! Jděte mně na skleněnou horu se svojí výstavou — vy — vy — vy jeden blumo...!

Krystýnek umlká, všecek zardělý. V zahrádce umlká také hudba, ale bezuzdný potlesk hostí nutí ji, aby začala znova. Krystýnek, ne-

chápaje, co pana domácího tak rozčiluje, a nevěda kudy kam, tleská z rozpaků také. A již zas ozývá se: „Když jdou páni od fontány...“ a Krystýnek volá: Výborně! Výborně!

Pan Požerák (chápal se již karet, ale nyní, červený jako krocan, udeřil jimi): Tohle je k zbláznění! Ve vlastním domě!

Vzchopil se náhle, až stolici překotil, popadá svoji sklenici a nepozdraviv, prchá z besídky, s tarasu a domů. Krystýnek všecek vyjeven dívá se na ostatní šístkáře, ohlédne se po Fanynce — ta mne očka zástěrkou. Co pak vyvedl? A než se mohl ptáti, ozývá se z okna bytu pan Požerák: Fanny, herajn! A vezmi lampu!

Fanynka vzlyká a odchází s lampou. Páni zůstali potmě. Jen světla z dolejška vrhají slabou záři na taras.

Pan Sup: Tak to dorazme a pojďme taky. Ta se nám dnes vydařila, tahle partie!

Všichni dopíjejí, odcházejí. Krystýnek zdrcený za nimi. Pánové Sup a Klepeto jdou do zahrádky ještě na jednu, pan Pazour jde někam jinam. Ale před vraty vyčkal Krystýnka a povídá mu: To jste si to zkecal s tou výstavou, mladíku. Co vás to napadlo! Jak pak mohl pan Požerák na výstavu, když seděl na Pankráci!

Krystýnek zkamení, vyvaluje oči.

Pan Pazour: No jo, já to neroznáším, ale abyste to věděl. On má takové kšeftíčky s penězi a odpřisáhl nějaké podpisy na směnkách a dostal se s tím do bryndy a přes celou jubilejní výstavu seděl. A na tohle jubileum on si nerad vzpomíná!

Krystýnek (zdrcen): Tedy vše ztraceno!

Pan Pazour: I ne, mládenče, nebrečte! Vždyť jako nic nevíte a on není tak sametový. Až přijdete za týden, bude zas dobře, jako by se nechumelilo. Totiž — jestli vám to nevadí... Dobrou noc, kamaráde, ale po druhé tak nefantazírujte...

A pan Pazour spěchá, aby si zmařenou partii někde jinde vynahradil.

Osudné hodinky.

Nikdo z nás, jak jsme v té zastrčené nádvorní pisárně seděli, nepamatoval, že by nejstarší naši kolegové, pánové Kondrt a Fiala, byli k sobě slova pronesli. A seděli jsme tam tak hezkou řadu let.

Oba ti pánové, z nichž jednoho pro druhého na světě nebylo, zařizovali všechno své jednání co nejúzkostlivěji, aby se navzájem sebe nedotkli, aby o sebe nezavadili. Při posledním stěhování závodu do nových místností, čemuž bylo tenkráte již několik let, vybral si pan Kondrt pro svůj stůl místo u okna. Následkem toho uvelebil se pan Fiala se svým pultem v koutě u dveří, kde bylo ostatně také okénko do dvora sousedního domu. Dobře dával Fiala tehdáž pozor, pověsí-li si Kondrt svůj kabát mezi ostatní, do společného šatníku. A když tak učinil, vzal pan Fiala kladivo, zarazil v koutě vedle svého stolu hřebík do zdi, a na ten pověsil kabát. Od

onoho okamžiku visel Kondrtův kabát v šatníku, Fialův na hřebíku v koutě. Řekl sice šéf několikráte panu Fialovi:

„Proč pak si ho nevěšíte také do almary? Tam se vám upráší!"

„Mně je to takhle příručnější, vašnosti," odpovídal Fiala vždy stejně. A aby odpadla poznámka o uprášení kabátu, slepil dva archy velikého obalného papíru, hodně pevného, provlékl na jednom konci poutko z motouzu a touto záclonou pak chránil kabát před prachem.

Nikdy nevstali od svých stolů současně, aby tak třeba náhodou — pro Pánaboha! — v chůzi po pisárně do sebe nevrazili, oděvem se neotřeli. Klidně vyčkával jeden, když druhý si myl po skončené denní práci ruce v umyvadle, aby se tam s ním nesešel. Pan Kondrt otíral si ruce ručníkem závodním, „komisním", pan Fiala přinášel vždy v pondělí vlastní svůj ručník, kterýž pak celý týden visel pod kabátem a papírem.

Co jsme pamatovali, nestalo se nikdy, aby se byli opozdili v pisárně tak, by tam sami zůstali. Kterýkoli z nich musil odejít s ostatními, aby nemusil dávat dobrou noc svému odpůrci. A oba pečovali, aby nevstoupili do pisárny, kdyby tam seděl jen jeden z nich. Pozdravit se nemohli, a nezdvořácky, bez pozdravu vejíti také nechtěli.

Stalo-li se však přece, že vešel ráno do písárny pan Kondrt a zastal tam samotného pana Fialu, nebo potkala-li nehoda podobná pana Fialu, pozdravil vstupující:

„Má úcta, p á n o v é . . ."

Jako by jich tam sedělo více.

A kdo tam z nich již seděl, zavrčel u svého stolu:

„Má úcta, pánové . . ."

Jako by jich několik vstupovalo.

Bylo zajímavo a komické zároveň, sledovati, jakou oba ti vysušení, popelaví kontoaristé vynakládali péči, aby se vyhnuli nejnepatrnějšímu styku vzájemnému, aby si nevstoupili do cesty, nebo aby se dokonce nezdálo, že někdo z nich činí pokus, aby s druhým navázal. Pro Pánaboha! Jen to ne! Pro pana Kondrta nebylo na světě pana Fialy — pro tohoto dávno zmizel s povrchu pan Kondrt. S touž úzkostlivostí však střežili se, aby jeden druhého nějak neurazil, slovem se nedotkl, ba ani pohledem o něj nezavadil. V tom zase byla bezpříkladná, nevyrovnatelná noblesa.

Byli odpůrci? Byli soky, z nichž jeden druhého chtěl v závodě a v úspěších, v gáži a výhodách předhoniti? Byli nepřáteli? Nikdo nic nevěděl. Nikdo nevěděl, jak tato nevraživost vznikla, v čem kotvila, zda jeden druhého kdysi smrtelně urazil. Nic, nic.

Až po několika letech, když jsem v té písárně už neseděl, přišel jsem věci na kloub. Dříve byly marny všecky pokusy. Nikdo z nich nevytáhl slova. A jakmile jsi před panem Kondrtem vyslovil jméno Fialovo, umlkl Kondrt a další slabiky jsi z něho nevypáčil. Totéž dělo se naopak i při všech pokusech s panem Fialou.

Jen jednou ve slabé chvíli řekl pan Kondrt:

„Mezi kolegama pokoj a dost!"

A rovněž kdysi pronesl pan Fiala:

„Za námi konec — před námi hrob."

To bylo vše a bylo tak tajuplné, že si z toho nikdo nic nevybral.

Ale po letech, kdy již jsem jejich závodním soudruhem nebyl a kdy jsem se s nimi střídavě setkával tu v hostinci, tu na procházce, pronesl kdysi pan Fiala, jemuž větší množství piva jazyk rozpoutalo:

„Jo, Kondrt! Ten mě jednou okradl...!"

A po čase řekl mně v podobné chvíli pan Kondrt:

„Nechme řeči, víme. Ale já mám přesvědčenost, jaký je Fiala nesvědomitý člověk! Ten mě chtěl jednou napálit!"

Což moji zvědavost jen podrážděno. Neznalť jsem lidí svědomitějších, vzornějších, než byli pánové Kondrt a Fiala. A konečně jsem vypátral, co je navždy rozvedlo.

* *
*

Sahalo to skoro do jejich mladických let — událo se to asi před dvacíti roky.

Tenkráte řekl jednoho dne Kondrt k Fialovi, nejlepšímu svému příteli:

„To mám starost..."

„Co pak?" optal se Fiala.

„Ale bude svátek toho kluka, mého bratra Jindry. A nevím, co bych mu dal. Já vím — on by chtěl hodinky — ale kde pak hodinky! Ze svého soléru nemohu nikomu kupovat precízy."

A to Kondrt skutečně nemohl. Živil matku, vdovu po poštovním konduktorovi, sestru, která málo přivydělala šitím rukavic, a bratra Jindru, který se učil knihařství. A na to vše i pro sebe měl Kondrt čtyrycet zlatých měsíčně.

„Hodinky? Ale staframente — já bych věděl radu," vyhrkl Fiala.

„No, jakou?"

„Já mám hodinky..."

„A vždyť já u vás nikdy žádných neviděl."

Fiala se trochu začervenal.

„Nemám je doma. Jsou v — zastavárně. Jsou po dědečkovi — pěkné hodinky — už z nich platím deset let úroky. To víte, na vyplacení také nemám zbytečných... Ale vám bych je prodal lacino — vám bych je dopřál..."

„Jenže bych je přece dřív rád viděl..." poznamenal jaksi ostýchavě Kondrt, aby nekupoval zajíce v pytli.

„No, vyplatím je," řekl Fiala, sahaje do kapsy, odkud vyňal tobolku a z té žlutý lístek, pečlivě složený a zastrčený.

„Aha, jsou v císařské!" řekl Kondrt, jemuž barva a vzhled lístku byly povědomy. „To bych se na ně podíval; pošlete pro ně."

„Tuze dobré," ujišťoval Fiala. „Dědeček je nosil do smrti, a ten měl všecko dobré. Samou starou práci..."

V poledne nalezl šéf na svém stolku uctivý dopis Fialův, jímž tento žádal za zálohu pěti zlatých. Potřeboval asi tolik. Na hodinky měl čtyry zlaté ze zastavárny a už zase déle než rok „visely" na nich úroky.

Šéf dal zálohu a druhý den dopoledne capal sluha Anton do zastavárny pro hodinky.

Přinesl je, a Fiala, jakmile šéf někam odešel, zavolal Kondrta do vedlejší světničky, vyňal krabičku, otevřel a podával ji příteli.

Kondrt díval se na skvost a nebyl příliš příjemně překvapen. Byly to bachraté „cibule", vřetenky, což nebylo ku podivu, když je nosil dědeček Fialův. Stříbrná jejich skořápka byla zčernalá dlouhým ležením v zastavárně, celá okysličená. Ciferník měl ohromné arabské číslice a ručičky hodin byly jako plácačky. Bylo to zkrátka všecko z módy a jen v očích Fialových, jemuž byly rodinnou památkou, měly pěkný vzhled a cenu.

„Jsou nějaké černé," řekl Kondrt po dlouhém prohlížení.

„To se křídou vycídí," vyvracel horlivě první námitku Fiala. „Mám známého hodináře."

„Jsou nějak tuze veliké..." řekl dále Kondrt.

„Tím líp! Je v nich spolehlivější stroj," odmlouval Fiala.

„A jen půjdou-li dobře," bylo další pomyšlení Kondrtovo.

„Tyhle? Nikdy nebyly u hodináře. To je stará, dobrá práce..."

„Stará je — to je vidět," řekl Kondrt.

Obracel hodinky, obracel, a řekl zas po delším uvažování:

„Já vám povím. Mám také jednoho známého hodináře, zeptám se ho — ano, co pak byste za ně chtěl?"

„No, co bych na vás chtěl. Vyplatil jsem je, devadesát osm krejcarů jsem dal úroků, to máte pětku — dáte mi za ně sedm zlatých..."

„To by ovšem nebylo mnoho — ale přece se optám toho známého hodináře, jestli jako tu cenu mají..."

„Ale ano, zeptejte se," přimlouval horlivě Fiala, jsa jist, že ocenění hodinářovo dopadne zcela uspokojivě. „To jsou hodinky — teď už se taková práce nedělá..."

„To nedělá," přisvědčil Kondrt. „Teď se dělají takové bez klíčku, s tou kuličkou nahoře, co se otáčí."

*

„Jenže t o m u nevěřím," řekl Fiala. „To se brzy poláme, mně se zdá — hodinky musejí mít klíček..."

Když přišel pan Kondrt odpoledne do pisárny, vypadal hrozně rozpačitě. A do větších ještě rozpaků uvádělo ho, že Fiala se neptal, nemluvil o hodinkách, nýbrž vyčkával, až začne přítel.

Tak tedy po dlouhém otálení Kondrt začal.

Přistoupil ke stolu Fialovu, sáhl do kapsy, položil před Fialu opatrně krabičku s hodinkami a řekl co nejšetrněji:

„No, příteli, nebude z toho nic. Nehněvejte se. Povídal mně hodinář, že tu cenu nemají a že jsou vůbec jaksi bezcenné, co se stroje týká. Jen prý ten „gehajs" má cenu stříbra..."

Pan Fiala se zarazil, ale pak si pospíšil:

„Ale jaké hněvání! Vždyť já vám vlastně chtěl vyhovět, když má ten váš bratr svátek. Ale ten hodinář — mezi námi — to je nějaký ťuvík. Ten tomu rozumí! To jsou památečné hodinky — dobrá, stará práce..."

„No jo, památečné jsou, ano, ale řekl mně, že tak mají nanejvýš cenu tří zlatek — a to prý by si ještě mohl nechat verk pro sebe, kdo by je prodával..."

„Dovolte," řekl Fiala trochu podrážděný, „ale to m u s í být ťuvík ten hodinář, za takovouhle řeč... No, nic nedělá, já vám je okázal, vy jste se podíval — tak je zase zastavím..."

„To je zase zastavte," odpovídal Kondrt, „to bude nejlíp..."

„Ovšem jsem platil devadesát osm nových úroků..." poznamenal Fiala.

„No, byl byste je beztoho musil zúročit..."

„Ale až snad za měsíc," řekl Fiala.

Každý sedl ke své práci a již o hodinkách nemluvili. Jen se trochu mrzel v duchu Kondrt, že mu přítel chtěl vemluvit takový „cimbál", kdežto Fialu hnětla myšlenka, že přítel o jeho rodinné památce tak nevážně mluví a dokonce snad ho má v podezření, že jej chtěl ohnout. Ale konečně! Zarazí je znova, dostane za ně čtyry zlatky — a hodinář ať si říká co chce...

Druhý den je nesl Anton zase do zastavárny, odkud však se vrátil s hroznou pro Fialu novinou.

Dali mu na hodinky jenom dva zlaté.

„Jak jste to mohl vzít?" vyhrkl Fiala na sluhu.

„A co pak mám dělat? Já se s ním přel a hádal, s tím cenitelem, že na ně byly dříve čtyry zlatky, ale on říkal, že jsou teď za čtyry zlatky dvoje takové hodinky — abych si je vzal, nechci-li peníze. Prej hrozně padly v kursu!"

Pan Fiala zdřevěněl. Hleděl na dvě zlatky před sebou, nevěře očím, a třásly se mu prsty, když zlatky do tobolky vkládal. A pak, ohlédnuv se ke stolu, u něhož seděl Kondrt, řekl trochu bodavě:

„Tohle bylo drahé podívání na hodinky, pane Kondrt. Mám diferenci dvou zlatek — čert mně napískal, abych je vyplácel...“

Pan Kondrt pokládal to přímo za urážku a vrtě sebou v rozpacích na židli, odpověděl:

„Nu, nemohu za to, pane Fialo! Vidíte, že měl ten hodinář přece pravdu. Je to starý střep... Ostatně mi je upřímně líto, že jste na ně dostal jenom polovičku...“

Toho dne spolu již nemluvili a také zejtra nikdo z obou nezačal — a pak nikdy mezi nimi nepadlo slovo.

Ale s houževnatostí, jaká je příznakem každého zdánlivě uraženého a domněle poškozeného, namluvil si každý z obou myšlenku naprosto bezdůvodnou a malichernou. A v obou utkvěla snad nadosmrti.

„Jo, Kondrt,“ říká si pan Fiala, „ten mě jednou okradl.“

„Ah, Fiala,“ ozývá se v panu Kondrtovi, „to je nesvědomitý člověk! Ten mě chtěl jednou napálit!“

A dvacet let je pěstují v sobě a mazlí se s tímto podezřením — a dvacet let otravují si tím život.

Pozdní probuzení.

Kulatá, veliká hlava, kulatý, veliký, skoro bych řekl rozlehlý obličej; ta veliká hlava sedí na silném, mohutném krku, ale pod tím vším krátké, tlusté tělo na krátkých nohou, cupajících drobnými kroky. Skoro si nelze představiti přívětivější, vlídnější, upřímnější tváře. Leží na ní, vždy pečlivě holené, tolik starosvětské dobroty, kolem úst krouží se laskavý, sousedský úsměv, a dvé modrých očí hledí tak bodře, bezstarostně, sdílně do světa a utkvívá na vás tak přátelsky, že byste starochovi s chutí řekli: tatínku! A vypadá jako dobrák venkovský tatík, který nabaživ se starostí a zaopatřiv rodinu, a nemaje, oč by dále pečoval, zapadl do Prahy, aby tu ztrávil zbytek života.

Cupe tak Prahou již řadu let a hledí na vše kolkolem s takovým účastenstvím, jako by se posud nebyl mohl do sytosti nadívat. Tu zastaví se před výkladní skříní a prohlíží pozorně

nejnepatrnější drobnosti, vyložené tam již po léta a sluncem vyrudlé, tam stane před nějakým domem a měří jej zrakem od patníku až ke střeše, k vikýři, ke komínu, jako by jej dnes viděl po prvé. Zvědavě se dívá za tramvají, za povozem, prohlíží pátravě mimojdoucí, chvílemi rozleje se úsměv po celé jeho tváři, ruka povznáší se a snímá na pozdrav klobouk, a v záři slunce leskne se hlava jako stříbro. Zdobu vlasů zachoval si do stáří.

Ale není to tatík z venkova. Staroch prožil v Praze větší díl života a již mu někdejší jeho pobyt na venkově připadá jako sen. Vždyť byl tehdáž pouhý mladík, když jej strkali z města do města, od soudu k soudu, vždyť už ani skoro není pravda, že byl někdy jen praktikantem, potom řadu let adjunktem... Je to zapomenuto, neboť pak následovala dlouhá doba, kdy mu celý svět říkal „pane rado" — trvá to již skoro lidský věk. A již zase řada let uplynula, co se rozloučil s úřadem a co mu na cestu do pense k r a d o v i přidáno slůvko „v r c h n í".

Natoužil se po něm dost, pokud byl v aktivitě, ale tehdáž nedostalo se mu ho. Sám nechápal, z jakých příčin. Byl přesvědčen, že konal vždy co nejsvědomitěji svoji povinnost, ale stále a stále předháněli ho mladší a pan rada zůstával pouhým radou.

Není sice již v módě tak říkati, není to

také ouřadní, oficiální název, ale řekněme přes to vše pro bližší označení: pan kriminální rada.

Teď už je hezkých několik let v pensi. Proto ho vídáte za všech dob denních v různých ulicích pražských. Nemá ouřadu, povinnosti, práce, ale den má přece tolik hodin jako dříve, a pan rada musí je nějak ubiti. Chodí, cupe, těká, a zdá se, jako by dohánět život. Však ho zmeškal hodný kus v té své šedivé ouřadovně, mezi zaprášenými trestními rejstříky a spoustami akt z vyšetřování — byla mu celým světem ta kancelář s dvěma starými diurnisty, kancelář, do níž mu dozorci přiváděli obviněné, jednoho po druhém, kteréž on pořád vyšetřoval — vyšetřoval — vyšetřoval; a byl mu světem ten jednací sál, v němž sedával za zeleným stolem, s třemi kolegy, jako předseda nebo přísedící sborového soudu, a zase přiváděli dozorci obžalované, jednoho po druhém, a on pořád soudil — soudil — soudil a odsuzoval. A tak to trvalo třicet, čtyřicet let. A nad tímto jeho ouřadním světem plála jediná hvězda, také ouřadní, a on k ní vzhlížel celý život, dychtivě, namáhaje se a vystupuje na špičky, aby jí dosáhl a aby všecky ty její hroty pro sebe ulámal, jeden po druhém. A svítila mu cestou z úřadu domů, cestou do úřadu, a svítila mu do snů v noci a třpytila se nad ním, když se probouzel. Byla mu ta hvězda důležitější než celá ostatní slunečná soustava, a jmenovala se Kariéra. Zákonník mluvil ve

svých písmenech: soudcovská nezávislost. Společnost opakovala každé chvíle: soudcovská nezávislost. Ale nad panem radou stála a svítila hvězda Kariéra. Ach kariéra...!

Ale již je řadu let na pensi — a dohání život. Kariéra ukončena, výše to nešlo, a teď se octl ve světě jiném. Nemá již koho soudit, zmizely ty blesky a hromy z jeho ruky, chodí Prahou jako každý jiný invalida a dívá se zvědavě a plný překvapení na věci, kterých pro něho po lidský věk nebylo, dívá se na domy, které tu pro něho jindy nestály, dívá se na lidi, kterých si dříve nevšímal, neboť všecky ty lidi nemohl souditi. Byli to jen obyčejní lidé, nebyli to obžalovaní, neměl na ně žádného práva a nestáli mu za povšimnutí. Hleděl na ně skoro s pohrdáním, on, kriminální rada! Ale teď je mu nový všechen ten ruch, jsou mu nové ty tváře, celé vzezření města. Kde to dříve bylo? Nikdy toho neviděl, v lesku té jeho hvězdy ztrácelo se vše v mlhavém pozadí.

Postihl jsem jen konec jeho dráhy ouřadní — již byla hlava jeho pokryta stříbrem. Brzy pak byl dán do pense. Ale časem potkávám jej a vzpomínám na jedno takové setkání — již tomu také několik let. Kráčel proti mně, potřásaje velikou svojí hlavou, hledě dobráckýma modrýma očima pod okuláry, a když jsem ho došel, zastavil se. Mluvíval se mnou přívětivě, vlídně. Také s obyčejným člověkem možno mluviti, také

opovrhovanému novináři může říkati kriminální pan rada: kamaráde, — když uhasla hvězda! Již si nic nepokazí.

I stanul, ale po prvé jsem viděl tvář jeho zachmuřenu. Po prvé.

Bylo to v době, kdy nám Vídeň poslala svoje punktace, krásné, prospěšné, užitečné, štědré punktace. A pan kriminální rada, zastaviv se a stisknuv mi co nejpřátelštěji ruku, pronesl po krátkém pozdravu a obvyklém úvodu:

„Pozdravujte mi kolegy, kamaráde, všechny, mám vás rád. Čtu to všecko — jen pište, pište proti těm nešťastným punktacím. Nesmíme povolit..."

Něco jako radost — naivní, dobrácká radost — zachvělo mnou celým. Nesmíme povolit! Hle, on je náš! Pan kriminální rada!

„Zle, zle by s námi bylo," pokračoval pan rada, „kdybychom povolili. Stále na to myslím, stále. Vy jste mlád, ale já už mám život za sebou a něco jsem přemyslil! Víte, čeho se obávám? Že nám chtějí těmi punktacemi připravit osud polabských Slovanův..."

Skoro rozrušen kráčel jsem dále, když jsem se s ním rozloučil. Rozrušen, neboť při posledních slovech páně radových zaleskly se mu v očích slzy. A kráčeje nyní, zapomenuv na pravý účel cesty své, přemítal jsem o těch slovech, o těch slzách. A něco ve mně volalo: Tedy snad přece jednou v každém se to probudí, co ssál s mlé-

kem mateřským, co mu vnášel do duše hlahol rodného jazyka, co jej ovanovalo z dějin, co na něj dýchalo z českých, skromných těch baráčků, co vonělo z českých luhů, ševelilo z českých lesů, co hučelo z českých řek, ale — nač na vše pak a pro celý skoro život zapomněl, nemaje zraků pro nic jiného než pro svoji hvězdu Kariéru. Na ni jedinou stále je upínal. Ale hvězda jeho zapadla mu na vždy. A teď, kdy již nebylo třeba těch pohledů vzhůru k ní a kdy nebylo třeba žádných ohledů, jak budou posuzovati skutky jeho, kdož stáli nad ním, probudilo se v něm vědomí jiné. Snad se to konečně v každém probudí!

Avšak — náhle jsem hořce procitl z tohoto přemítání. Zalétl jsem do minulosti, o celé skoro čtvrt století, kdy pan rada, ještě v jaré síle, sedal za zeleným stolem, před nímž jednoho dne se octl politický provinilec, hlava mladá, bystrá, nadšená, nespokojená se stavem věcí a obžalovaná z velezrády. A tehdáž pan rada, jako přísedící, v poradě soudu o trestu pro mladého toho nadšence a bojovníka za svobodu lidu a sebeurčení národa, pronesl s mrazivým klidem, pohrávaje pérem:

„Navrhuju smrt provazem!"

— — — —

Žije posud tehdejší ten mladý nadšenec,* je

* Muž ten, kdysi pro velezrádu souzený a žalářovaný, stal se později ministrem.

zdárným synem svého národa, je z nejneohroženějších poslů jeho a v zákonodárném sboru vídeňském zahřmívají výmluvná jeho slova v sluch odpůrců. A onomu, jenž tomuto muži navrhoval kdysi trest smrti, vytryskly po celém čtvrtstoletí slzy nad osudem polabských Slovanův!

Snad se to v každém jednou probudí, — ale někdy pozdě, příliš pozdě!

„Pán z obecenstva."

V naší době, kdy tak utěšeně rozkvetlo spolkářství a spolčování všeho druhu, kdy zákonem jsou nařízena a zavedena společenstva řemeslná a živnostenská, kdy se znenáhla vracíme k zřízení cechovnímu — není pochyby, že v mnohých směrech velice zdravému — pocítili snad mnozí jednotlivci nedostatku časem velmi citelného. Já ho pociťuji už po delší dobu, ano, abych upřímně mluvil, zabývám se tím po řadu let. Je to mezera, která náleží k nejděravějším, a je na čase, aby tato šklebící se mezera byla vyplněna, ucpána, zapěchována. Důkladně a dokonale.

Je to záležitost, o jejíž řešení pokusiti by se mělo všemi silami vážené obecenstvo samo, neboť se jedná o jeho representanta. Míním „pána z obecenstva".

Nemohlo zajisté ujíti pozornosti obecenstva, zejména a hlavně onoho, kteréž chodí na různé veřejné produkce, že za jistých okolností, ač ne-

bývá na programu uveden, vystupuje „pán z obecenstva". Někdy to bývá „mladý pán z obecenstva".

Sedíte v cirku, zašli jste si na kouzelné představení nějakého světoznámého „profesora magie", ověšeného řády a nejtovaného diamanty, hledáte pro svoji znuděnost léku v divadlech rozmanitostí. Všimli jste si snad, že chce-li Hloupý August v cirku provésti nějakou báječnou pitomost, hledá k ní „pána z obecenstva"; v divadle rozmanitostí potýkají se dva „světoví, nedostižní siláci" v komediantském, předstíraném zápase, který je vypočítán na obecenstvo nejnaivnější a jemuž by věřili krom toho snad jen lidojedi z nejtemnější Afriky. Obyčejně se zápasí o cenu několika set zlatek nebo korun, kterých však neviděl a taky po zápase neuvidí ani přemožený, ani vítěz. Ale k zápasu je třeba soudců, i hledá se porota z „pánů z obecenstva", třeba nikdo z nich neměl o zápase a jeho pravidlech ani ponětí. Na zvýšení efektu a rozčilení řve se na konci zápasu, kdy už jeden ze siláků „dotkl se oběma rameny" zemi: „To neplatí, to neplatí! To byl úskok!" To řvou pravidelně „pánové z obecenstva", umístění na galerii. Produkuje se „profesor magie" a potřebuje na jevišti někoho, komu by z uší nebo z nosu tahal zlatníky, koho by posadil na židli, v níž je zabodnuta jehla, nebo komu by nalil za krk nebo do rukávu konev vody — pro všeobecnou veselost.

Mohl by k tomu vzíti některého svého sluhu, ale šprýmovnější a efektuplnější jest, vypůjčí-li si „pána z obecenstva".

Dívali jste se jistě také zvědavě — kdykoli pan profesor magie, jako by byl v rozpacích — pronesl svoje skromné: „Prosil bych nějakého pána z obecenstva..." Dívali jste se, kdo se vzchopí.

Buďte bez starosti. Tenhle pán z obecenstva skoro vždycky sedí vzadu. Tam se zdvihne nějaká postava, namnoze velmi pochybná, a plouhavým krokem kráčí uličkou mezi stoly, a tak trochu ostýchavě vystoupí konečně na podium. Někdy je to „mladý pán z obecenstva", a tu jste si mohli všimnouti již při vstupu do divadla, že kdesi vzadu v sloupení sedí politování hodný umouněný chlapec, pravidelně v zablácených botách, v krátkých otřepených kalhotách, s rukama na kolenou — patrně školák — mačkající křečovitě ošumělý klobouček a čekající vyjeveně, až s jeviště zazní vyzvání: „Prosil bych nějakého pána z obecenstva, třeba nějakého mladého pána..."

A tu tedy ubohý mladý pán se vzchopí a klopytavě, bázlivě, jako by se strachoval, že každým okamžikem šlápne na neupevněný kryt propadiště, prodírá se k umělci čaroději, aby si dal třepati z nosu zlatníky, aby mačkal v hedvábném papíře hodinky, kterých tam není, aby si dal

do ruky vtlačiti předmět, z něhož jej náhle bodne galvanický proud — atd. atd.

Jste bystrozrací dost a tušili jste, že tito „pánové z obecenstva" nejsou vlastně pány z obecenstva. Že jsou objednáni, i pro toho Hloupého Augusta, i pro toho siláka, který si na prsou nebo na hlavě dává rozbíjeti žulové schody a trotoární desky, rozbité dávno před tím a dobře slepené, i pro toho profesora magie, který potřebuje nějakého media. A snad někomu z vás připadlo, že, když už proslulý podnikatel si vybírá a objednává tyto representanty obecenstva, pokládaje vás stále za tak hloupé, že věříte, že jsou to „páni z obecenstva" — měl by se také postarati o jejich zevnějšek, měl by je dát oholiti a učesati, měl by je obstojně obléci, zejména čistým prádlem, měl by jim připraviti umyvadlo, aby si umyli ruce — což by také někdy mohly učiniti dámy, které představují živé obrazy.

Avšak, vážení pánové, marně čekám po léta nápravu v příčině těchto ochotných, „dobrovolných" funkcionářů. Jsou většinou pořád stejně umazaní, nečesaní a nemytí, a dělají váženému obecenstvu ostudu.

Myslím, že mluvím ze srdcí všech, pronesu-li skromný návrh, který mne dávno lehtá, ano který mne přímo svrbí. Záležitost „pánů z obecenstva" nevolá, ale takřka řve po nápravě. A náprava je velesnadna. Navrhuji, aby se utvořil spolek, „spo-

lek pánů z obecenstva". O stanovy nebude zle; vezmou se za podklad a zpracují se nějaké stanovy amatérské. Materiálu máme dosti. Máme dost pánů, kterým nehoví žádný z posavadních spolků. A mohou to být právě pánové z „přednějších rodin" — ano musili by býti, lákalo by to. Takoví, kteří ničemu jinému nerozumějí, nic jiného neumějí. Podmínkou přijetí a „vystoupení" kompletní černý oděv, čistá košile, límec a manšety. Stejnokrojem na všechen způsob frak a klak, při vystoupení bílé rukavičky, v knoflíkové dirce bílá kamelie, za vestou rudý šáteček hedvábný. Členství takovéhoto spolku a působení v něm přesně dle stanov mohlo by býti životním úkolem mnoha nadějných a zejména „mladých pánů z obecenstva", kteří posud žádného životního úkolu nemají. Zábava při představení podobných podniků nabyla by neobyčejného „křenu", zajímavosti, pikantnosti. Představte si Hloupého Augusta, obklopeného několika takovými mladými pány z obecenstva, s bílými kameliemi! Ohromné! Obecenstvo by mělo v manéži a na podiu důstojnou representaci. Mohl by se zříditi také championát „pánů z obecenstva", bylo by závodní vystupování o ceny. Ani nechci dále malovati, co vše by se mohlo z podobného spolku vyvinouti.

Rozumí se, že takovýto čistě elitní spolek musil by míti protektora. Myslím, že ani nemusím napovídati, kdo by měl býti protektorem tohoto

sdružení. A nerozumí-li přece někdo: nuže, kavalír, pánové, nějaký náš kavalír.

Chodíme vždycky ke kavalírům o toto protektorství a čestné předsednictví. Nikdo nerozumí lépe našim potřebám a našim zájmům, než kavalírská krev. Od jakživa. A spolku tak čistě humannímu, tak ušlechtilé cíle sledujícímu neodepřel by některý z našich kavalírů posvěcení svým účastenstvím. Měl by třeba název „velmistra pánů z obecenstva". Ba lehtá mne na jazyku určité jméno, ale nepovím ho prozatím. Abych nic nezkazil.

*

Můj dlužník.

Nepůjčujte knih, přátelé drazí!

Nedomýšlím se, že bych vám byl poradil něco nového. Zajisté, že jste tuto radu aspoň jednou v životě slyšeli, aspoň jednou čtli. Avšak dobrá věc může býti opakována, pročež i já volám k vám z hloubi duše: nepůjčujte knih!

Nic nemá v očích bližního tak malou cenu — ale co pravím! — nic není v jeho očích tak bezcenné, jako cizí kniha. Spatřil ji u vás na stolku, v knihovně, na poličce, vzal ji jako ledabyle do rukou a otázal se nedbale: Již jste to četl?

Netušíte úklad a odpovíte neprozřetelně: Ano.

„Ah — buďte tak laskav, půjčte mi ji," mluví váš host již horlivěji. „Hned vám ji vrátím, jakmile ji přečtu..."

Nenapadne vás hned výmluva, že jste ji slíbili již jinému, nemůžete se vylhati, že jste si ji sami vypůjčili a že ji musíte vrátit — vždyť je

na knize vaše razítko nebo váš podpis, dlouhým rozmýšlením byste snad hosta svého urazili, a tak mimovolně vám vyklouzne z úst: „Nu ano, vemte si ji, ale prosím, abyste co nejdříve..."

„Inu, to se rozumí!" ujišťuje vás horlivě host.

Ještě jste mu ji šetrně vzali z ruky, podívali jste se na titul, po případě na věnování, přemítli jste prsty levice rychle všechny její listy, přelétli jste očima obsah, jako byste si chtěli zapamatovati, co jste četli, a skoro se vám lepí kniha na ruce, když ji známému podáváte. Tušíte, že se s ní loučíte na dlouho.

Na dlouho? V devadesáti případech ze sta loučíte se s ní nadobro. Půjčujíce ji, jako byste ji kladli do hrobu. Vícekráte se s ní neshledáte. Třeba to byl nejlepší váš přítel, jemuž jste ji odevzdali.

Pročež opakuji co nejdůrazněji: nepůjčujte knih.

Jsou ovšem čestné výjimky. Váš domovník, jeho syn anebo dcera, váš krejčí správkář, chudý student ze sousedstva, švadlena z podzemí nebo ze čtvrtého patra, vaše donášečka novin — ano, takovíto a jen tito čtenáři jediní jako by měli vědomí, že půjčená kniha náleží půjčovateli. Tito vypůjčovatelé přečtou knihu velmi brzy, s díkem ji přinášejí a skromně žádají o jinou. Málokdy však vrací knihu, kdo náleží k tak zvané „lepší" společnosti. Ano, čím přednější místo zaujímá

v této „lepší“ společnosti, tím bezohledněji nakládá s cizí knihou.

Odmítnete snad někdy dost rozhodně prosbu některého z oněch dobráků, kteří by jistě knihu navrátili; avšak naproti tomu z přílišné zdvořilosti a úslužnosti, ač se vaše nitro vzpírá, půjčíte ji „lepšímu“ člověku, abyste ji nikdy již nespatřili.

Radím vám, abyste každému takovému dobrodinci, který se pokouší kořistiti z vaší knihovny, odpověděli docela prostě: Lituji, ale nepůjčuji, račte si koupiti.

Jakže? Že byste slyšeli povědomou odpověď? Nic nevadí, aspoň zachráníte svůj poklad, jejž po léta shromažďujete. Však je znám, odpovědi oněch milovníků knih vypůjčených. Že nemají, aby za knihy vyhazovali.

Ano, za knihu se vyhazuje! Ještě jsem neslyšel od těchto mecenášů, kteří tvoří „smetanu“ společnosti, aby si stěžovali, co že je stojí do roka trafika, týdenní prohry v tarokách, útrata v plzeňských pivnicích, kytičky a kytice, diamantové prsteny, nejrůznější módní trety, mnohý neplodný koníček — ale ten knihkupec, který si jednoho dne vypsal z adresáře adresu některého z těchto notáblů, aby se pokusil rozšířiti kruh svých odběratelů, a poslal mu z čista jasna první knihu na ukázku, to jest chlap nestydatý! Což myslí, že on sbírá peníze na ulicích?

Nu, odpovíte mi teď, že si takovíto lidé vůbec knih nevypůjčují, že jich nečtou, a tu se pod-

dávám. Ano, mnohdy sám, sedě v hostinci nebo v některém spolku, obklopen řadou lidí s těžkými řetězy, lidí, zaujímajících místa městských radů, správních radů, ředitelů, podnikatelů, spekulantů, hovořících o spoustách domů, házejících tisíci, rozhodujících o potřebách veřejnosti, odhlasovávajících důležitá usnesení: přelétal jsem ty tváře pátravě a zaměstnával jsem se myšlenkou: kdo z vás asi ví, co se nejnověji píše a tiskne? Zdali máte ponětí o řadě lidí, kteří za posledních dvacíti, desíti, pěti let (že by věděli o zjevech ze včerejška, naprosto se nedomnívejte!) vystoupili na kolbiště literární a kteří se také pokoušeli řešiti otázky společnosti, vpravujíce svoje názory ve formu nejrůznější, odívajíce je rouchem verše, prosy, podávajíce svoje myšlenky v úpravě zábavy, na jejímž dně spočívají vážná poučení?

Tato moje bilance, toto hádání dopadalo vždy velmi smutně, když jsem došel k hlavě poslední, a cítil jsem, jak nesmírnou lež pěstujeme si den ode dne, namlouvajíce si, že toto či ono duševní dílo dojde ocenění „ve vrstvách nejširších". Jaký to sebeklam, vrstvy nejširší!

— — — —

Můj bože, kam jsem se to dostal! Vidím, že také nemám žádné metody! Vždyť jsem měl na mysli svého dlužníka.

Obávám se, že mne přivede do hrobu tento svědomitý člověk, kterýž zná své povinnosti.

Prohřešil jsem se také kdysi proti své zá-

sadě — která pak zásada je nepromokavá! — a půjčil jsem mu knihu. Zasmál se na ni tak milostně, když ji u mne spatřil, a sáhl po ní tak měkkým, hladkým, úlisným pohybem, který jest vlastností jen šelem kočkovitých. Jako by mne sametem hladil.

„Ach, vy ji máte! Tak dávno si přeju číst ji — půjčíte mi ji, pravda-li?"

A rty se mu špoulily tak labužně, jako nad nejlákavější lahůdkou.

Neodolal jsem.

„Nu, nebude-li to dlouho trvat — sám jsem ji totiž ještě nedočetl. Ale dal jsem se teď do něčeho jiného, tedy bych počkal, až ji přečtete..."

„O prosím, pospíším si."

Jeho ruka chopila se knihy a pevně ji obemkla. Bylo mi náhle něčeho tak líto, ale sám jsem nevěděl, čeho. Nyní to vím.

Minul měsíc, minul čtvrtrok. Neviděl jsem svého dlužníka. Až kdysi v parteru Národního divadla dotkla se mne měkká ruka.

„Vašnosti, nehněváte se na mne, že jsem posud vaším dlužníkem?"

Obrátil jsem se, můj bože, on!

„Ó, prosím," lhal jsem zdvořile.

„Již jsem přečetl a velmi jsem vám byl vděčen! Je neporušena, ani list se neohnul. Pořád jsem vás hledal a nemohl jsem se s vámi setkati..."

Podivná věc! Mohl mi ji prostě přinésti nebo poslati. Neztratil jsem se ze světa. Což ji „pořád" nosil při sobě, aby mně ji na potkání dal? Dnes jí také nemá!

„Smím vás navštívit, abych ji vrátil?"

„Ó, prosím, kdykoli vám bude libo."

Bavil mne pak po celý večer, šeptaje sladce jako milenec, a po představení louče se uctivě dodával:

„Tedy snad zejtra, dovolíte-li."

Dobře, že řekl snad. Neboť jsem ho pak zase půl leta neviděl, aniž jsem se jeho bytu mohl dopídit.

Ale chytil mne zas jednou v hrozném lijáku. Běžel ke mně přes cestu a vyklepával mi svůj deštník za krk.

„Pro pána boha, vašnosti, jsem váš dlužník. Jistě se už zlobíte — ale prosím, nehněvejte se. Tuty dny vám ji přinesu. Mám ji stále na očích — jen vám ji donést..."

Ale tak tedy ke všem čertům — —!

Držel mě v dešti půl hodiny, vyptávaje se na vše možné a nemožné, aby mi co nejvíc pozornosti prokázal, a pak promoklého mne opustil. Ještě se ohlédl, ještě se na mne omlouvavě usmál.

Uplynulo zas půl roku.

Byla nějaká národní slavnost, na které jako aranžér se pyšnil výborskou kokardou. Stál jsem ve shluku obecenstva, když mne zočil. Ach! tu jste! blesklo mu v očích,

A zdí nesčetných diváků, pracuje rukama a nohama, klestil si ke mně cestu. Prodral se ke mně konečně po značných obtížích a líbezně mne oslovil:

„Vašnosti, že vás zase jednou vidím! Pořád jsem vaším dlužníkem. Dva měsíce jsem ji nosil u sebe, doufaje, že se s vámi setkám — dnes ovšem jsem ji musel odložit, aby mně tu nepřekážela. Ale — — býváte doma odpůldne?"

Ovšem že bývám.

„Nuže, s neděle vás navštívím... Jen mi udejte hodinu, abych vás z něčeho nevytrhl..."

Byl jsem tak hloupý, že jsem skutečně řekl nějakou hodinu.

Kolik hodin uplynulo od té doby! Dnů, neděl, měsíců! Ale knihu nemám.

Za to tím častěji vidím jej, svého dlužníka. Čekám, až na Václavském spustí elektrika — je tam také, popadne mne za rameno, omlouvá se, slibuje, že přinese.

Jedu po tramvaji, náhle někdo přiskočí, aby se mně zmíravě sladkým hlasem omluvil. Spěchám za přítelem, jehož jsem dlouho neviděl, chci s ním promluvit — cestu mně zastoupí můj vzácný známý, který lituje, že neměl tušení, že by mne tuto potkal, jinak že by byl svatě knihu vzal s sebou.

Tak mne pronásleduje tento vzácný čtenář a můj dlužník po tři — po pět let, a nelze uniknouti mu. Ostýchám se říci mu, aby si knihu

ke všem čertům nechal, aby mne ušetřil svým omlouváním, že už o knihu nestojím, že sestárla, že jsem ji dávno dočetl jinde, že jsem si koupil jiný výtisk — on je tak šetrný, tak uctivý, tak plně proniknut vědomím dlužníka.

Jen prosím boha, aby tento můj dlužník nikdy neletěl v baloně s panem Vandasem. Neboť spatřit mne — skočí mi jistě na hlavu — a myslím, že bych pak neměl ani času, abych jeho poslední omluvu vyslechl.

Nepůjčujte knih, pravím vám!

Vím, jak těžko se vracejí. Mám ve své knihovně sám — tři vypůjčené knihy, deset let, a co nejhoršího, již ani nevím, komu náležejí...

ZA NÁLADY SYCHRAVÉ.

Přátelství a povolání.

Pokoj, v němž odpočíval Vratislav Stonek, dýchal zvláštním ovzduším. Rozličné vůně prostupovaly se v malé té prostoře, jako by spolu zápolily, ale žádná z nich nepřekonávala nadobro ostatních. Nebylo třeba ani čichu značně bystrého, by rozeznal a určil zápachy vycházející z rozmanitých těch lahví a lahviček, krabic a kelímků, porůznu rozestavených na stole uprostřed světnice, na zavřeném umyvadelním stole mezi dveřmi a kamny, a na malém, nočním stolku těsně u lůžka, na němž ležel Vratislav.

Byly to smutné, těžké vůně a zápachy. Bys i byl do těsné té komnatky vstoupil za čiré tmy, byly by v tobě vzbudily představu jedinou a neomylnou, představu lékárny. A ač byly silny a mnohé pronikavé, všechny podléhaly jistému zápachu či výparu, jejž jsi postřehoval spíše pudem než smyslem čichovým. A tato divná, nejtěžší vůně ze všech vznášela se nad horkým lůž-

kem a odtud šířila se dále, na dél i na šíř, naplňujíc pokoj, vnikajíc do každé štěrbiny a trhliny ve zdech i ve stropě a vyrážejíc ti vstříc, jakmile jsi dvéře otevřel.

Vše bylo stále pečlivě uzavíráno, obě okna, jejichž skuliny byly ucpány dlouhými proužky hnědé, stočené, klížené bavlny, i dvéře, před nimiž v pokoji postavena byla španělská stěna, aby příliš dotěrně nevnikl z venčí do vytápěné prostory studený vzduch. Vystupovalo sice v prvních dnech březnových slunce výš a výše, ale přes to mrzlo venku a ulevil-li mráz, bylo mu v patách sychravé počasí, až kosti lámalo.

Tak uzavírala pečlivá ošetřovatelka Vratislavova trudné to zákoutí co nejúzkostlivěji, jako ze strachu, aby nevniklo sem cosi hrozného. Ale to hrozné bylo tu již. Vetřelo se neviděno a neslyšeno, ale sedělo na všem, nač jsi pohlédl, lpělo na podlaze a vznášelo se nad hlavou, dusilo dýchání a soustřeďovalo se kol úzkého lůžka, na němž odpočíval vyhublý, seslablý, ochablý Vratislav. Byl to strašný host, jenž se sem vtáhl otvorem klíčovým a štěrbinou mezi prahem a veřejemi a nehybně se usadil na všem, co bylo ve spojení s osobou nešťastného trpitele. A z očí tohoto hosta, které jste jen tušili, z úst jeho, která se nemohla pohybovati, z posunků, kteréž vám jen vaše obraznost malovala, vyznívala jediná, podivná, bezezvuká řeč, nade vše srozumitelná: Neodejdu odtud než s ním a v něm!

S ním, s ubohým, nešťastným, trpělivým Vratislavem. Bylať to smrt, která se zde zahostila...

Dokonával.

Dokonával již rok, ba déle. Ale tehdáž, před rokem, chodil ještě. Šoural se ulicemi a vycházel i za nepohody, ač mu lékaři domlouvali, aby se chránil větru, chladna a deště. Ale Vratislav, dokud mohl, utíkal z těsného svého pokojíku. Nebylo divu. Těmi úzkými dvěma okénky viděl na samé střechy a střížky dřevníků, skladů a kdo ví jakých jiných stavbiček, vecpaných do několika těch dvorků, a kde končily tyto střechy, šindelové a hákové, tam vystupovaly nad nimi nahé, slepé, oprýskané zadní zdi domů nejbližší ulice, zdi vysoké, provlhlé, zčernalé, a tak blízké, jako by jich mohl rukou dosáhnouti. Ale to se jen zdálo. A z hlubokých, úzkých těch dvorků vystupovaly vzhůru odporné zápachy, které připomínaly Vratislavovi puch krypt a hrobů. Byl tak blízek těchto posledních bytů lidské tělesnosti! Dlažba těsných, černých, odporných, jako zločinem dýšících těch prostranstvíček byla vždy slizká, v hlubších částech leskly se olověné kalužiny, mříže nad stokou vždy byla zatopena — neboť stoka neměla odpadu.

A bylo-li někdy Vratislavovi tak nevolno, že nemohl vyjíti, a otevřel-li na chvíli okno, aby z něho vyhlédl, zamotávala se mu hlava a podivná jakási moc jej stahovala dolů, do té prohlubně, a zdávalo se mu, že slyší praskot lebky,

třístící se o kulaté kameny černé dlažby, a pak shroucení celého těla. V takových okamžicích Vratislav náhle od okna odstupoval a rychle je zavíral. Ještě chvíli tam hledět a nebyl by snad odolal podivnému tomu nutkání...

Ale teď ležel již celé měsíce a tušil jen, jak tam venku, na ulicích a náměstích, panuje čilý život, jak lidé chodí a běhají, pozdravují se a hovoří, smějí se a loučí zase slovy „na shledanou", kterak si z plných plic zdravě odkašlávají a kterak vypouštějí z doutníků mohutné kotouče dýmu. Vše to připadalo mu nyní jako dávný sen, který se mu někdy zdával a na nějž nemůže zapomenouti. Jak rád by nyní byl kouřil! Tak mocná byla ta žádost, že se mu nozdry plnily tabákovým dýmem — měl halucinaci čichovou. A co tam venku hlučel a bouřil a kvapil neustávající ten život velikého města, hleděl Vratislav stále a stále na malovanou růžici ve středu stropu, tak špinavě žlutou a již neúplnou. Kolik let již uplynulo ode chvíle, co tu posledně čpěly barvy malířovy, smíchané se zahnívajícím klihem!

— — — — —

Ze všech přátel, kteří nemocného, zvolna umírajícího Vratislava Stonka navštěvovali a v jeho opuštěnosti těšívali, nejčastěji přicházel Matyáš Suk, nejvěrnější, nejoddanější přítel Vratislavův. Byl starší Stonka, ale snášeli se vždy jako bratři. Matyáš Suk byl novinářský zpravodaj, z té staré gardy, která povolání svému přinášela celé tělo,

celou duši. Měl případné jméno; bylo něco sukovitého v jeho povaze, ale bylo to tak jadrné a zdravé jako lesní strom, rozšiřující pryskyřičnou vůni; každé jeho drsné slovo zasluhovalo ihned stisknutí jeho ruky, jak upřímně bylo míněno. Nebylo nic úmyslného v jeho výrazech, nic hledaného v jeho posuncích, nebylo v něm přetvářky za mák. Byl z nejpoctivějších, nejpočestnějších lidí své doby, neúmorný, neúnavný k úpadu, každou čivou, každým dechem oddaný své povinnosti. Tento Matyáš Suk nežil život svůj v l a s t n í — žil život novinářského reportera. Pro jeho zábavu, pro jeho zotavu nezbývalo nikdy chvíle. List, jemuž sloužil, byl první jeho myšlenkou a poslední. Byl to drahokam v lidské podobě.

Dovedl však přece urvati chvíli svému těkavému, všudybylskému povolání, a každou takovouto chvíli věnoval chorému příteli Vratislavovi. Vlekl pak své unavené nohy do třetího patra nevlídného domu, v němž Vratislav bydlel, a vstupoval nízkými dveřmi v tu směsici zápachů lékárnických a výparů chorého, šetrně vytřásal u dveří z oděvu svého chladný vzduch venkovský — doutník odkládal již na schodech — a po špičkách blížil se k posteli, na níž odpočíval ten mučenník. Všechno zde rvalo mu srdce — ty pracné, domíravé výdechy nemocného zraňovaly ho jako dýky, ale Suk spěchával k Vratislavovi se zimničným chvatem, aby ještě jeho

života užil, aby s ním promluvil, jej potěšil, a děsila ho myšlenka, že by někdy přišel pozdě.

Vratislav posud nikdy nevyslovil slovo smrt, umření; děsil se toho zjevu, pomyšlení na rozloučení, konec — neboť Vratislav byl přesvědčen, že je pak skutečně konec. Všichni přátelé znali jeho mínění o těch věcech.

Ale dnes, když už se Sukem chvíli rozmlouval, pozvedl se náhle namáhavě, posouvl pracně tělo k poduškám, aby měl hlavu výše, a řekl nezvykle rychle a čile:

„Suku — až umru — viď — napíšeš ty o mně nekrolog? Viď, že to uděláš?"

Suk byl nesmírně překvapen tímto přáním, že nemohl hned odpovědět. Ale za okamžik, nutě se k úsměvu, pronesl odporujícím způsobem:

„Ale dětino — Vratislave — jaké to máš nápady —!"

„Nemluv," přerušil jej Vratislav, zvedaje vyhublou, žlutou, průhlednou ruku. „Já vím — já vím — ale slib mně to. Tobě to bude nejsnadnější — uděláš to nejlépe — znáš mě nejdéle — viď, uděláš to...?"

Pronášel to vše s jakousi dětskou neústupností a doléhavostí, jako nemocní mluvívají. Suk nepřisvědčoval a neměl také slov, aby odporoval. Hleděl dnes poprvé jak vyjevený na nemocného přítele, jako by teprv dnes viděl seděti na něm tu žlutou příšeru smrti. A dnes poprvé byl rád, když opustiv nemocného octl se na chladném

vzduchu. Klopýtal se schodů a srdce mu usedalo. Nekrolog! Kolik už jich napsal! Avšak o Vratislavu! A tato myšlenka, trudná a těžká jak olovo, srážela jej skoro s těch příkrých schodů.

Ale když pak se octl na ulici a vzdaloval se víc a více domu, v němž seděla ta smrt, číhající na kořist, rozptylovala se znenáhla tíže v jeho hlavě i v prsou a znenáhla počal přemítati o tom, co vše o Vratislavu ví, jak žil, co udělal, jaký měl význam pro společnost, pro život, pro umění. Vzestupovalo v něm pomyšlení mocnější všech ostatních, vědomí povinnosti, povolání. A kráčeje zvolna, s hlavou skloněnou, k cíli svému, stylisoval v duchu zprávu o úmrtí Vratislava Stonka, hledal slova a zase je odvrhoval, hledaje lepších, případnějších. A když dokončil a v duchu tečku učinil, a když ještě jednou zrakem přelétl tuto neviditelnou svoji práci — sevřelo mu to náhle prsa i hrdlo a Suk byl by zaštkal. Co to činí? Vždyť Vratislav ještě žije!

A večer toho dne, když přišel se svými zprávami do redakce a odevzdával papíry tužkou popsané redaktorovi, pravil tento polohlasně, šetrně, vzhlédaje k němu soucitně:

„Kollego Suku — čeká vás ještě něco — máme tu před půlhodinou zprávu, — umřel Vratislav Stonek... Vy jste ho znal, byl to váš přítel — napište mu krátký nekrolog — víte nejlíp, co a jak..."

„Vra—ti—slav Sto—nek?“ vyrážel Suk. Bylo mu, jako by mu někdo nohy podrážel. Hleděl na redaktora, snímal okuláry a vytíral je a znova je sázel na nos, a pak se podepřel pravicí o stolek redaktorův a hleděl na něj tupě, ulekán, a opakoval zdlouha:

„Vratislav Stonek? Je to jisté?“

„Bohužel, bohužel... Byla tu jeho hospodyně. Jděte, kollego, jděte — napište to. Jaká pomoc, musíme tam všichni...“

Beze slova svlékl Suk zimník, pověsil jej, kráčel jako v závrati do vedlejší pracovny, usedl ku prázdnému stolu, rozřízl několik archů papíru na čtvrtky, zapálil vyhaslý doutník a — psal.

Psal s očima suchýma, kolem nichž však ho pálilo a svíralo, psal, těžce oddychuje, ale psal rychle a postihl mnohou větu ze svého dopoledního konceptu, jejž skládal v duchu cestou po ulici. Ale čím dále spěl k závěrku, tím bouřlivěji dmula se mu hruď, již již tryskalo to z očí, a když učinil poslední tečku, sklonil nad těmi řádky hlavu a náhle ronily se mu slzy na papír sotva popsaný a rozmáčely tu jednotlivá slova k nerozeznání, k nepřečtení.

Skoro ani nepozoroval, bolestí přemožen, jak tiše v trepkách se přišoural metér z tiskárny, odňal mu popsané čtvrtky, posypal je pískem, jejž smetl na podlahu, a jak byl přišel, tak tiše odešel.

Suk zvedl se těžce a nepozdraviv, nepromluviv, vyšel do hovorny, oblékl zimník, chopil

se klobouku a holi a šoulavými kroky odcházel z redakce. Maje oči plné horkých, hořkých slz, mířil Suk ku proklatému tomu domu, aby posledně navštívil přítele Vratislava, již mrtvého, vychladlého. Vykonal svoji povinnost, nyní konečně náleží mu chvíle a může jít, aby se rozloučil s přítelem...

Píseň podzimní.

(Úryvek z „Nezaslaných dopisů“.)

„— — Opět zaznívá, ta hučivá, skučivá, studená píseň podzimu — dobývá se za soumraku do mých oken, vniká všemi skulinami do mého staromládeneckého příbytku, hvízdá komínem níž a níže, pojednou vřítí se ke mně odchlíplými dvířkami kamen, vystydlých, dávno nevytápěných — a už jest jí plná světnice. Krouží mi kolem uší, líbá mě na čelo — a mne mrazí, mrazí, mrazí! Přichází s každým podzimkem a je vždy truchlivější, vždy studenější.

A třeba že s nastávajícím soumrakem prchám ze smutného svého, osamělého obydlí, spěchaje do rušných ulic a vyhledávaje někoho z mála zbylých mně přátel, abych s ním strávil večer — přece neunikám tajemné, neústupné písni té. Zalomcuje pak v černé noci, když jsem se byl navrátil, silou zdvojenou vetchými, nepřilehajícími okny, zahání mně spánek, a já naslouchám

— naslouchám a vzpomínám. Mládí uprchlo, štěstí moje zemřelo, jen tato píseň vždy věrně se navrací. Jen ona mně zbyla z minulosti a vzpomínky, které s sebou přináší.

Zdali i Ty ji slyšíš a zda i Ty vzpomínáš, Amálko drahá?

Pamatuješ-li, kterak jsme jí kdysi naslouchávali společně, tulíce se k sobě, a kterak jsme pak povzdychali: Konec léta — konec léta!

Zdá se mi, že léto bývalo, že se již nenavrací a že žiji dlouhý, nekonečný podzim — z něhož není návratu k slunci — a po němž přikvačí tvrdá, umrtvující zima.

A Ty, Amálko? Vzpomínáš?

* *
*

Vzpomínáš, Amálko, jaká tesklivost nás podmaňovala, když zaduly první chladné větry, šumějíce a hučíce v korunách stromů a prodírajíce se hustými křovinami? Rvouce sežloutlé listí a postýlajíce jím steziČky širé zahrady, s nichž první deště počínajícího podzimu splachovaly žlutý písek, že víc a více vystupovala černá zem?

V tklivých, lítostných vzpomínkách oživují se mně — a vždy mocněji — ony okamžiky, kdy za pozdních odpůldnů nedělních spěchávala Jsi k opuštěné besídce na samém konci vaší zahrady, zvedajíc šatečky své, abys jich neumáčela ve vlhké trávě, přeskakujíc drobné kalužiny

a po špičkách obcházejíc větší, až jsi dospěla altánu, našeho útulku, a udýchaná, spěchem a radostí zardělá, klesala jsi mi v náruč — mně, který jsem již netrpělivě očekával.

Bylo Ti tehda sedmnáct let. Vrací se Ti někdy v mysli růžový ten sedmnáctý rok?

Vzpomínám, kterak jsem kdysi čítal povídky pro mládež, pod jejichž titulem býval přídavek: Z šeré minulosti. A zdá se mi, že také všechny ty naše krásné chvíle náležejí šeré, předávné minulosti. Ale jsou okamžiky, kdy mi připadá, že vše událo se před týdnem, včera; že neuschly posud na mých rtech vášnivé, horké Tvoje polibky, a že zejtra či pozejtří objevíš se mi v plném blesku své krásy, svěžesti a pružnosti.

Pro mne nestárneš, Amálko drahá. Znám jedinou dobu Tvého života, Tvé mládí. Hledím na Tvůj obrázek, který mi zbyl z oněch šťastných, blouznivých dnů. Nic na něm nezměnila léta — stále Tě tak vidím — pro mne kráčíš posud životem v plném půvabu svého jara. Jen písmo na rubu podobizny — drobné, chvatné písmo Tvého věnování a podpisu — jen toto dobou vybledá, žloutne, vyprchává. Či byl bych je sám zničil nesčetnými polibky od oněch dob?

A stále tkví na rubu Tvé podobizny: Tvá věrná, oddaná, milá... Písmo zůstalo — a kde jsi Ty?

* *
*

Skoro se usmívám, když vzpomínám na drobné naše lsti, které jsme vymýšleli, abychom se mohli scházeti. Kterak se zdála vzdálená myslivna — Tvůj rodný dům a obydlí Tvé — ode mlýna, v němž jsem já u strýce trávíval prázdniny, a kterak oba ty domy ještě více oddalovalo staré nepřátelství rodin je obývajících. Kterak cize jsi uměla na mne hleděti, když jsem Tě pozdravoval před lidmi, zdánlivě z pouhé společenské zdvořilosti, kterak sotva jsi hlavou pohodila a hrdě dále kráčela.

„Proč před ní smekáš, před vyžletem nerozumným!“ plísníval mě strýc. „Je právě tak naduta jako její otec — konec je navždy mezi námi — nezahazuj se!“

„Ale strýče,“ odpovídal jsem, „trávím tu několik neděl prázdnin, neznám příčin vašeho hněvu, které vám samým jsou nejasny, co mně do polesného a jeho rodiny — ale nechci se zdáti nezdvořákem. Je-li naduta ona, nechci jí opláceti stejnou měrou. Moje uctivá pozornost více ji pokořuje než nevšímavost.“

A Tvůj otec, když jsem ho pozdravil, zavrčel vždy jen mrzutě „dobrý den!“ — a jak utíkal potom, aby snad nezaslechl další nějaké slovo!

Kterak jsme se pak nevázaně smáli těm starochům v úkrytu starého, míjeného altánu vašeho.

Neboť třeba je rozlučovalo dávné nepřátelství, něco ty dva domy pojilo. Dvě ty široké, husté zahrady, které sousedily.

Stojí posud starý ten altán, drahá Amálko? Svatyně našich rozkošných schůzek?

Vidím jej, s oprchalou, trouchnivou střechou šindelovou, na níž na hrotu se vypínal a skřípavě po větru otáčel kohoutek, jehož vrzotu jsme se na počátku tak často lekali. Vidím jej, zahalený hustou clonou plané révy — jaký v něm byl i za nejparnějšího léta milý chlad! Stoje v koutě vaší zahrady, u samého téměř plotu zahrady strýcovy, byl dávno opuštěn, celou vaší rodinou jako v klatbu dán. Nikdo tam nezabloudil, aby se nepřiblížil sadu nenáviděného mlynáře, do něhož neměl vniknouti hlas obyvatelů myslivny, z něhož neměl zase přelétnouti zvuk nikoho z mlynářových. I pouhých těch zvuků navzájem se štítili, prchali před nimi na obou stranách, jako by jimi mohli býti poskvrněni.

Vzpomínáš, Amálko drahá, jak jsme tam bývali jisti, šťastni, nevyrušováni? Kterak důmyslně jsem v plotě Tvého otce vyviklal tři tyče, abych mohl vnikati do zahrady a do altánu? Kterak jsem je po každém dostaveníčku dlouhými, volnými hřeby zdánlivě zas připevňoval? Vzpomínáš, kterak jsi mne ku plotu tomu provázela, u něho posledně líbala, a když jsem se protáhl a otvor zahradil, ještě skulinami mezi koly a la-

těmi ručku k políbení mně podávala a moji pravici tiskla?

Když otec Tvůj vycházel do obory a když strýc můj seděl na potoce nade mlýnem, lově ryby, ubíral jsem se klidně se svými knihami do zahrady, chtěje studovati. Ah, kterak dobrá teta zakazovala dětem, aby tam za mnou nepáchly, aby mne ve studiích nerušili. A nepřečetl jsem za celé prázdniny ani stránky. Hledě horlivě do otevřené knihy, pokud mne mohli ze mlýna viděti, jakmile jsem zabočil v husté stromoví a křoví, kvapil jsem k svému otvoru, kterýž mne uváděl do ráje. Již jsem mrštil knihami do trávy, uvolnil koly — naslouchal každému šustu a pak — octl jsem se v zahradě vaší a několika kroky v altáně. I tam v tom koutě bylo kolkolem husto, neprůhledno. A jedva dýchaje napínal jsem sluch i zrak, kdy zachrupají Tvoje kroky, kdy v nejbližší zátočce objeví se Tvůj šat. Ah, konečně, konečně!

Tys vycházela zase do svého sadu s ruční prací, s vyšíváním, s háčkováním. Nedivila se Tvoje matička, že nemůžeš být s prací věčně hotova? Nikdy jí nepřipadlo podívati se, jak daleko jsi pokročila? Byla churava, měla starost o domácnost, — zcela bezpečně vracela jsi se domů s rámem, s vložkami, na nichž nepřibylo ani stehu, ani očka.

Ach, milý altáne, co slastí skrývalo se ve starých, červotočivých tvých stěnách! Co polibků

v tobě vzplálo a domřelo na našich rtech! Co vroucích slov v něm bylo zašeptáno, z nichž ani jediné nevyznělo přes chatrný tvůj práh! Vzpomínáš, Amálko drahá, na ty polibky a šepoty?

Zůstalo Ti kousek onoho blaha pro celý další život, jako mně jest jedinou památkou šťastného, kouzelného mládí — a jedinou bolestně blaživou myšlenkou pro celou zbývající budoucnost?

Avšak, žel, také tenkráte mívalo léto konec. Svezli úrodu do stodol, mlýn vesele klapal, v revíru ozývaly se houkavé výstřely, otec Tvůj vracíval se s bohatou kořistí — a nám pukalo srdce.

Zavály chladné větry. Listí v zahradách žloutlo, vítr je orvával, koruny řídly — řídly i křoviny, schůzky naše chýlily se ke konci. Pominulo, co nám umožňovala bujná, neprozírná zeleň.

Zaznívala z daleka a víc a více se blížila píseň podzimu!

Ještě týden, ještě několik dnů — pak spadlo listí a průhledny byly obě zahrady. Nahá ramena stromů trčela v podzimní vzduch a již vystupovala zřetelně černá střecha altánu, viditelná z oken myslivny. Znenáhla bylo nebezpečno blížiti se k němu. Pak střásl vítr i listí s křovin, víc a více vystupoval altán. — Zbrunátnělo a zhnědlo, opadalo i prořídlo lupení plané révy — bylo viděti i do besídky, z myslivny i ze mlýna — byly odhaleny všechny cesty ku plotu a k al-

tánu, které za léta se zdály neproniknutelnými chodbami.

Mně nastával návrat do Prahy — Tobě dlouhá, smutná zima na pokraji hlubokého lesa.

Zase potkávali jsme se jen před lidmi, cestou k vesnici, ke kostelu, zase uctivě jsem pozdravoval a Tys chladně děkovala, jako bychom se neznali.

Vzpomínáš na poslední naši schůzku v altáně?

Vzpomínáš na první onoho podzimu skučivou píseň, v níž mísily se mé těžké vzdechy a Tvoje lítostivé štkání?

Nezapomenu nikdy, kterak jsem Ti ukrádal poslední polibky, kterak z očí Tvých na rozpálenou moji tvář kanuly stydnoucí slzy a kterak jsem chvějícími se rty pronášel bezpočtukráte:

Nezapomeň, nezapomeň, Amálko drahá!

Vzpomínáš?

Podzim hude mi truchlivou, dlouhou, mučivou svoji melodii. Já vzpomínám.

* *
*

Slíbila jsi, že budeš psáti. Nabádal jsem Tě k opatrnosti. Zapomněla jsi na moji radu. Piš do ústavu, nikoli do mého bytu, žádal jsem, aniž jsem věděl, proč tak činím.

Jsou divné náhody, nepředvídané a neodvratné.

Churavěl jsem něco dní venku u rodičů, kam jsem od strýce na zbytek prázdnin zajel, a vrátiv se do Prahy, nalezl jsem u staré vdovy nového spolubydlitele. Byl to Tvůj — bratr. Nedařilo se mu na universitě ve Vídni — zkusil to s ním otec v Praze.

Jako by nad námi osud byl postavil dohlížitele, dozorce. Již jsem nebyl sám se svými vzpomínkami — zdálo se mi, jako by mne Tvůj bratr pronikal. Nebylo mezi námi nepřátelství — nezdědili jsme ho po starých — ale nebylo také přátelství.

Tys psala. Šťastně dostal jsem sám do rukou první Tvůj dopis, i druhý, a líbal jsem je — a líbám posud. A chvěl jsem se, jak bude dále. Nemohl jsem Ti naznačiti, abys změnila adresu do ústavu, nesměl jsem Ti psáti. Nad Tebou bděl otec. Vždyť jaká to událost — dopis do opuštěné myslivny! Listonoš na samotě! Z daleka ho viděti a všichni obyvatelé s nedočkavostí hledí mu naproti, hádajíce, komu z nich psaní přináší. Prostředníka jsme neměli. Kterak jsem Ti mohl psáti?

A psala jsi po třetí. Tehda nezastal mne listonoš, nebyl jsem doma. Dopis přijala kvartýrská a položila na můj stůl. A když se vrátil Tvůj bratr — dříve než já — všiml si razítka poštovního, zvědavě přihlédl blíže — Tvoje písmo prozradilo mu ostatek. Uloupil dopis, aniž jsem

to tušil — a zradil nás nesmiřitelnému Tvému otci.

Vše bylo vyzrazeno dříve, než jsem byl hotov se svojí přípravou pro život, než jsem — jako svéprávný a samostatný člověk — mohl předstoupiti před rodiče Tvé a vyžádati, vyprositi, vyžebrati nebo konečně vybojovati si Tě pro celý život — — — — —

A pak Tě vdali, Amálko drahá, proti Tvé vůli, přes Tvé vzpírání a zoufalství — a nespatřil jsem Tě již.

A ze všeho toho luzného sna, z těch krásných, letních dnů, ze všech těch polibků a přísah, ze vší té touhy a nadějí do budoucnosti zbyl mi Tvůj obrázek s drobným písmem Tvého věnování, Tvoje řádky a dlouhá, zmíravá a věčně se vracející píseň podzimní...“

TŘI HISTORKY MALOMĚSTSKÉ.

Šibřinky pana kontrolora Havránka.

Bylo ke dvanácté hodině, když pan učitel Kabeš se vracel ze své obvyklé procházky, od nádraží, které bylo na dvacet, pětadvacet minut od městečka V. Byl jasný, studený únorový den, vítr fičel řadou holých topolů, vroubících silnici, kol do kola bylo vysoko sněhu a vyjezděnou, včera ještě černou silnici kryl čerstvý poprašek.

Pan učitel nořil ruce do kapes, chvílemi však je vytahoval, dýchal do dlaní a zahříval si uši. „Zazobával se mu do nich vítr," jak pan učitel říkal.

Od městečka přicházela proti němu neveliká, zavalitá postava, za kterouž poklusával silný výrostek, nesoucí cestovní kožich a kožešinový vak na nohy. Kabelu cestovní nesla si tlustá postava sama.

Učitel vytáhl z kapsy pravici, přidržel ji stříškou nad očima a hleděl bystře do dálky.

„Koukejme — kontrolor — kožich — brašna — — kam se žene?“

Nemusil dlouho čekati na odpověď. V půli cesty k městečku setkali se oba.

„Hele, hele, pan kontrolor na železnici?“ zastoupil mu učitel cestu.

„Pan učitel! — nazdárek!“ volal kontrolor zastavuje se. „No na železnici, bodejť žeť.“

„Kam pak, kam?“

Pan kontrolor místo odpovědi obrátil se k výrostkovi a povelel mu:

„Běž napřed, Mates, já tě dohoním. Ostatně je času dost. Skoro půl hodiny ještě. A tu máš — shoď v čekárně kožich a pytel a doskoč mi k mejtu pro cigara. Čtyry po pěti — tam jiných nemají. Samým spěchem člověk na všecko zapomene...“

Výrostek popadl neohrabanou rukou dvacetník a klopýtal dále k nádraží. Teď teprv obrátil se kontrolor k učiteli a rozesmál se na něj plnou svojí měsíční tváří.

„Kam! To byste neřek', co?“

„No, kde bych mohl — tento...“

Kontrolor se mimoděk obrátil, ač nebylo široko daleko člověka, a polohlasně, jakoby mu svěřoval tajemství, řekl k učiteli:

„Jedu na šibřinky!“

„Mordie, na šibřinky!“ zvolal učitel. „A kam pak?“

Kontrolor pomlčel a řekl pak náhle čtverácky:

„Do Prahy!“

„I hrome!“ zadivil se učitel. „Koukejme — do Prahy. To vám závidím. Do Prahy...!“

„Vidíte — patnáct let vám na to stůňu. Ale na pražské, to se ví. Moh' bych také do Hradce, nebo do Pardubic, nebo konečně do Chrudimě — ale to mě tak neláká. Ty pražské — pražské bych rád viděl. Patnáct let se na ně chystám, pokaždé mi to zvrtlo. Ale tentokrát bych se prosekal třeba palisádami. Víte, to musí být ukrutně náramná věc. Pokaždé jsou toho plné noviny, jak to tam bylo, co tam bylo, a to vám mám vždycky takové trhání post festum a vztek jako věž, že jsem zase zmeškal. Letos se mně to hodilo. Pan hrabě trochu stůně — hosti nejezdí — hony nejsou — práce mně neshoří — ředitel to zaonačil — jedu!“

„To vám závidím — to vám závidím,“ opakoval učitel. „No — a půjdete v maškaře?“

Kontrolor se lišácky usmál.

„A bodejť bych nešel! To se ví! To je to hlavní. Junda největší! To už jsem vyřídil všecko písebně! U přítele!“ A nakloniv se k učiteli, dodal skoro šeptem:

„Za mandarina jdu! To je originál, co? Za mandarina! To jistě nikoho nenapadne. Kollega z Prahy mně na to poslal obrázek — nóbl to bude. Takový květovaný salup, brejle s no-

sem, dlouhánské kníry, na hlavu holou paruku s dlouhánským copem, do ruky slunečník — od Staňka — mandarin jako veritábl kinézr. Možná — až jak bude — dám se v tom v neděli fotografovat. Na památku."

„Mordie, mordie!" rozpaloval se učitel, „hned bych jel s vámi. To já taky ještě neviděl."

„No, jeďte!" nutil kontrolor. „Máte sobotu — škola žádná, zejtra neděle."

„No, neděle, ale kostel!" namítal učitel. „A kdyby i nebyl — to by mě mohlo stát desítku."

Kontrolor vypískl.

„Ano desítku! Mě to bude stát aspoň čtyrycítku! Ale ať — chci to vidět — a už taky nemám času nazbyt. Pelicháme, kamaráde, mladší nebudem..."

„Ale to nám pak budete povídat, co?" zajišťoval si učitel referát.

„No, budu-li!" třepal kontrolor okazováčkem. „To přivezu věci... Ale teď nazdárek — Ježíš Marjá, aby mně tak ujel vlak!"

„Dobrou zábavu, pane kontrolore!" přál učitel. Kontrolor potřásl mu rukou, vykročil a přidal do kroku. Jeho kulatá postava se menšila víc a více. Učitel za ním chvíli hleděl a obrátiv se zase k městečku, zahučel k sobě:

„Inu — tihle panští mají časy. Práce je nezmoří — ženu a děti nemá — to já bych taky jel..."

* *

V pondělí večer sešla se všechna honorace městečka „u slona“ — očekávali pana kontrolora, těšili se na ústní zprávy. Co bylo o šibřinkách v novinách, přečetl si už každý.

Konečně se otevřely dvéře a vstoupil pan kontrolor Havránek.

„Aáááh! Bálečník je zde! Tak pojďte — pojďte, stará vojno, povídejte!“

„Dřív něco do sebe a pak ze sebe!“ volal pan kontrolor. „Tak něco pikantního, krčmáři slavný — pořád ještě jsem trochu jako vykuchaný.“

Nikdy nebyl tak rychle obsloužen, jako toho večera. Neboť Krčmář Kropáč chtěl také něco slyšet. A nikdy nechutnaly kyselé plíčky panu kontrolorovi jako toho večera.

Byl hotov, skoro najednou do sebe zvrátil první sklenici, labužnicky utřel ústa a pak s nezakrytou povznešeností přelétl zraky společnost, jakoby chtěl říci: „Inu chudáci — ale já tam byl!“

„Tak mluvte, pane kontrolore, jaké to bylo!“ vyhrkl sám krčmář, když mu přestávka dlouho trvala.

„Ohromně náramné!“ huhňal kontrolor ukusuje špičku doutníku. „Mordie, pánové, stojí ta věc za podívanou. V pět jsem byl v Praze, rovnou ke kolegovi, tam už byla celá moje larva. No, počkejte — až dostanu fotografie...“

„Vy jste se v tom dal — — —?“ zazněl hlas.

„A to se ví, že dal. Hned v nedĕli ráno, jak jsem po jedenácté vstal, šel jsem po obědě k fotografovi. Budete koukat.“

„No, a?“ hodil otázku učitel Kabeš.

„Inu, povídám, výborně! Kolega poslal pro horkou kávu, abych se zahřál, pak pro pivo — bylo mně vám ukrutné horko. Mezitím jsem se strojil. Do sedmi jsem se strojil — ba že, do sedmi. Na půl osmou byl kočár. Ale do Sokolny jsem se dostal v půl deváté. To je o život. Vozů jak u vlaku, všude policajti, nikdo nesmí z řady. No a vešli jsme. Schody samá chvoj, samý fábor — nahoře u vchodu asi čtyři rytíři, nebo panoši, nebo Apolóni či co to bylo — výboři, co vybírají vstupenky. Zimník do šatny, to se ví. Báječná zařízenost! Pak do sálu. Ale to nepřijdete do sálu, nýbrž na galerii. Jdu, koukám, takový ochotný kapucín mi okáže schody. Pánové, výborná věc! Takové úzké schody — jednou stranou dolů, křížem zas nahoru, uprostřed potkáváte krásné dámy, míhá se to — inu, ohromně náramné. Já dolů, to se rozumí. Pořád dolů. To je vám několik pater. Ale teď bych vám přál vidět — to dole — víte! No to nemůže v Paříži tak vypadat. Namačkáno maškar kolem stolů, na lavicích, na almárkách — o pivo zle, o jídlo zle — Babylon! Já hned ku prameni! Do zadu, kde byly sudy. Koukám —

Ježíš Mariá — tady bratranec ze Slaného. Taky na šibřinkách! Ale on je vlastně už dávno v Praze. Tak jsme seděli, pánové, piva bylo dost, já dal sklepníkovi hned napřed čtvrtník — ten si nás pak všímal! Já první, druhou, třetí, čtvrtou — pánové, moje sklenice, to vám bylo jako věčné světlo. Jídla dobrá — ale ta rvačka o ně. S nouzí jsem dostal telecí kýtu — pak později řízky — pak šunku — pak už byly jen salámy..."

„Pane kontrolor, prý tam dělal Mošna pěkné výstupy?" ozval se tu adjunkt Slavíček.

„Mošna? Toho jsem neviděl. To vám byl chumel — chumel!"

„Ale půlnoční průvod byl asi krásný, pane kontrolore," vmísil se pokladník záložny Macourek. „Ten tah rytířů — —"

„Vidíte — to já ani nekoukal. Inu tah rytířů — těch tam vůbec bylo! Samý rytíř! A ty slečinky!" zamrkal kontrolor. „Víte, jen tak trochu známosti mít v Praze, to bych se byl uchytil! Ale zle nám nebylo, mně a bratranci. Byli jsme už hezky vyhladovělí, když se volalo kolem do kola: Krupovka, krupovka! — Já na bratrance: Co to? Inu polévka, víte, geřtl. Tři šálky jsem vypil, s citronem — a pak jsem ještě sehnal porci šunky. To už bylo trochu později. Ani jsem nekoukal na hodiny. Najednou se vám to začne prázdnit, já koukám, co to, bratranec

povídá: Hochu, musíme taky hledět tento... Ale teď nosili kávu, černou kávu. No dal jsem si kávu. Ale pak zase pivo. Počítám-li, že jsem měl dvacet sklenic — to je málo. Ale pivo křen. A pak na mne tak přišla dřímota — a teď se mně vám to trochu plete, jak to skončilo. Jen vím, když jsme lezli do fiakru, že bylo světlo. A domů, ke kolegovi. To se to spalo!"

„No a jaký byl ten turnaj o půlnoci?" ptal se řídící učitel Mikyška.

„Turnaj? To já neviděl. To se vám všecko nedalo přehlédnout."

„Ale to musel být efekt, když přišlo těch dvacet ženských domin, růžových a bílých. To prý byly dámy od divadla."

Pan kontrolor teď neodpověděl. Hleděl široce na mluvčího.

„Vy jste si s nimi nezatančil?"

„Taky jste už viděli tancovat na stolech? Tam nebylo hnutí."

„Ale pane kontrolore, taková domina..."

„No, domino jako domino!" durdil se kontrolor. „A já je vůbec neviděl, ta domina. My měli mezi sebou jednoho čerta a náramně ohromně jsme se bavili."

Teď se ozval basový hlas vrchnostenského kasíra:

„Poslouchejte — byl jste vy opravdu na šibřinkách?"

Pan kontrolor zvyjevil obličej.

„No dovolte! Tuhle tento — rychle vytrhl pestrý lístek ze záprsí, barvotiskovou vstupenku — tuhle ji máte. A pro boha vás prosím, kde pak vy jste to všecko o tom průvodu a o tom turnaji a o tom výstupu a o těch dominech vzali? Dyť já tam byl a nevím to!"

Hlučný řev zahřměl hospodou „u slona".

„Ke všem čertům, je to v novinách — ve všech!" ozývaly se hlasy. „Tohle jsme věděli už včera! My čekali, kdo ví co nám ještě povíte!"

„Pánové," ozval se knihař Rambousek, který se byl v městečku usadil z Prahy, „věc se vysvětluje tak: pan kontrolor šel rovnou cestou dolů k „Pijáristům", jak já vyrozumívám, a tam zůstal do rána. Já ty lokály znám — já tam cvičíval. To je šatna Sokolů — a o šibřinkách se tomu říká „u Pijáristů". On vlastně pan kontrolor šibřinky neviděl...!"

Po tomto vysvětlení hrozným řevem otřásala se okna. Jenom pan Havránek se nesmál.

* * *

Pan kontrolor Havránek se rozloučil toho večera velmi nemilostivě s celou společností a čtrnáct dní nešel ke „slonu".

Uběhlo několik let, ale kdo si z něho nechce udělat smrtelného nepřítele, nesmí se odvážit

otázky: „Nepojedete zas letos na šibřinky, pane kontrolore?“

A slíbenou podobiznu mandarinskou nikdo nikdy nespatřil.

Byl hloupý?

Už je na pravdě boží pan president Vejr — či vlastně Weyrr, jak se podepisoval, je tam také družka jeho života, paní Adolfína Vejrová rozená von Kauteczki; jejich neprovdané a silně sestárlé dvě dcery, slečny Adolfina a Regina, zapadly v nějaké ústranné zátiší, kde žily ze skrovného platu z milosti, a pan rada Bambula hledí také, kterak víc a více se přibližuje čtyřicátý rok jeho služby — a nemůže se ho ani dočkat. Nebo jak vyprší — říkává — praští službou a půjde na odpočinek.

„Vem čert všechny aktivitní přídavky a ty ostatní calapatiny — říkává — já jsem sám a s tou pensí vystačím a chci si odpočinout, pokud mne vůbec těší svět..."

Má pravdu. Za aktivní přídavek nekoupí si ani kus mládí, ani kus nějaké zvláštní rozkoše, mládeneckým jeho požadavkům stačí ta pense do syta — a tak to vzal všechno čert!

Ale asi před čtvrtstoletím — a ba je to mnohem déle — takto na svět nehleděl a za nic nechtěl zůstati mládencem. Nu, tehda byl jiným chlapíkem a slečna Regina Vejrova byla jako květ.

Tenkráte ustanovili jej z Prahy do krajského města — byl panem adjunktem.

„Máme tu nového adjunkta," povídal jednoho odpůldne krupař Havránek obchodníku se střižným zbožím Klapkovi, když mu podával obvyklý šňupeček po obědě. Oba byli sousedy a oba měli svoje krámy skoro u samého krajského soudu. Pan Havránek blíže než pan Klapka, proto také dříve o všem věděl, co se u soudu přihodilo. „Přesadili ho sem z Prahy; tuze nóbl a tuze parádný pán."

„Mladý?" otázal se pan Klapka, vtahuje šňupec nozdrami.

„No mladý — vždyť je adjunkt — snad ani ne třicet..."

„Svobodný?" tázal se dále pan Klapka, ťukaje dvěma prsty pravice na nos, aby v něm šňupec řádně upevnil.

„Prý svobodný, povídali, a také tak vypadá," odpovídal Havránek.

„To je dobře. Vždycky sem mají dávat svobodné," řekl spokojeně pan Klapka.

Pan Klapka měl totiž tři dcery. Byl by potřeboval hned celou sbírku svobodných adjunktů.

„Mně je to jedno," poznamenal suše Havránek. „Staří a ženatí mají víc rozumu a zkušenosti a hledí si jen svého..."

Pan Havránek byl již silně přes padesát, měl mladou ženu, kolem třicítky, a tak ledaco se povídalo. Jemu docela nic nezáleželo na svobodných.

— — — — — — — — — — — — —

Co řekl Havránek o parádnictví páně Bambulově tak maně, bez úmyslu, stalo se za kratičko nezbytným přívlastkem adjunktovým, jemu skoro na příhanu a hned potom obecným pořekadlem.

„Ten chodí jako Bambula..."

Přemrštěně, nápadně, křiklavě vystrojen.

Hodně pravdy na tom bylo. Pan Bambula — měl-li to již od nátury či chtěl-li okázati, že přišel z hlavního města a jak tam se chodí, nosil se jako pravý dandy.

Cylindr jak zrcadlo a se širokou střechou, vykrojený, nebo — jak v krajském městě říkali — „vyšvajfnutý", volnou bundu z hnědého aksamítu, fialovou vestu s těžkým řetízkem u hodinek, francouzské pantalony divokého skotského vzorku, dole úzké a nad botami nakrčené, botky z ruské lakýrky. Ale jaké botky! Podpatky byly jak od soustružníka, vysoké dva staré palce, že by mu pod chodidlem bylo proběhlo kotě, a botky tak úzké a krátké, že pouhým pohledem na ně zabolely každého vlastní kuří oka. Pan

adjunkt snad neměl žádných kuřích ok — mohl nositi takové botky.

Nosil skřipec — a to bylo také nápadné. Bylo jich tenkrát pořídku a kdo již potřeboval něco na oči, zavěšoval si zcela řádné, obyčejné okuláry.

Pan Bambula žil jaksi samotářsky, vypadalo to pohrdavě a furiantsky, a přátel mu to nezískalo. Zvláště v úřadě ne. Zdálo se všem ostatním, že se nějak nad ně vyvyšuje.

„No, on poleví," povídal starší pan adjunkt Pilous k panu sekretáři Gruntovi, „až se tu trochu uleží. Novota je novota a na takové imposerie nás nechytí."

Pan adjunkt Pilous říkal imposerie a mínil tím imposantnosti. Ďas ví, jak si to zkroutil. A slova „imposerie" užíval jako s příhanou.

„Nechaj ho," odpovídal sekretář Grunt, „nechaj ho. To jsou ty mladé vejstřelky a člověk teprv později vidí, že je na ledacos ve světě krátký. Můj Bože — tohle my máme za sebou."

A máchl rukou, jako by zaháněl mouchu, a zabořil se zase do svých akt.

Nebyl Bambula na nové štaci ještě ani dva měsíce, když jednoho dne adjunkt Pilous, sotva vešel do kanceláře, svlékl kabát a chvatně obléknuv jiný, odřený, kancelářský, spěchal do sousední světnice, kde úřadoval pan sekretář.

„Ale tenhle Bambula je hloupý, pane sekretář!" huhňal mu do ucha.

„Co pak vyved?“ otočil se Grunt na své židli.

„Hloupost vyvádí, hloupost! Považej — jdu včera na večer alejí k vodárně, kus cesty přede mnou šly slečinky pana presidenta. Najednou, ani jsem neviděl, kde se vzal, tady pan Bambula, náramný komplement slečnám, zastavil je — povídám, zastavil — já koukal jako blázen — něco povídal, pak šly dál — — ale on s nima! On s nima! A mluvil a kroutil se — a ruce pořád v povětří jak větrný mlýn — roztrhat se moh. U vodárny přes most přicházela proti slečnám paní presidentová. Myslil jsem si: dobrou noc, teď dostaneš. On vysekne komplement jí, líbá ruku — a jde s nima se všema dál! Mně to tak bylo k smíchu, že jsem se obrátil nazpět do města. Pane sekretář, považej, on — a presidentovy holky...“

Pan sekretář se díval na adjunkta, vysouvl brejle na čelo, mrkal, mrkal — pak se rozesmál a řekl:

„To je moc! To je tuze moc! To je tuze mnoho moc!“

„No, hloupé je to,“ horlivě přikládal Pilous. „Tuze hloupé. To chce takhle uhnat kariéru. To se rozumí — zetěm presidenta — to by byla protekce! Ale teď už to nejde. Kvalifikace musí rozhodovat!“

Bylo zcela srozumitelno, proč se adjunkt Pilous tak dohřívá. Tak trochu závisti, trochu ne-

vraživosti, marnivosti vlastní; on má kvalifikaci. Kam pak Bambula!

„No, snad to nikam vážně necílí," poznamenal teď pan sekretář.

„Ale pane sekretář, cílí — cílí. Vidět ho měli. A dyť už jméno Bambula! Je hloupý — hloupý je. Ale ten vyhazov bych rád viděl, až na to padne pan president! Ten bych rád viděl. Ano, major kdyby takhle přišel! Obršt! To ano!"

„Takový jakýsi ovčí obličej má," řekl pan sekretář. „Mnoho ono toho v něm není. Ta paráda — to je vše..."

Panu Pilousovi mělo se dostati neobyčejného zadostučinění.

Adjunkt Bambula — nebylo o tom pochybnosti — dvořil se zcela pravidelně dceři presidentově, a všeobecný úžas zvyšovalo, že si vybral mladší, slečnu Reginu, asi tak osmnáctiletou. Konečně o tom zvěděl i pan president sám, anebo — věděl-li o tom již dříve — rozhodl se konečně, že to přetrhne. U presidentů byl velký dům, paní presidentová nemohla zapomenouti, že je rodem „von" a že kdysi něco přinesla. Dcery se připravovaly pro jiné panstvo.

A tak jednoho dne dal si president zavolat Bambulu do svého kanceláře a řekl mu dosti elegantně sice, ale také dosti určitě, že pozoruje, že pan adjunkt si počíná tak a tak, že to však není v jeho — páně presidentových — intencích, že ho sice těší, že pan adjunkt jeho rodině pro-

kazuje takovou pozornost, že však má se slečnami jiné záměry a že tedy prosí, aby pan adjunkt — — a tak dále.

Pan adjunkt vyšel od pana presidenta jako vařený rak. Byly-li tehda dvéře nedovřeny či poslouchal-li někdo za nimi, — zkrátka, ještě toho dne věděl kollega Bambulův pan Pilous, že ten vyhazov už tu jest a nelenil oznámiti to s příslušnými poznámkami panu sekretáři.

„No, nepovídal jsem, že je hloupý? Teď to má...“

„Inu, vědí,“ odpovídal sekretář shovívavě a konejšivě, „příjemná věc tohle není. Já to nepřeju nikomu. Člověk se může překvapit, ale konečně na kriminál to není, dvořit se třeba i slečně presidentovic. Takové pády já už viděl a dobře to dopadlo. Konečně ani pan president není žádný Pánbůh. Trochu na to šel pan Bambula zhurta — zhurta...“

Pan Bambula byl po této události ještě uzavřenější a stranil se ještě pečlivěji společnosti, pokud mohl. Pozdravoval stále uctivě slečny presidentovy, ale již se k nim nepřibližoval.

Uběhlo několik měsíců a tu se událo něco, co způsobilo značnou sensaci ve všech kancelářích a co neobyčejným úžasem naplnilo zejména pana adjunkta Pilousa — ovšem také závistí.

Pan Bambula byl pozván do rodiny presidentovy. Slavil se tam něčí svátek,

byli pozváni dva nebo tři radové — a pan adjunkt.

Již druhý den vyšly určitější podrobnosti na jevo. Večeře byla znamenitá. Pilo se víno — ku přípitkům bylo šampaňské! Pan Bambula seděl vedle — slečny Reginy! Slečna Regina hrála na piano a pan Bambula byl vybídnut, aby vybral, co má hráti! Pan Bambula připíjel rodině páně presidentově! Potom i sám zpíval! A strhl nárámný potlesk! A pan president v nesmírném rozjaření poklepal Bambulovi na rameno! Ale prý tak docela kamarádsky!

Pan Pilous byl jako vyjevený. Toť je báječný obrat! A nevěda, co by sám o této neslýchané, kromobyčejné události soudil, spěchal za tepla zase k panu sekretáři.

„Pane sekretář, co tomuhle říkaj?"

„Jsou případy," odpovídal pan Grunt. „Jsou případy! Konečně — žádný člověk není k zahození. Snad pan Bambula bude někdy také radou. Znali Obsta? Neznali. Taky to byl jen adjunkt, a pak byl radou. A taky měl dceru presidentovu... Viděj, on pan Bambula přece není tak hloupý..."

Se sklopenou hlavou odcházel pan Pilous do svého pokoje. To se věci divně obracejí.

Nebyla to poslední návštěva Bambulova u presidentů. Již za měsíc byl tam po druhé, pak za čtrnáct dní po třetí — a konečně docházel tam každé neděle. Záminkou hostitelů byl

zpěv a pak malá partie taroková, k níž pan president zval ještě jiné dva pány. O známosti nepronesl nikdo ani slova, ale vše to nemohlo nic jiného znamenat.

— — — — — — — — — — — — — —

Jednoho dne roznemohl se pan Pilous. Roznemohl se tuze nevčasně. Vyšetřoval pilnou nějakou věc a nebyl s ní hotov. Pan president poslal si pro akta a když je prohlédl, povolal k sobě pana Bambulu.

Pan Bambula vstoupil právě, když pan president shrnoval spoustu protokolů, vysvědčení, relací atd. Spěchal s tím a byl nějak rozčilen.

„Pane kollego — tohle spěchá. Měl to pan adjunkt Pilous — ulehl nám — kdo ví, kdy přijde — musíte to dodělat. Dejte se do toho . . .“

Adjunkt se poklonil a listiny odnesl, jak je pan president srovnal a motouzem ovázal. Hned potom viděl pan Bambula oknem, kterak president kvapně vychází z budovy a míří k domovu.

Nebylo ještě poledne, Bambula svlékl s balíčku akt motouz a prohlížel je.

Tu mezi ohmatanými, otřepenými listinami, z nichž některé byly už sežloutlé, asi za čtvrtým nebo pátým archem nalezl zcela čerstvý, bílý dvojlist, dopis z Prahy. Podíval se na podpis — bylo to velmi veliké zvíře, známé jméno, přítel páně presidentův a povždy jeho mocný přímluvčí.

*

Pan Bambula jal se čísti.

„Milý příteli!

Tentokráte — zdá se mi — je vše marno, nedá se to udržet a setrváš-li, nedá se to také utajit. Chápu Tvé postavení — je nanejvýš kritické — ale nevím jiné rady než tuto: nějaká nemoc — najdeš ji, rozstůněš se. Pak lázně — požádáš o delší dovolenou. Tvůj neduh vytváří se jako velmi nebezpečný, kritický, setrvati v úřadě bude naprosto nemožno. Zadáš do výslužby. Je to jediný prostředek, kterak možno vyváznouti. Nevidím jiného východiště. Jednej opatrně a — rychle.

Tvůj

. . . . . ."

Pan Bambula dočetl, vložil dopis do akt, která zase obezřele složil, jak mu byla odevzdána, vsouvl je do motouzu a položil balík na kraj stolu. Načež se zamyslil.

Po obědě schvalně se pan Bambula opozdil. Když vešel do kanceláře, byla akta pryč. Teprv po chvíli je pan president sám přinášel a zkoumavě pohlédl na adjunkta.

„Ještě jsem chtěl cosi podrobněji prohlédnouti," řekl Bambulovi. „Už jste se do toho díval?"

„Račte prominouti — neměl jsem času. Právě teď jsem to chtěl otevřít — —"

„Nevadí, nevadí — tak hrozně to nehoří. Zde to máte. Servus."

Po odchodu presidentově rozevřel pan adjunkt akta a pečlivě je probíral. Dopisu z Prahy nebylo tam již.

V následujících dnech obíral se pan Bambula tímto přiděleným vyšetřováním — a ještě jiným, k němuž základem byl mu dopis, jejž přečetl.

Nikdo na něm nezpozoroval nejmenšího. Vyšetřoval tajně, vyšetřoval a vyšetřil.

Vyšetřil, že pan president je po krk zadlužen. Spousta směnek, ale vedle toho ještě jakási finanční záležitost, velmi choulostivá, která se nesrovnávala s úřadem a postavením presidentovým, a která, vyjde-li na jevo, může panu presidentovi zlomiti krk. Jedinou záchranou a „čestným" vyváznutím je tu odstoupení do výslužby. V tom případě pánové „nahoře" nejspíše zamhouří oči. Jinak by dali pana presidenta sami do pense, ač nepředcházelo-li by v takovémto případě disciplinární vyšetřování, jehož výsledku nemohl nikdo dohlédnouti.

Pan adjunkt byl nyní i celé neděle v kanceláři, tak byl prací zanesen — a nemohl vyhověti dvěma nebo třem pozváním do rodiny páně presidentovy.

Pojednou president ochuravěl. Lékař poradil vzdálené lázně. Jela tam celá rodina. Stav nemocného se nelepšil, zprávy z lázní byly vždy

povážlivější. Po čtyřech měsících zotavoval se znenáhla pan president, ale nemohl se vrátiti v těžký a zodpovědný úřad svůj, neměl-li to zaplatiti životem. Zadal do výslužby — vyhověli mu velmi ochotně.

Do bývalého sídla nevrátil se již vůbec. Bylo prý mu třeba klidu a velikého šetření. Přestěhování nábytku obstarala paní presidentová sama. Navštívila v úřadě pana adjunkta Bambulu, požádala ho o radu a přispění v té věci, mluvila s ním velmi přívětivě, poznamenala, jak se Reginee po celou tu dobu stýskalo, že ho čekali do lázní, že doufali v jeho návštěvu — — — Pan adjunkt se dvorně uklánĕl, slíbil radu i pomoc, řekl, že se mu také zastesklo, ale že povinnosti úřední nedopouštěly, aby se vzdálil — a třeba jenom na den — — A když byla paní Vejrová se vším hotova, vyprovodil ji dvorně na nádraží a vzkázal uctivé poručení celé rodině.

To bylo vše. Odchodem páně presidentovým byla přerušena známost páně Bambulova. Nesnažil se nikterak ji obnoviti, ač dostal několik něžných dopisů z bydliště rodiny páně presidentovy.

Konečně sedl pan Bambula a zkomponoval pečlivě a pilně sám dopis — poslední to, a potom nedostal již ani řádky.

A když pak — po čase — bylo šeptáno o pravých příčinách, proč pan president šel do

pense, prohodil pan sekretář Grunt k adjunktu Pilousovi:

„Koukaj se, pane adjunkt, ten Bambula to přetrhl v pravý čas. Vida, přece není tak hloupý, jak jsme si mysleli. Ten by si byl zasmolil kariéru...“

Pan Pilous hodil hlavou, podíval se na sekretáře stranou a řekl:

„To by byl! Ale něco mně nejde do hlavy. Jak on to asi vyčenichal! Nikdo nic nevěděl. Jen Bambula měl vítr. Právě on!“

To to utíká!

Ku podivu — ku podivu! Totiž ku podivu, jak se různé vzpomínky budí. Zdá se, že je to navždy zapomenuto, pochováno, jako zahrabáno dvacet sáhů pod zemí — navždy, navždy.

Vždyť kolik to uplynulo let? počítáte si. A až vás mráz pochází, když se dopočítáváte, že přes dvacet — přes třicet. Kterak vás osud zatím propohlavkoval životem! Jenom než to učení minulo. Ať jste byli ve škole nebo na řemesle. Vzpomínáte si, kterak vás dvanáctileté mrzelo, že nejste už dvacet? Kterak závistivě jste pohlíželi na jinochy, jimž nadcházel odvod, poněvadž mohli choditi do tanečních hodin, poněvadž beztrestně se mohli procházeti s doutníkem a nikdo už jich nesměl seknouti za ucho, a poněvadž tu a tam dokonce se mohli přitočiti k děvčátku, pošeptati mu něco a doprovoditi je domů? Konečně vám je těch dvacet a tu vidouce, že pořád

ještě skoro nic neznamenáte, toužíte po třicítce. Bohužel, i třicítka přikvačí neočekávaně brzy, přehoupne se nad vámi, a pak to jde jako útokem do čtyrycítky, do padesátky. A pojednou vidíte, že máte za sebou již hrozně dlouhou minulost. Vzpomínáte na ledaco, a hle, je tomu patnáct, dvacet — je tomu třicet let. Ježíši, Ježíši, to to utíká!

Co všechno jste zatím prožili! Zamilovali jste se poprvé, podruhé — po desáté; nechali jste toho, nebo jste byli nechání, a už se vám skoro zdálo, že jste všemu nebezpečenství unikli a že vás všechno štěstí minulo. O ne. Náhle vám rarach políkl v cestu čerstvé nějaké poupě, o němž si umiňujete, že je utrhnete. Zdařilo se, oženili jste se. Máte děti — někdy přichází jedno za druhým — mívají loňské co dělat, aby se letošním s cesty uhnuly. Šedivíte, doprovázíte řadu přátel ke hrobu, sami již teskně hledíte, kterak se blížíte k těm vrátkům, jež vedou ze světa. Kam se děje taková pitomá událost z mládí, prastará, která už není pravdiva, neboť vám utonula ve shluku stíhajících se věcí dalších, nových a nových — na dobro utonula.

Až najednou se vám na potkanou vyhoupne postavička, podívá se na vás dvé očí — zamnete si čelo, v mozku pojednou se vám rozkřísne — a již jste polapili, o čem by se vám jinak nebylo zazdálo. Celá historie vystoupne před vámi,

jakoby se byla udála včera, jako živý, samohybný obrázek.

Setkal jsem se nedávno s takovou postavičkou, — vlastně s nádhernou, imposantní postavou, když jsem zase na chvíli zaskočil v malé město, které mi kdysi jediné bylo totožné s pojmem domova. Nechápal jsem tenkráte, kterak ještě někde jinde může býti člověk doma. D o m a — to bylo u nás, právě jen u nás. A hle, již jsem tam pouhým cizincem. Staří strýcové a známí sousedé, kteří tak souviseli s celou někdejší představou domova — všichni vymřeli. Spolužáci rozptýlili se po světě — a kdo z nich zůstal, podoba jeho dávno již se mi nesrovnává s onou, která sedávala ve škamně. Padají hradby, tísnivší po století volný dech a rozkvět obce otcovské — marně bych se kdysi namáhal vymalovati svým dětem, jak to tam vypadávalo, když se tatík jejich bos a bez čepice prohánival po šancích a „keslích".

Tak tedy kráčím od Bílé věže, odkud jsem se před třiceti téměř lety díval na vražednou bitvu na Chlumu, zamyšlen, a přece sleduje stříbrné nitky babího léta. Díval jsem se za lehkým, vrátkým tím předivem, jak v čistém podzimním vzduchu ulétá v dáli, kamsi do neurčita, a něco neskonale lítostného mi zaklovalo v prsou. Ano, právě tak, jako hravými větry zmítáno, uprchlo i mládí. Kam? Ah, babí léto se nám zase vrátí — ale mládí na vždy to tam.

„Zdvihni hlavu," povelelo mi tu cosi.

Zdvihl jsem, a proti mně kráčela krásná panička. Neznámá panička. A přece mne cosi nutkalo, abych pozdravil. Téměř bezděky jsem tak učinil.

S počátku udivena vzhlédla ke mně, ale již popatřila bystřeji, vlídně poděkovala a — stanula. A s ní zároveň stanuli i rozkošní tři ženští tvorové, kteří ji provázeli.

„Poznal jste mě, pane Y.?" pronesla panička měkkým, líbezným hlasem.

„Zdá se mi, že ano, milostivá," odpovídal jsem, úsilně vzpomínaje, „ale jsem ve velikých rozpacích, mám-li..."

Nu, mne nepřekvapovalo, že mě poznala. Vousy mně nenarostly, moudřejí nevypadám. Jen trochu větší. A vlídná panička napomáhala:

„Ano, moje nynější jméno snad neznáte. Ale rodem jsem L....a, — pamatujete se, jak jsme spolu hrávali, když jste bydleli u zeleného stromu?"

Dvaatřicet roků uběhlo od té doby, ale tu rázem se mi vynořil celý obrázek. Náhle viděl jsem sebe, kluka malého, bosého, těkajícího po nevelikém plácku Janském kříž na kříž, od „zeleného stromu" k domu Prašingrovu, od „podkovy" k podloubí, na něž se vystupovalo po několika schodech, tu k štátvi Jana Nepomuckého, tu ke kasinu. Zase jsem se v duchu ocitoval před kovárnou pana Štolby, otylého, širokoplecího pa-

na Štolby, jehož dílna mi připadala jako něco pekelného, kde jsem s úžasem pohlížel, kterak pod stříškou na silném koženém páse vytahovali divoké hřebce do výše, aby je mohli okovati.

Maně pohlédl jsem na nejmladší dcerušku paničky, ostýchavě vzhlížející, asi desítiletou. Skutečně, minulost se vrací, v jiných, obnovených tvarech. Toť jest ona, Andula, jak jsem s ní před třiceti dvěma roky skotačíval. Celý maminčin obrázek. Tak — právě takto vypadala malá ta rozpustilá Andula. Ovšem neobjevovala se tenkráte v podobném úboru. Otec L... byl obchodník, snad zámožný sice, ale šetrný. Tam na blízku Janského plácku měl svůj obchod, a když děti vyrazily z domu, aby si pouličnikovaly, musily zouti botky. A také malá Andula pobíhala bosa, v krátkých sukénkách, a právala se s námi. Vždyť byla jen o dvě léta starší mne.

Fuj, ošklivá myšlenka! Starší! Nikoli, je posud mladá, svěží, tak plná, tvář její jak aksamítová, její černé oči posud stejně ohnivé, její ouška — ach, ta malá, drobná ouška! A celá postava tak pružná.

Málem bych byl zvolal: Andulo, tys to, dítě zlaté, skotačivé, a pamatuješ se na mne? Pamatuješ, jak jsme hrávali na zástavy? Jak jsi se vzpírala, když jsi měla dáti hubičku? A jak jsi konečně přece dala?

Ach, všemu konec! To důvěrné tykání odnesl čas. Stojí přede mnou lepá, elegantní dáma

— milostivá paní. A dívám se na její starší dvě dcery, půvabné, asi šestnáctiletou a osmnáctiletou, a jímá mne závistivé pomyšlení: Proč jsem také s vámi nemohl hráti o hubičky!

Slovo dalo slovo, postál jsem s paničkou chvilku. Znáte ty všední hovory: co děláte, jak se máte. Nu, zvěděl jsem za chvíli, kdy a za koho se vdala, kde bydlí a tak dále. A přidala s povzdechem: „Ach, stárneme, stárneme."

Zalichotil jsem jí, že tomu není tak. Nikoli, nezalichotil — pravdu jsem mluvil. Kdybych jí z dětství nepamatoval, o deset let méně bych jí hádal. Tak se zachovala. Tu se objevil na tváři paničky úsměv čtveračivý — náhle jakoby stál přede mnou malý ten divoch z minulých let. A řekla:

„Pamatujete, jaký jsem byla čert? Kterak jsem vám kdysi způsobila bolest? O, to jste jistě zapomněl..."

Zadíval jsem se na ni a počal čerpati v chátrající své paměti, a tu zas jako bleskem náhle — náhle — —

Ó paničko neprozřetelná! Co jste mi to vzpomněla! Hle, celá scéna přede mnou, jako živá.

Hromada písku pod štátví Jana Nepomuckého. Čerstvého, vlhkého, v jakém jsme se tak rádi hrabali. A nás dětí se tam slezlo jako much. Byl jsem tam také, byla tam i Andula. A já byl hrdinou — přinesl jsem z domova malé vážky z tuhého papíru, jaké mně vždy maminka vyrá-

běla. Plnil jsem misky pískem, vážil jsem jej a zase vysejpal — nikomu na světě bych nebyl vážek půjčil.

„Jdi pryč! To jsou moje!"

Dítě je nepřející, neochotné, neužilé. Není sobečtějšího tvora nad dítě — ať si mluví kdo co chce o „andílcích", v dětech zašitých. Pěkní to čerti!

Ani Andule jsem vážek nepůjčil, ač jsem ji míval rád. A snad právě proto. Škádlil jsem ji.

Avšak Andula byla divoch. Vzdorná, nevázaná, výbojná. A tu náhle, když jsem zase vážky naplnil pískem, až byly nitě na přetržení, zvolala zlostně:

„Tak si je nech!"

A udeřila mi do obou misek z dola. V okamžiku se Janským pláckem rozlehl hrozný řev. Já to řval. Andula mně vrazila všechen písek do očí — byl jsem slep a zdálo se mi, že mi kdosi oči vylupuje. Mladší bratřík a jiná kamarádka odváděli mne řvoucího domů. Ječel jsem, jako by mě na nože bral, hodně jsem ječel bolestí a nádavkem i ze vzteku.

Doma mně hned vymyli oči, ale já ještě neviděl — a oči byly jako krev.

„Kdo ti to udělal?"

„Andula L.," žaloval jsem.

A poněvadž Andula vyvedla již několik takových kousků, usouzeno, že to nemá zůstati bez trestu. Souhlasil jsem ze srdce, neboť jsem sám

byl bit, sotva jsem ječící překročil práh otcovských dveří.

A tak tetka jedna se vzchopila, sebrala mne, uřvaného, mokrého, s očima králičíma, a šla žalovat. Byl' otec L. v rodině hrozný radikál a dělal krátké procesy. Došli jsme k nim, vstoupili, ubohá Andula choulila se v koutě u okna — tušila již, co jí nastává. V tom okamžiku, pořád ještě nevida, neměl jsem s ní ani za mák soucitu. A vyslechnuv otec Andulin, co se stalo, a podívav se na mne, chopil se silné metly — a následovala ukrutná exekuce. Ale tu pak jsem skutečně litoval malé kamarádky.

Rázem jsem vzpomněl na celou tu dávnou událost. A z výrazu mého, s jakým jsem pohlížel na paničku, vyrozuměla asi, že mi tanou na mysli všechny podrobnosti, a její líce zahořely ruměncem.

„Ah, pane Y.," pronesla rozpačitě, „na to se již nepamatujete. Vždyť — jaká to jsou léta. Byla jsem zlá — hrozně zlá."

V každém člověku je kus mučitele. V každém. A právě proto, že moje rostenka snažila se umlčeti, co byla sama tak neprozřetelně vyvolala, nedal mi čert povoliti.

„O nezapomněl jsem, milostivá. Vaše zmínka věrně to oživila. Vidím zase, jak sedíme na písku, vy v krátkých sukénkách, já s vážkami. Šťastné doby! A jak jste mi je vyrazila, ano — —"

„Děvčata, můžete jít napřed," pobídla panička dcerušky. „Půjdeme za vámi."

„A kterak jsem šel žalovat, milostivá paní. Rcete upřímně: odpustila jste mi již, že jsem žaloval? Děti jsou tak necitelny... Kterak byl váš pan otec přísný! Kterak vás tehdy uchopil..."

„A vy jste zůstal zlý po dnes!" durdila se panička, červená jako krev. „Ach tatínek — je dávno mrtev. Utíká to, utíká. Vše to není už ani pravda..."

Netrápil jsem dále paničku a ona skoro vděčně na mne pohlédla, když jsem začal o jiném. A jak upřímně mi podala ruku, když jsem ji doprovodil ke kostelu a s ní se loučil. Však i já pohlížel jsem za ní nějak tesklivě. Co času uplynulo, než z ní vyrostla tato dáma. A kdož ví, kdy ji zas uvidím, a zdali ještě kdy?

A jak se vzdalovala, vracel jsem se k své staré historce. A teď teprv dopodrobna jsem vzpomínal, jakou řezavou, nesnesitelnou bolest jsem tehda vytrpěl. Podrážděná rohovka i po vypláknutí písku dlouho ještě bolela, jako rozdrásaná, a z očí tekly potoky slz, vyplavujíce ještě jednotlivá zrnka. Bolely oči zavřené a bolely rovněž, když jsem se pokusil otevříti je a hleděti. Jako slepého mne vedla tetka. Ale věc podivná! Když otec L., drsný, neúprosný muž, chopil se pravicí březové metly a levicí nešťastné Andulky, v krátkých sukénkách, a když mu i krát-

ké ty sukénky překážely a bezohledný otec jediným rozmachem překážku odstranil, ubohé dítě přes tvrdé koleno přehnul a za utrpení bezděčně mi způsobené krutě ji trestal — přede mnou a tetkou, abychom viděli, že skutečně dostává — tu jsem náhle ustal brečet a vyvalil jsem oči. V tom okamžiku necítil jsem žádné bolesti a již zcela dobře a všechno jsem viděl...

Ponuklo mne cosi, abych se obrátil, pohlédl ke chrámu. Panička, kteráž byla postála na kamenném prahu kostelním a za mnou se dívala, rychle se otočila a zmizela mi nadobro.

Utíká to, utíká...!

Páté přes deváté vydáno poprvé r. 1895. Obsah tohoto druhého vydání značně pozměněn. Nově vložen jest oddíl prvý, *Několik dalších figurek z galerie Bodrých Pražanův* (kromě *Dobrého tatíka* z vydání prvého), a črta *Můj dlužník*. — Vypuštěny jsou povídky *Můj sysel* (kterýž byl pojat do 19. svazečku Topičova **Osení**: *Tobiáškův štědrý den a několik žertovných povídek o zvířátkách*), dále *Já na tebe skočím . . .*, *Hastroš* a *Konečně dostává*, kteréž byly pojaty do X. svazku Sebr. sp. mých **Rodiny a rodinky**; dále *Blínový květ*, *Vzpomínka dušičková*, *Návštěva* a *Předčasně*, kteréž pojaty byly do XIII. svazku Sebr. sp. **Ženitba páně Karafiátova a jiné povídky staromládenecké**; konečně vypuštěny *Z oboru veřejného zdravotnictví* a *Pan pes*, kteréž budou vřaděny do svazku historek ze života kancelářského. U čtyř povídek pozměněny názvy: *Zmeškaná výstava*, *Pozdní probuzení*, *Píseň podzimní* a *Šibřinky pana kontrolora Havránka* (původně *Opožděná návštěva*, *Snad se to v každém probudí*, *Podzimní píseň*, *Pan kontrolor Havránek na šibřinkách*).

OBSAH.

Několik dalších figurek z galerie Bodrých Pražanův.

Dobrá partie čili tchán, který to nevezme do hrobu 11
Praktický výletník čili muž, který kupuje panství 22
Z dopuštění božího panem domácím 31
Z monologů páně Troníčkových 41
Člověk nervózní 56

Tři čtenáři:

I. Dobrý známý 71
II. Nobleman 80
III. „Karakter“ 87

Dobrý tatík 95
Udavač 101

Z různých koutů.

Historka štědrovečerní 113
Martin Kropáček, leštič podlah 123
V dešti 132
Záhadný muž 146
Malíkova finanční operace 154

Zmeškaná výstava 163
Památky 172
Štědrý večer manželů Pelikánových 179
Před šestou túrou 190
Oné neděle..! 198
„Vzpomínky na výstavu“ 208
Osudné hodinky 221
Pozdní probuzení 231
„Pán z obecenstva“ 238
Můj dlužník 244

Za nálady sychravé.

Přátelství a povolání 253
Píseň podzimní 262

Tři historky maloměstské.

Šibřinky pana kontrolora Havránka 273
Byl hloupý? 283
To to utíká! 296

BINDING DEPT. NOV 3 1972

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PG
5038
H45
1905
dil 14

Herrmann, Ignát
Sebrané spisy